

ยุทธศาสตร์การพัฒนการท่องเที่ยวไทย
ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

โดย

นายสุทธิชาติ อัครศิริโยธิน
ประธานกรรมการ
บจก. โรงแรมเทวัญ - ดารา รีสอร์ท แอนด์ สปา

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๕๗
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๕๗ – ๒๕๕๘

บทคัดย่อ

เรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยวไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ลักษณะวิชา เศรษฐกิจ

ผู้วิจัย นายสุทธิชาติ อัสวศิริโยธิน **หลักสูตร** วปอ. รุ่นที่ ๕๗

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนากองท่องเที่ยวไทย เพื่อศึกษานโยบายของรัฐบาลในการพัฒนากองท่องเที่ยวไทยภายใต้ทิศทางของคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ และเพื่อเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยวไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการวิจัย พบว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาเมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดสมดุล ความสมดุล คือ ความเป็นปกติ และยั่งยืนที่เราเรียกว่าเศรษฐกิจพอเพียงในชื่ออื่นๆ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจสมดุล เศรษฐกิจบูรณาการ เศรษฐกิจศีลธรรม คือ เศรษฐกิจสายกลาง หรือเศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปฏิปทา เพราะเชื่อมโยงทุกเรื่องเข้ามาด้วยกันทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติด้านการท่องเที่ยวบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ ด้านการพัฒนากองท่องเที่ยวตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยนโยบายด้านความพอเพียง โดยการการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว นโยบายด้านความมีเหตุผล โดยการพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีทิศทาง ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชาติ นโยบายการสร้างภูมิคุ้มกัน โดยการพัฒนาค้าและบริการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานอย่างต่อเนื่องครบวงจร และมีโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐานสูง

คำนำ

คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้ให้ความสำคัญต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวในลำดับต้นๆ ของการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทย เพื่อสร้างความมั่นคงแห่งชาติทางด้านเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน บนรากฐานที่มั่นคง และในปัจจุบัน รัฐบาลได้มีนโยบายที่จะนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ เป็นหลักการพื้นฐานในการพัฒนาประเทศทุกด้าน โดยได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ แต่ยังไม่เคยมีการศึกษาถึงการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนารท่องเที่ยวไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเลย ซึ่งหากกระทำได้อาจก่อให้เกิดความมั่นคงในอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวของไทยอย่างเป็นรูปธรรม ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่องนี้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งนอกจากจะเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรแล้ว ยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

(นายสุทธิชาติ อัสวศิริโยธิน)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๕๗

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญแผนภาพ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
ขอบเขตของการวิจัย	๓
วิธีดำเนินการวิจัย	๓
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๔
คำจำกัดความ	๔
บทที่ ๒ ทฤษฎี และแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง	๖
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	๖
แนวความคิดในการบริหารจัดการและการกำหนดยุทธศาสตร์	๒๔
ทฤษฎี และแนวความคิดในการส่งเสริมการท่องเที่ยว	๓๕
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๘
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๖๔
ทฤษฎีที่นำมาใช้	๖๔
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	๖๗
โครงสร้างของเอกสารวิจัย	๖๘
บทที่ ๔ การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนการท่องเที่ยว	
ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	๖๕
นโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมการท่องเที่ยว	๖๕
สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวในปัจจุบัน	๗๒

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย และประเด็นสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย	๓๕
การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวไทย ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	๘๓
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	๕๕
สรุปและข้อเสนอแนะ	๕๕
บรรณานุกรม	๑๑๔
ประวัติย่อผู้วิจัย	๑๑๗

สารบัญแนภาพ

	หน้า
แนภาพที่	
๒-๑ ความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีใหม่กับเศรษฐกิจพอเพียง	๕
๒-๒ กระบวนการบริหารยุทธศาสตร์	๓๒
๓-๑ แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยทฤษฎีระบบในการวิจัยครั้งนี้	๖๕
๓-๒ มติในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงโครงสร้างและเชิงระบบ	๖๖

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามที่ บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด ประเมินแนวโน้มอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยปี ๒๕๕๗ คาดนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้าไทยประมาณ ๒๘.๐-๒๘.๕ ล้านคน ภายใต้สถานการณ์การเมืองคลี่คลายก่อนครึ่งหลัง ปี ๒๕๕๗ (บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด, ๒๕๕๗) จากปัจจัยเกื้อหนุนสำคัญการท่องเที่ยวไทยในปี ๒๕๕๗ ซึ่งมีอยู่หลายประการ เช่น แนวโน้มภาวะเศรษฐกิจของประเทศเป้าหมายหลักที่ยังคงมีทิศทางขยายตัวเป็นบวก โดยเฉพาะจีน (ซึ่งทางการเงินเริ่มผ่อนคลายความเข้มงวดของระเบียบข้อบังคับของกฎหมายด้านการท่องเที่ยว) และหลายประเทศในภูมิภาคยุโรป นอกจากนี้ การขยายเส้นทางบินตรงโดยเฉพาะของสายการบินต้นทุนต่ำไปยังเมืองท่องเที่ยวหลักและรองในไทย รองรับการลงทุนของตลาดการเดินทางท่องเที่ยวอิสระและกระแสดูแลการเดินทางท่องเที่ยวอย่างประหยัด รวมทั้งการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (เออีซี) ในปี ๒๕๕๘ น่าจะยิ่งช่วยให้ผู้คนจากนานาประเทศเดินทางเข้ามาในภูมิภาคอาเซียนมากขึ้น ทั้งเพื่อติดต่อการค้าการลงทุน หรือท่องเที่ยวพักผ่อน ซึ่งรวมถึงการเดินทางท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศที่มีอาณาเขตเชื่อมต่อกัน (อาทิ กลุ่มประเทศ CLMV เป็นต้น)

อย่างไรก็ตาม ผลกระทบจากสถานการณ์ทางการเมืองที่การชุมนุมยกระดับเป็นการขัดขวางกรุงเทพฯ ซึ่งนำไปสู่การประกาศ พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน เป็นเวลา ๖๐ วัน นับตั้งแต่วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๗ นั้น ส่งผลให้ภาคการท่องเที่ยวอาจขยายตัวต่ำกว่าที่คาดการณ์ไว้ก่อนหน้านี้ (สำนักพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ, ๒๕๕๗)

จากความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่สามารถนำรายได้เข้ามาสู่ประเทศได้ในปริมาณสูงและในเวลาอันสั้นนี้เอง ทำให้คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้ให้ความสำคัญต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวในลำดับต้นๆ ของการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทยเพื่อสร้างความมั่นคงแห่งชาติทางด้านเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยพลเรือเอกณรงค์ พิพัฒนาศัย รองหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในฐานะ หัวหน้าฝ่ายสังคมจิตวิทยาได้ตั้งเป้าหมายรายได้ท่องเที่ยวในปี ๒๕๕๘ ไว้ที่ ๒.๒ ล้านล้านบาท (สำนักพิมพ์ไทยรัฐ, ๒๕๕๗) ซึ่ง คสช.มีมาตรการส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวหลายประการ เช่น ได้อนุมัติให้ยกเลิกการเก็บค่าธรรมเนียมวีซ่านักท่องเที่ยวชาวจีนเป็นระยะเวลา ๓ เดือน ในโอกาสที่จะครบ ๕๐ ปีของความสัมพันธ์ไทย-จีน เพื่อยืนยันมิตรภาพระหว่างทั้งสองประเทศ และส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวชาวจีนได้เดินทางมาเที่ยวประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น ในห้วงฤดูท่องเที่ยวที่เริ่มมาถึงตั้งแต่เดือนสิงหาคมที่ผ่านมา และนอกจากนี้ คสช. ยังได้มอบหมายให้กระทรวงการคลังไปร่วมหารือกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องให้พิจารณาจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือนักท่องเที่ยวต่างชาติ หากเกิดความเดือดร้อนขึ้นในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มเติมจากความคุ้มครองจากการประกัน ซึ่งอาจจะมีปัญหาอยู่บ้างในปัจจุบัน ในการเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย ทั้งนี้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยในโอกาสต่อไป (สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงอิสราเอล, ๒๕๕๗)

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยนางกอบกาญจน์ สุริยศักดิ์ วัฒนวรานุกร รัฐมนตรีว่าการกระทรวง ได้กำหนดพันธกิจไว้อย่างชัดเจนเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลว่า จะ “ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนา และผลักดันการนำนโยบายด้านการท่องเที่ยว การกีฬา และนันทนาการ ไปสู่การปฏิบัติ” โดยได้กำหนดเป้าหมายที่จะสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวในปีนี้ (๒๕๕๘) เป็นเงินไม่น้อยกว่าสองล้านสองแสนล้านบาท ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติ ทั้งในด้านการเพิ่มรายได้ให้ประเทศโดยตรง และยังเป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ช่วยพัฒนาคุณภาพคนไทย และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยวของประเทศไทยอีกด้วย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ๒๕๕๘) ดังนั้น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญอย่างสูงต่อความมั่นคงแห่งชาติ และมีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมสาธารณูปโภค บุคคลากร และกิจการที่เกี่ยวข้องให้มีความเป็นมาตรฐาน มีคุณภาพสูง และเป็นที่ประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งจะทำให้เกิดการจ้างงาน การหมุนเวียนของเงิน และเป็นแหล่งดึงดูดเงินตราต่างประเทศได้เป็นอย่างดี

รัฐบาลไทยตั้งแต่ยุคของ พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ จนถึงปัจจุบัน ได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินงานของรัฐบาลตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๐ เป็นต้นมา ด้วยการยึดหลักของความพอดี พอเหมาะ พอควร ความมีเหตุผล ความรอบคอบไม่ประมาทในการตัดสินใจ ในการรักษาคุณธรรม รวมทั้งการสร้างสามัคคีสามานฉันท์ให้เกิดขึ้นในทุกระดับชั้น โดยส่วนราชการต่างๆ รวมทั้งรัฐวิสาหกิจจะต้องน้อมนำแนวคิดเหล่านี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินงานยิ่งขึ้นไปด้วย เพราะรัฐบาลมีความเชื่อมั่นว่าการน้อมนำหลักของปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงาน จะสามารถทำให้รัฐวิสาหกิจไทยสร้างภูมิคุ้มกันกับปัญหาและอุปสรรค พร้อมทั้งสามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและความผันผวนต่างๆ ได้เป็นอย่างดี (กลุ่มยุทธศาสตร์และแผนการประชาสัมพันธ์ สำนักงานโฆษกรัฐบาล, ๒๕๕๗)

ในปัจจุบันก็เช่นกัน รัฐบาลได้มีนโยบายที่จะนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นหลักการพื้นฐานในการพัฒนาประเทศทุกด้าน โดยได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ ซึ่งอยู่ในระหว่างการใช้งาน และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้รับการพิสูจน์แล้วอย่างชัดเจนว่าเป็นแนวทางที่สามารถนำไปใช้ได้ทั้งระดับบุคคล หน่วยงาน และระดับประเทศ ซึ่งในปัจจุบัน การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนารองเทียวไทยยังไม่เคยได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นรูปธรรม ซึ่งหากได้มีการดำเนินการขึ้น ย่อมสามารถสร้างความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยได้อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาในประเด็นดังกล่าวนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. เพื่อศึกษาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนารองเทียวไทย
๒. เพื่อศึกษานโยบายของรัฐบาลในการพัฒนารองเทียวไทยภายใต้ทิศทางของคณะกรรมการความสงบแห่งชาติ
๓. เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนารองเทียวไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาในประเด็น ดังต่อไปนี้

๑. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ
๒. หลักการและแนวความคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์

๓. สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวของไทยในปัจจุบัน
๔. นโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
๕. ยุทธศาสตร์การพัฒนากการท่องเที่ยวไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารของทางราชการ ระเบียบ คำสั่ง รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ จากห้องสมุดของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร และสถาบันการศึกษาอื่นๆ รวมทั้งจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนากการท่องเที่ยวไทย
๒. ทำให้ทราบถึงนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนากการท่องเที่ยวไทยภายใต้ทิศทางของคณะกรรมการความสงบแห่งชาติ
๓. สามารถเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนากการท่องเที่ยวไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

คำจำกัดความ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หมายถึง ปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบ

ใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

พลังงานชีวมวล	หมายถึง	มวลสารของสิ่งมีชีวิต ซึ่งอาจเป็นป่าไม้ ผลผลิตสินค้าเกษตร และ กากเหลือของทางการเกษตร เช่น แกลบ ฟางข้าว ชานอ้อย กะลาปาล์ม กะลามะพร้าว หรือของเสียอินทรีย์จากโรงงานอุตสาหกรรมเกษตร ฯลฯ รวมทั้งมูลสัตว์เช่น ไก่ หมู วัว เป็นต้น
ยุทธศาสตร์	หมายถึง	ผลรวมของเป้าหมาย ทิศทาง และมาตรการที่จะนำไปสู่เป้าหมายนั้น ในระดับประเทศ ซึ่งในทวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยึดถือแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ ตามเอกสารหมายเลข ๐๐๕ ของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรเป็นแนวทางหลัก
การท่องเที่ยว	หมายถึง	การเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความสนุกสนาน ตื่นเต้นหรือเพื่อหาความรู้ โดยองค์การการท่องเที่ยวของสหประชาชาติ กำหนดไว้ว่า การท่องเที่ยวหมายถึงการเดินทาง โดยระยะทางมากกว่า ๔๐ กิโลเมตรจากบ้าน เพื่อจุดประสงค์ในการพักผ่อนหย่อนใจ

บทที่ ๒

ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งกำหนดไว้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาทำการทบทวนวรรณกรรมถึงประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง อันจะนำมาสู่การได้คำตอบตามความประสงค์ โดยได้รวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

๑. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๒. แนวความคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์
๓. ทฤษฎี และแนวความคิดในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
๔. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในประเด็นต่างๆ ดังนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ (วิสุตรและอรรถ รัชชวิวัฒน์, ๒๕๔๕:๕) พระราชดำรัสว่า ความพอเพียง ไม่ใช่มีพอสำหรับใช้เองเท่านั้น แต่มีพอมีพอกิน...พอมีพอกินแปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง และพระราชดำรัสอีกว่า ทำอะไรต้องพอเพียงคือ พอประมาณไม่สุดโต่งไม่โลภอย่างมาก อาจมีของหรูหราได้แต่ต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น ต้องพอประมาณตามอัธยาศัย พุดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง

กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา (๒๕๕๐:๖-๗) ให้ความหมายว่า เศรษฐกิจพอเพียง ความมีเหตุผล มีคุณธรรม สร้างภูมิคุ้มกัน ความพอประมาณ

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญานามธรรม เป็นหลักคิด หลักการที่มีการประมวลสังเคราะห์ขึ้นมาเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ที่มาที่ไป ความหมายของชีวิตและสังคม

สุนทร กุลวัฒน์รพงศ์ (๒๕๔๔:๖๓) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงคือ เป็นการดำรงชีวิตในความพอดี มีชีวิตใหม่คือ หวนกลับมาใช้ชีวิตวิถีชีวิตไทยที่ทำให้ชาติบ้านเมืองและตัวเราหลุดพ้นจากความทุกข์มีความสุขในที่สุด

กรมวิชาการ (๒๕๔๖:๑๖๐) กล่าวถึงความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงว่า หมายถึงพอเพียงในอย่างน้อย ๗ ประการด้วยกันคือ

๑. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกคนรอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
๒. จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็นและทำลายมาก
๓. สิ่งแวดล้อมพอเพียงการอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหารได้ทั้งสิ่งแวดล้อม และได้ทั้งเงิน
๔. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็งจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม
๕. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติและปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
๖. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรมหมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้น เศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากฐานของวัฒนธรรม จึงจะมั่นคง เช่น เศรษฐกิจของจังหวัดตราด ขณะนี้ไม่กระทบกระเทือนจากฟองสบู่แตก ไม่มีคนตกงาน เพราะอยู่บนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เอื้อต่ออาชีพการทำสวนผลไม้ ทำการประมง และการท่องเที่ยว

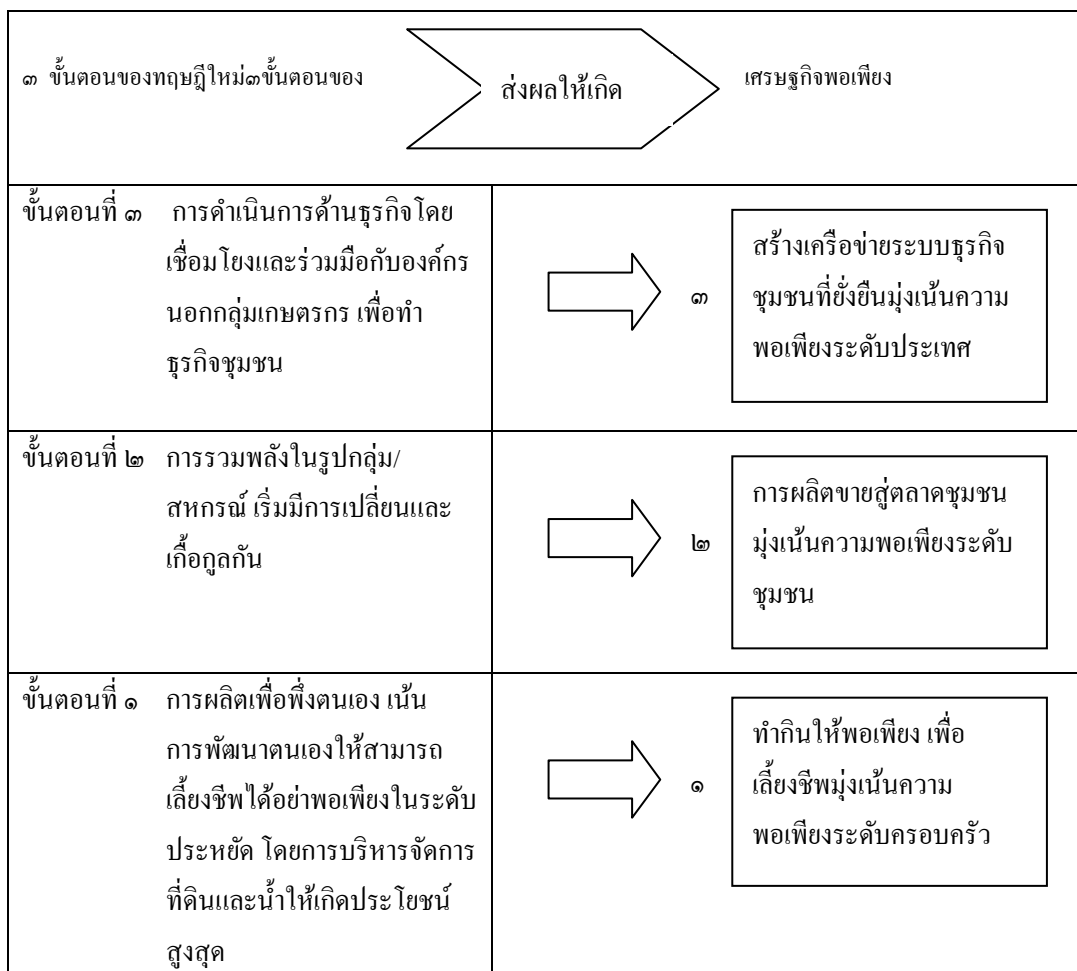
๗. มีความมั่นคงเพียงพอ ไม่ใช่รูบวาบ เดี่ยวจนเดียวรวยแบบกะทันหัน เดี่ยวตกงาน ไม่มีกินไม่มีใช้ ถ้าเป็นแบบนี้ประสาทมนุษย์คงทนไม่ไหวต่อความผันผวนที่เร็วเกินจึงสุขภาพจิตเสีย เครียด เพี้ยน รุนแรง ฆ่าตัวตาย ตัดขาด เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจึงทำให้สุขภาพจิตดี

เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดสมดุล ความสมดุลคือความเป็นปกติ และยั่งยืนที่เราเรียกว่า เศรษฐกิจพอเพียงในชื่ออื่นๆ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจสมดุล เศรษฐกิจบูรณาการ เศรษฐกิจศีลธรรมคือเศรษฐกิจสายกลางหรือเศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปฏิบัติ เพราะเชื่อมโยงทุกเรื่องเข้ามาด้วยกันทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ที่จริงคำว่า เศรษฐกิจ เป็นคำที่มีความหมายที่ดีที่หมายถึง ความเจริญที่เชื่อมโยงกายใจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน แต่เมื่อมีการนำคำว่าเศรษฐกิจไปใช้ในลักษณะแบบแยกส่วนที่หมายถึง การแสวงหาเงินเท่านั้น เมื่อแยกส่วนที่ทำลายส่วนอื่นๆ จนเสียสมดุลและวิกฤติ

บวรชัย ศิริมหาสาคร, สัมฤทธิ์ ศุภมัง และพัชชา กวางทอง (๒๕๔๖:๑๔๕) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดเรื่องการดำเนินชีวิตโดยเน้นหลักการช่วยเหลือตนเองและพึ่งตนเองให้มากที่สุด โดยใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ และถ้ามีเหลือก็ให้ออมไว้ และเมื่อตนเองมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ ก็ร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้เข้มแข็ง

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการในทุกขั้นตอน และในขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา รอบคอบเพื่อให้อิ่มสุข พร้อมต่อการรองรับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๑:๖) ซึ่งเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์กับ “ทฤษฎีใหม่” เน้นที่ระบบการผลิตแบบพอเพียงที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตนเองได้ในระดับที่ประหยัดก่อนแล้วจึงพัฒนาไปสู่ขั้นก้าวหน้าและเข้มแข็งขึ้น ซึ่งเราสามารถพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่าง “ทฤษฎีใหม่” กับ “เศรษฐกิจพอเพียง” ได้ดังนี้

**แผนภาพที่ ๒-๑ ความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีใหม่กับเศรษฐกิจพอเพียง
(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๓:๗)**

จากภาพข้างต้นสรุปได้ว่า การดำเนินกิจกรรมเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือการนำหลักการ “ทฤษฎีใหม่” ไปปฏิบัติจะส่งผลให้เกิดระบบเศรษฐกิจพอเพียง เห็นได้ชัดเจนในการดำเนินงานตาม ขั้นตอนที่ ๑ และขั้นตอนที่ ๒ ของ “ทฤษฎีใหม่” อย่างไรก็ตามความพอเพียงเลี้ยงตัวเองได้ในระดับ ครัวเรือน เป็นเป้าหมายคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนว ทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึง ระดับรัฐทั้งในการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงจึงมีหลักพิจารณาอยู่ ๕ ส่วนดังนี้ (สุเมธ ตันติเวชกุล, ๒๕๔๓:๗๕)

๑. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

๑.๑ เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน (economic life guiding principles) ในทางที่ควรจะเป็น (secularized normative prescription) โดยมีพื้นฐาน มาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย (positive aspect) และตลอดระยะเวลากว่า ๒๕ ปี ที่ผ่านมาก็ได้มีการทดลองดำเนิน โครงการพัฒนาที่หลากหลาย ตามแนวพระราชดำริ เพื่อหาแนวทางและรูปแบบการพัฒนาที่สอดคล้องกับ สถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้แล้วยังเกิดชุมชน หลายแห่งที่มีแนวทางการดำรงชีวิตและการพัฒนาที่สามารถใช้เป็นกรณีศึกษาได้ ทั้งหมดนี้บ่งชี้ให้เห็นถึงแนวทางปฏิบัติและตัวอย่างการนำไปประยุกต์ ใช้นี้ที่เกิดขึ้นจริง (existence of empirical evidence)

๑.๒ เป็นปรัชญาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา ทั้งอดีต ปัจจุบัน และอนาคต (timely/timeless) กล่าวคือ ได้มีพระราชดำรัสมาตั้งแต่ก่อนวิกฤตเศรษฐกิจในปี ๒๕๔๐ และสามารถใช้เป็นแนวทางการพัฒนาเพื่อก้าวพ้นจากวิกฤต และการพัฒนาในสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ปัจจุบัน

๑.๓ เป็นปรัชญาที่มองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัต (dynamic) กล่าวคือมองว่าสถานการณ์ใน โลกนั้นมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลา (uncertainties) เนื่องจากความเชื่อมโยง (connectivity) ของปัจจัยต่าง ๆ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

๑.๔ เป็นปรัชญาที่มุ่งผลทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤตในแต่ละช่วงเวลาเพื่อ ความมั่นคง (security) และความยั่งยืนของการพัฒนา (sustainability) ในมิติต่าง ๆ อาทิ มิติทางธรรมชาติ ทางสังคม และทางเศรษฐกิจ

๑.๕ อาจกล่าวได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็น Paradigm shift ลักษณะหนึ่งที่เกิดขึ้น จากการพิจารณาและวิเคราะห์สถานการณ์และความเปลี่ยนแปลง ตลอดจนนโยบาย แนวทางและวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ตลอดจนผลที่เกิดขึ้น ตลอดช่วงระยะเวลาที่ ๓๐ ปีที่ผ่านมา ซึ่งรวมถึงการที่ชุมชนและประเทศต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้นภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี วัฒนธรรมและค่านิยมทางสังคม

๒. คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติตนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

๒.๑ เป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น (normative prescription) โดยมีพื้นฐานมาจาก วิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย (positive aspect)

๒.๒ เป็นปรัชญาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ (scalable) ทั้งระดับครอบครัว ระดับ ชุมชน และระดับรัฐ อนึ่ง ระดับปัจเจกบุคคลนั้นอาจนับเป็นหน่วยครอบครัวเดี่ยว (single household) นอกจากนี้ ยังได้ เน้นว่าสามารถใช้ได้กับคนทุกระดับ อาทิเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจ เป็นต้น

๒.๓ แนวคิดทางสายกลาง (middle path) เป็นหัวใจสำคัญ (keyword) ของปรัชญาที่นำมาใช้ในการบริหารและพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกแห่งความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ กล่าวคือ

๒.๓.๑ ไม่ใช้การปิดประเทศอย่างสิ้นเชิง แต่ก็ไม่ใช่การเปิดเสรีอย่างเต็มที่ โดยไม่มีการเตรียมความพร้อมของคนและสังคม ในการเข้าสู่กลไกตลาด

๒.๓.๒ ไม่ใช้การอยู่อย่างโดดเดี่ยว (independence) หรือพึ่งพิงภายนอกหรือคนอื่นทั้งหมด (dependence) แต่เน้นความคิดและการกระทำที่จะพึ่งตัวเองเป็นหลัก (self-reliance) ก่อนที่จะไปพึ่งคนอื่น

๒.๓.๓ ทางสายกลาง หมายถึง วิธีการ (means) หรือการกระทำที่พอประมาณบนพื้นฐานของควมมีเหตุผลและสร้างภูมิคุ้มกัน ซึ่งในที่สุดแล้วจะนำไปสู่การพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง ที่เป็นทั้งแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อให้รอดพ้นวิกฤต และทำให้สังคมและประเทศสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง (security) และยั่งยืน (sustainable) ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

๑. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะพร้อมกัน ดังนี้

๑.๑ ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

๑.๒ ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

๑.๓ การมีภูมิคุ้มกันในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

๔. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ๒ ประการคือ

๔.๑ เงื่อนไขรอบความรู้ (set of knowledge) ที่จะนำไปสู่การตัดสินใจในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่อยู่ในระดับพอเพียง ต้องอาศัย

๔.๑.๑ ความรอบรู้คือ มีความรู้ (stock of all relevant knowledge) เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน โดยครอบคลุมเนื้อหาของเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการนำไปใช้ในโอกาสและเวลาต่าง ๆ

๔.๑.๒ ความรอบคอบคือ ความสามารถที่จะนำความรู้และหลักวิชาต่าง ๆ เหล่านั้น มาพิจารณาให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน (connectivity of all acquired knowledge) ประกอบการวางแผน ก่อนที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติทุกขั้นตอน

๔.๑.๓ ความระมัดระวังคือ ความมีสติ ในการนำแผนปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนหลักวิชาต่าง ๆ เหล่านั้นไปใช้ในทางปฏิบัติ (utilization of knowledge at any point of time with carefulness and attentiveness) เพราะในความเป็นจริงแล้ว สถานการณ์เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้นการนำความรู้และความรอบคอบมาใช้ จึงต้องอาศัยความระมัดระวังให้รู้เท่าทันเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

๔.๒ เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างใน ๒ ด้าน ได้แก่

๔.๒.๑ ด้านจิตใจ/ปัญญา โดยเน้นความรู้คู่คุณธรรม กล่าวคือ ตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม

๔.๒.๒ ด้านการกระทำหรือแนวทางการดำเนินชีวิต เน้นความอดทน ความเพียร สติ ปัญญา และความรอบคอบ

ทั้งนี้ยังมีกลุ่มเป้าหมายที่เน้นเป็นพิเศษในการเสริมสร้างเงื่อนไข ๒ ด้านข้างต้นคือเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ เนื่องจากการกระทำใดๆ ของคนกลุ่มนี้สามารถก่อให้เกิดผลกระทบในสังคมวงกว้างได้

๕. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

๕.๑ การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ จะทำให้เกิดทั้งวิถีการ พัฒนา (development path) และผลของการพัฒนา (development goal) ที่สมดุล (balance) และพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง (internal consistency between means and ends) กล่าวคือ

๕.๑.๑ ความพอเพียง เป็นทั้งวิธีการ (means) ที่คำนึงถึงความสมดุลพอประมาณอย่างมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม

๕.๑.๒ ในขณะเดียวกัน ก็นำไปสู่ผลของการกระทำ (ends) ที่ก่อให้เกิดความสมดุลและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง

๕.๒ ความสมดุล และความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง หมายถึง ความสมดุล (balance) ในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความรู้/เทคโนโลยี ในขณะที่เดียวกัน ความสมดุลของการกระทำทั้งเหตุและผลที่เกิดขึ้นในมิติของเวลาที่จะนำไปสู่ ความยั่งยืนของการพัฒนา หรือความดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง (sustainability) ของทุนในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางสิ่งแวดล้อม และทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ความพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง (flexible and adaptable) ต่อผลกระทบจากด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอก

ความเป็นมาและความสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ประเทศไทยเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจและมีปัญหาซับซ้อน เนื่องจากความผิดพลาดในการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา มุ่งพัฒนาภาคอุตสาหกรรมและการบริการ ละเลยการพัฒนาภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของไทยแต่ดั้งเดิม ทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจอ่อนแอ ส่งผลกระทบไปยังประชาชนอย่างกว้างขวาง ประชาชนต้องแบกรับหนี้สินและค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ประชาชนว่างงานและตกงาน หรือถูกเลิกจ้างเนื่องจากการปิดกิจการหรือลดผลผลิตทางภาคอุตสาหกรรม ทำให้ประชาชนต้องเดินทางกลับภูมิลำเนาหรือชนบทที่พึ่งพิงภาคเกษตรกรรม

เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรินั้นหลัก ความพอดี พอประมาณ สามารถใช้เป็นเครื่องควบคุมความรู้สติขาดการยั้งคิดของตน อันเนื่องมาจากการมุ่งขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริจึงเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในทุกระดับและทุกด้านของสังคม บนพื้นฐานของสติปัญญาและวิถีการดำเนินชีวิตของไทย (สุเมธ ตันติเวชกุล, ๒๕๔๒:๒)

ประเทศไทยเกิดวิกฤตกรรมครั้งสำคัญที่สุด ไอเอ็มเอฟ ที่เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจไทยเป็นประวัติศาสตร์ อันก่อให้เกิดทุกข์ยากเจ็บปวดคร่ำแค้นแสนสาหัส เดือดร้อนกันไปทั่วกันทั้งคนรวยคนจน ขณะนั้นใครพูดถึงเศรษฐกิจพอเพียง “ความพออยู่พอกิน” ดูเหมือนจนเป็นคนหลงยุค และมีวิสัยทัศน์สั้น มาบัดนี้ใครไม่พูดถึงเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจชุมชนความพอมีพอกิน และทฤษฎีใหม่ ก็จะเป็นคนไม่ทันสมัยเสียแล้ว (มัญญมุกข์ประดิษฐ, ๒๕๔๑:๕)

จากคำกล่าวข้างต้นนี้พอจะสรุปได้ว่า ในภาวะที่ประเทศไทยเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจมีผลกระทบต่อด้านการเมือง การศาสนา การศึกษา และโดยเฉพาะด้านสังคม ซึ่งคนไทยส่วนใหญ่จากภาคอุตสาหกรรมถูกเลิกจ้างหรือลดจำนวนคนงานหรือถูกจ้าง ทำให้คนไทยเหล่านี้ต้องต่อสู้ดิ้น

ร่นเพื่อการเอาตัวรอด ทั้งคนจนและคนรวย จึงหันกลับสู่มาตุภูมิเดิม เพื่อทำนุบำรุงภาคเกษตรกรรม โดยการจัดการเรื่องดินและน้ำในที่ทำกิจของตนเองและความพอมีพอกินไม่หวังร่ำรวยอะไรมากนัก พอเลี้ยงตนเอง (self-sufficient) และครอบครัวให้รอดพ้นจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจนี้ และให้ตนเองดำรงชีวิตอยู่ได้ในประเด็นนี้เองที่จะเสริมสร้างเศรษฐกิจไทยให้เข้มแข็ง เพื่อต่อสู้กับภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจได้ จะได้ยึดเป็นแนวทางในการพัฒนาอาชีพแบบเดิม ทางภาคเกษตรให้คนไทยใหม่ เรียกว่าเศรษฐกิจแบบพอเพียง (self-sufficient economic) ซึ่งน่าจะเป็นทางเลือกใหม่ให้คนไทยรู้จักพึ่งตนเอง ประหยัด อดออม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทยและภูมิปัญญาไทยเป็นอย่างดี (คุรุธรรม, ๒๕๔๒:๔๓)

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงคือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำพอเพียง ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จึงทรงมีพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสในเรื่องดังกล่าว ดังนี้ (มูลนิธิชัยพัฒนา, ๒๕๕๖)

“...การจะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้น หมายถึงว่า อุ่มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง อันนี้ก็เคยบอกว่าการพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านนักเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็มาบอกว่าล้ำสมัยจริง อาจจะล้ำสมัย คนอื่นเขาต้องมีการเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่าเป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียงเลยรู้สึกว่ามันไม่หรูหรา แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่าผลิตให้พอเพียงได้..”

(พระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันพฤหัสบดีที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐)

“...ในการพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น เริ่มต้นด้วยสร้างพื้นฐานคือ ความมีกินมีใช้ของประชาชนก่อน ด้วยวิธีการที่ประหยัด ระวังแต่ต้องถูกตาม หลักวิชา เมื่อพื้นฐานเกิดขึ้นมั่นคงพอสมควรแล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญขึ้น สูงขึ้นตามลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยมิได้คำนึงถึงความสมดุลและความสัมพันธ์อันสอดคล้องใน องค์ประกอบต่าง ๆ อย่างเพียงพอ อาจทำให้เศรษฐกิจของประเทศล้มเหลวได้ จึงขอให้ บัณฑิตช่วยกันคิดอ่าน โดยถี่ถ้วนให้ทราบชัดถึงวิถีทางที่จะปฏิบัติงานพัฒนาประเทศ ในโอกาสนี้ขอกล่าวเสริมแก่ท่านทั้งหลายว่า การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการ ประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนั้น เป็นสิ่งสำคัญ อย่างยิ่งยวด เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความ เจริญก้าวหน้าระดับที่สูงขึ้นต่อไปได้โดยแน่นอน ส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริมความ เจริญให้ค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับ ด้วยความรอบคอบระมัดระวังและประหยัดนั้นก็ เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลว และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์เพราะ หากไม่กระทำด้วยความระมัดระวังย่อมจะหวังผลเต็มเม็ดเต็มหน่วยได้โดยยาก..”

(พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันศุกร์ที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๑๗)

“...การทำดีนั้นยากและเห็นผลช้า แต่ก็จำเป็นต้องทำ เพราะหาไม่ความชั่วซึ่งทำได้ง่าย จะเข้ามาแทนที่แล้วพอกพูนขึ้นอย่างรวดเร็วโดยไม่ทันรู้สึกตัว ตำรวจแต่ละคนจึงต้อง ตั้งใจและเพียรพยายามให้สุดกำลังในการสร้างเสริมและสะสมความดีอยู่ทุกเมื่อ ทั้ง ต้องหมั่นสำรวจตรวจสอบความดีของตัวเองอยู่เสมอๆ ด้วยว่ายังบริบูรณ์ดีอยู่ หรือ บกพร่องวิปริตในส่วนใดข้อใด จักได้รับปฏิบัติปรับปรุงแก้ไขให้ทันการ และการสร้าง ความดีนี้ สำคัญที่สุดจะต้องกระทำให้พร้อมกันทั่วทุกคน ผลการปฏิบัติจึงจะมี ประสิทธิภาพเต็มที่ และช่วยให้บ้านเมืองมีความปกติเรียบร้อยได้ ถ้าปฏิบัติไม่พร้อม เปรียงกันหรือพากันละเลย ไม่รักษาความดีแล้ว ความปั่นป่วนระส่ำระสายก็จะเกิด ตามมา..”

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานกระบี่และปริญญาบัตรแก่ผู้ที่ร้อยตรีที่สำเร็จ การศึกษาชั้นสูงสุดจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ ประจำปีการศึกษา ๒๕๒๑ และพระราชทาน ประกาศนียบัตรและเข็มพื้กษาธิปไตย แก่นายตำรวจที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรฝ่ายอำนวยการ ตำรวจ รุ่นที่ ๒ ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร วันพฤหัสบดีที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๒๔)

“...ถ้าราษฎร “รู้รักสามัคคี” เขาจะเข้าใจว่า เมื่อเขามีรายได้ เขาจะยินดีเสียภาษี เพื่อช่วยราชการให้สามารถทำโครงการต่อไป เพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติ ถ้าราษฎร “รู้รักสามัคคี” และรู้ว่า “การเสียคือการได้” ประเทศชาติจะก้าวหน้า เพราะว่าการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้น ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า เพราะว่าการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้น เป็นกำไรอีกอย่างหนึ่งซึ่งนับเป็นมูลค่าเงินไม่ได้ แต่ว่าถ้าจะคิดให้เป็นมูลค่าเงินจริงๆ ก็คิดได้ เราต้องจ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องจ่าย เช่น ทางรัฐบาลโดยกระทรวงมหาดไทย โดยกรมประชาสงเคราะห์ หรือกรมอื่น ๆ จะต้องไปสงเคราะห์ราษฎรที่ยากจน ซึ่งในปีหนึ่งๆ ต้องใช้เป็นจำนวนหลายร้อยหลายพันล้านในการสงเคราะห์ชาวบ้านที่ยากจนไม่ได้อะไรกลับคืนมา เพราะว่าราษฎรที่ยากจนนี้ เขาไม่มีกำลังที่จะตอบแทนได้เลย แม้จะทำงานก็ไม่ค่อยได้ เพราะความยากจน แต่ถ้าเราสามารถทำให้เขาอยู่ดีกินดีมากขึ้นหน่อย เขาจะสามารถหารายได้ได้มากขึ้น ก็จะลดการสงเคราะห์ลงได้...”

(พระราชดำรัส พระราชทานแก่บุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าถวายชัยมงคล ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันพุธที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๔) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานพระราชดำรัสแก่บุคคลที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเฝ้าถวายชัยมงคล เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันพุธที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ ความว่า

“...เศรษฐกิจแบบพหุมีพอกิน แบบพหุมีพอกินนั้นหมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอกเพียงกับตัวเอง...”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานพระราชดำรัสแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายชัยมงคล เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันพุธที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ ความว่า

“...เศรษฐกิจแบบพหุมีพอกิน แบบพหุมีพอกินนั้นหมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอกเพียงกับตัวเอง...”

พระราชทานพระราชดำรัสแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายชัยมงคล เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑ ความว่า (สุนทร กุศลวัฒนวงศ์, ๒๕๔๔: ๒๕-๓๕)

“...พหุมีพอกินก็แปลว่าเศรษฐกิจพอกเพียงนั่นเอง...”

นอกจากนี้ยังมีพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงเมื่อวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ อีกดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. ๒๕๑๕)

“...คนเราพอในความต้องการมันก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนผู้อื่นน้อย ถ้ามีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข...”

ในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของประชาชนนั้น ได้มีนักเศรษฐศาสตร์และนักวิชาการการศึกษาหลายท่าน ซึ่งมีความคิดเห็นและข้อสังเกตต่อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีความหลากหลายและเป็นประโยชน์ในการนำมาประยุกต์ใช้ ดังนี้

อภิชัย พันธเสน (๒๕๔๖:๑๐) มีความเห็นว่า เศรษฐกิจพอเพียง โดยเนื้อแท้คือ พุทธเศรษฐศาสตร์ เนื่องจากเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยทางสายกลางว่าเป็นเส้นทางที่จะนำไปสู่การสร้างสมดุลปัญญา ซึ่งเป็นปัจจัยในการผลิตที่สำคัญที่สุดโดยมีเป้าหมายในการเข้าสู่นิพพานในท้ายสุด

สมชัย จิตสุชน (๒๕๔๒:๕) มีความเห็นว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพฤติกรรมที่ไม่พอเพียงกับผลกระทบทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีคุณสมบัติ ๕ ประการคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความซื่อสัตย์ ความรอบรู้ และความระมัดระวัง ซึ่งตามความหมายของเศรษฐศาสตร์แล้วเปรียบเสมือน “Anecdotal examples” ของความไม่พอเพียงจึงไม่สามารถใช้เป็น “Definitive paradigm demonstration” ของความพอเพียงได้

สุเมธ ดันติเวชกุล (๒๕๔๒:๖) กล่าวว่า การดำเนินชีวิตและการพัฒนาประเทศตลอดระยะเวลา ๔๐ ปีที่ผ่านมา มุ่งเน้นไปที่ความเจริญทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ จนนำไปสู่การพัฒนาที่ขาดสติ และขาดความยั่งยืนคิดละเลยพื้นฐานสติปัญญาและวิถีการดำเนินชีวิตของไทย เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ จึงเป็นเครื่องควบคุมความรู้สติขาดการยั้งคิดของคน เนื่องมาจากการมุ่งขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในทุกระดับและทุกด้านของสังคม

อรสุดา เจริญรัก (๒๕๔๔:๑๔๑) มีความเห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำเนินชีวิตของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์

นอกจากนี้แนวทางการดำเนินงานที่ยึดตามพระราชดำรัสยึดถือกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน รวมทั้งได้ยึดหลักกลยุทธ์ ๓ ประการ เพื่อส่งเสริมและนำไปสู่การปฏิบัติทั้ง ๑๓ กิจกรรม ดังนี้ (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดพะเยา, ๒๕๔๓:๑-๒)

๑. ยึดครอบครัวและชุมชนเป็นหลัก ตามแนวพระราชดำริ (ทฤษฎีใหม่) โดยเริ่มจากการส่งเสริมการผลิตขั้นพื้นฐานตามแนวพระราชดำริใหม่ ขั้นที่ ๑ เป็นการทำการเกษตรผสมผสานและเป็นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนเป็นหลัก (ลดต้นทุนการผลิต)

๒. ยึดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจโดยใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือโดยเริ่มที่กองทุนหมู่บ้าน และนำทุนไปใช้ในกิจกรรมการแปรรูปผลผลิตหรือกลุ่มอาชีพและมีร้านค้าชุมชนหรือสหกรณ์ดำเนินการด้านการซื้อและขาย

๓. ยึดการรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย โดยส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายของชาวบ้านขึ้นและจัดทำฟังก์ชันเครือข่ายและส่งเสริมการเรียนรู้กระบวนการที่ประสบผลสำเร็จ

๔. ยึดการส่งเสริมการตลาดชุมชนโดยจัดให้มีตลาดชุมชนหรือลานค้าชุมชนทุกอำเภอ เพื่อให้เกษตรกรหรือกลุ่มอาชีพนำผลผลิตออกจำหน่าย

๕. ยึดการจัดเวทีชาวบ้านเป็นหลักแบบ“คิดเอง ทำเอง”โดยจัดให้มีการประชุมประชาคมเศรษฐกิจหรือเวทีประชาคมอำเภอ เป็นชุมชนระดับอำเภอ ในทุกอำเภอเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปรึกษาหารือ “คิดเอง ทำเอง” ระหว่าง“เพื่อน”ด้วยกัน

๖. ยึดหลักการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

๗. ยึดท้องถิ่น ชุมชนเป็นทุน พหุภาคเป็นพลัง

๘. แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง การดำรงชีวิตของคนด้วยการพึ่งพาตนเองและมีความรับผิดชอบในชีวิต ความสามารถในการเลี้ยงตนเองให้อยู่รอด อยู่ได้ ไม่เป็นภาระหรือก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นและสังคมในที่สุด ในทางตรงกันข้าม หากบุคคลไม่รับผิดชอบหรือไม่มีความสามารถในการพึ่งตนเองแล้วก็จะเดือดร้อนถึงคนอื่นและเป็นภาระและปัญหาของสังคมต่อไป ดังนั้นการพึ่งตนเองจึงเป็นการดำรงชีวิตที่เหมาะสมเพราะเป็นภาระและปัญหาของสังคมต่อไป ดังนั้นการพึ่งตนเองจึงเป็นการดำรงชีวิตที่เหมาะสมเพราะเป็นชีวิตที่ไม่เบียดเบียนกันและกัน อันเป็นหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่สำคัญประการหนึ่ง

๙. แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นอิสระภาพ มุ่งช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรและความเสียหายของพืชผล อันเนื่องมาจากความแปรปรวนของดินฟ้าอากาศ ซึ่งเป็นปัญหาหลักที่ทำให้เกษตรกรจำเป็นต้องพึ่งพิงผู้อื่นและภูมิลำเนาผู้อื่นซึ่งนับวันก็จะเพิ่มพูนมากขึ้น ความเป็นอยู่ในสภาพชีวิตที่ช่วยเหลือตนหรือพึ่งพาตนเองไม่ได้ต้องคอยพึ่งคนอื่น

เสมอ เป็นชีวิตที่ไร้อิสรภาพเป็นชีวิตที่เป็นทุกข์ การที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ก็เท่ากับเป็นการอยู่อย่างอิสรภาพอยู่อย่างเป็นไท เป็นชีวิตที่จะอยู่อย่างมีความสุขได้ตามอัธยาศัย

๑๐. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ เพื่อให้เกษตรกรนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำรงชีวิต จึงเห็นได้ว่าการบริหารจัดการเป็นทักษะที่สำคัญมากในการดำรงชีวิต บุคคลที่มีความสามารถในการบริหารจัดการในเรื่องใดๆ ก็ย่อมมีโอกาสประสบความสำเร็จในเรื่องนั้นๆ เช่น นักเรียน นักศึกษา ที่สามารถบริหารจัดการเกี่ยวกับการเรียนของตนสามารถบริหารเวลาในการอ่านหนังสือ ทำการบ้านและภารกิจทั้งหลายได้ย่อมมีโอกาสประสบความสำเร็จ ในการศึกษาเล่าเรียนมากกว่าผู้ที่ไม่รู้จักการบริหารจัดการที่ดี แต่ทักษะในการบริหารจัดการนี้ไม่ใช่ทักษะที่เกิดขึ้นง่ายๆ เป็นทักษะที่ต้องอาศัยความสามารถในการคิดจัดระบบ รวมทั้งการฝึกฝนที่เพียงพอซึ่งในอดีตที่ผ่านมาพบว่า การศึกษาของไทยยังไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้เท่าที่ควร

๑๑. แนวคิดเกี่ยวกับการทำงาน การทำงานใดๆ ต้องอาศัยคุณสมบัติหลายประการ เช่น

๑๑.๑ ความขยัน อุตุน ไม่ทอดถอย

๑๑.๒ ความสามัคคีและการรวมกลุ่ม

๑๑.๓ ความใฝ่รู้ในการแสวงหาและศึกษาข้อมูลความรู้ในการทำเกษตร

๑๑.๔ การอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลกัน

๑๑.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา เป็นการทำตามขั้นตอนที่เหมาะสมกับธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งเป็นผู้มีศักยภาพที่จะพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ อย่างไม่มีที่สิ้นสุดหากบุคคลตระหนักถึงศักยภาพนี้ก็จะเป็พลังผลักดันให้ตนเองมีการพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ

๑๒. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาจะทำได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความมากน้อยของการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสังคมหรือชุมชนนั้น

๑๓. แนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ ซึ่งต้องดูว่าการประยุกต์ใช้ความรู้ใดๆ จะต้องดูให้เหมาะสมกับความต้องการ ความจำเป็น สภาพแวดล้อม และปัจจัยต่าง ๆ

“เศรษฐกิจพอเพียง”เป็นปรัชญาถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน“ทางสายกลาง”โดยเฉพะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้อง มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งใน

การนำเอาวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุสังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่า มีหลักการสำคัญอยู่ ๓ ประการคือ

๑. ทางสายกลาง
๒. ความพอเพียง พอประมาณ และมีเหตุผล
๓. การมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี

หากนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาพิจารณาเพื่อวิเคราะห์ถึงสภาพสาเหตุของปัญหาที่ก่อให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจในช่วงที่ผ่านมาจะพบว่า กระบวนการพัฒนาดังกล่าวได้ละเลยหลักการสำคัญขั้นพื้นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งไม่ได้มีความหมายเพียงแค่“ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง” เท่านั้น แต่ยังหมายความรวมไปถึง “ความพอเพียง พอประมาณ และมีเหตุผล” ไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ยึดหลัก“ทางสายกลาง”เพราะการลงทุนที่เกินความพอดี ในขณะที่คนในสังคมจำนวนมากยังไม่สามารถยืนอยู่บนขาของตัวเองได้อย่างมั่นคงนั้น ได้ส่งผลให้ชุมชน สังคมและประเทศชาติขาด“ภูมิคุ้มกัน”ในการป้องกันตนเอง ดังนั้นเมื่อมีวิกฤตจากภายนอกเข้ามากระทบ ก็จะส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในทุกระดับขึ้นดังพระราชดำรัสที่ว่า “การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นการพัฒนาตนเองให้อยู่ในระดับที่สามารถพึ่งพาตนเองได้และพัฒนาความสามารถนี้ไปสู่ระดับครัวเรือนไปจนถึงชุมชนสังคมและประเทศชาติต่อไป”

ในการพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเน้นการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับขั้นตอน ซึ่งจะต้องสร้างพื้นฐานที่ดีให้กับประชาชนให้มีความพออยู่พอกิน และพึ่งพาตนเองได้ก่อนเพื่อเป็นการสนองพระราชดำริในการพัฒนาประเทศ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้น้อมนำหลัก“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”มาเป็นหลักในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘(พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งยึดหลักสายกลางเพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลมีคุณภาพและยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ,๒๕๔๙:๖)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่สอดคล้องกับแนวคิดของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักและได้อธิบายองค์ประกอบของความพอเพียง โดยใช้แนวคิด Utility function วิเคราะห์ความพอประมาณ และแนวคิดของ Rational behavior วิเคราะห์ความมีเหตุผลในขณะที่ สมชัย จิตสุชน (๒๕๔๒) “พฤติกรรมที่ไม่พอเพียงกับผลกระทบทางเศรษฐกิจ” ใช้คุณสมบัติ ๔ ประการของหลักปรัชญาคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความซื่อสัตย์และความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง อธิบายคุณลักษณะหลักของเศรษฐกิจพอเพียง แล้ววิเคราะห์ความหมายทางเศรษฐศาสตร์ของเศรษฐกิจที่ไม่พอเพียงโดยพิจารณาในแง่ของคุณสมบัติทั้ง ๔ ประการดังกล่าว (ฉลองภพ สุสังกรกาญจน์, ๒๕๔๒:๔)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คำนำก็คือ เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ชี้นำแนวทางการดำเนินชีวิต แก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๒๕ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและเมื่อภายหลังคือเมื่อหลังเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจแล้วได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นภายหลังจากเกิดวิกฤตแล้ว ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขให้รอดพ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจ สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแส โลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ มีคำอยู่ ๒-๓ คำ คือ กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ คืออะไร คำนี้เราถอดมาจากภาษาฝรั่ง ฝรั่งเขาใช้คำว่า globalization รากศัพท์ก็คือ Globe แปลว่า ลูกโลก โลกเราที่เป็นบวรราชของพระอาทิตย์ และคำที่สองที่ใช้คำว่า Globe เป็นฐานก็คือ globalization ก็เป็นคำนาม จากคำว่า globalize ทำให้เป็น คำนามที่ตัด (e) ออก เติม (action) เข้าไปก็เป็น globalization คือปรากฏการณ์ที่มีสิ่งใด สิ่งหนึ่ง เกิดที่จุดใดจุดหนึ่งขึ้นในโลก แล้วมันขยายผลไป เกิดผลไปทั่วโลก เป้าหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน การดำรงชีวิตอยู่และปฏิบัติตนเพื่อให้ สมดุล ไม่มากไป ไม่น้อยไปและพร้อมต่อการรองรับ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางนี้ ทรงรับสั่งว่า ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงที่พูดถึงทั้งจากภายในและภายนอก มีทั้งทางด้าน วัตถุ ด้านสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม เพราะฉะนั้น โครงการที่มกฏเมืองฯ ทำเรื่องแม่น้ำประแส ถูกต้องตรงตามนั้น เพราะเป็น โครงการที่เน้นในเรื่องการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ที่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม(เกษม วัฒนชัย, ๒๕๔๘:๖)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงออกมารับสั่งเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง เรื่องให้หาทางช่วยเหลือราษฎรที่รักษาป่าไม้ และปัญหาต่าง ๆ เรื่องคุณภาพชีวิตของคนไทย รวบรวมเป็นเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ๔ เรื่องคือ

๑. งคการพึ่งพาการนำเข้าจากต่างประเทศ โดยการลดต้นทุนในการทำนา ทำไร่ ทำสวน โดยการไม่ใช้สารเคมี ไม่ใช้ยาฆ่าแมลง ไม่เผาฟาง ไม่เผานา ใช้วัสดุตามธรรมชาติที่มีอยู่มาทำ

ปุ๋ยหมัก และสารป้องกันแมลง โดยการใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ ปุ๋ยชีวภาพทำให้ลดต้นทุนการผลิตอย่างมาก เพิ่มผลผลิตได้ ๒-๓ เท่าตัว

๒. หาโปรตีนเป็นอาหารอย่างง่าย ๆ โดยการเลี้ยงปลา กบ ในบ่อพลาสติก ขนาด ๒ x ๔ เมตร ลึก ๑ เมตร โดยใช้พลาสติกกราณุกปู และบำบัดน้ำเสียด้วยจุลินทรีย์

๓. ปลุกฝักรอบๆ บ่อพลาสติก และใช้น้ำในบ่อ เป็นน้ำต้นทุน ในการรดน้ำผักสวนครัว

๔. เลี้ยงไก่ ให้ลูกกินไข่ และเนื้อ โดยการเรียกปลวกจากดินมาให้ไก่กิน เพราะฉะนั้น เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จะแก้ปัญหาต่างๆ ของชาติบ้านเมืองได้ เป็นอย่างดี ถ้าผู้เกี่ยวข้องแก้ปัญหาในเรื่อง ลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มผลผลิตการเกษตรได้โดยไม่ต้องพึ่งพาจากต่างประเทศ และให้ราษฎรช่วยตนเองได้ ปัญหาชาวนาก็จะต้องหมดไปอย่างแน่นอน หลาย ๆ ได้นำเศรษฐกิจพอเพียงไปทำโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง ปุ๋ยชีวภาพแล้วได้บอกว่า ถ้าทำอย่างนี้ สัก ๓ ปี หนี้สินคงต้องปลด มีความสุข มีความหวัง ถ้าประเทศไทยยังไม่เปลี่ยนวิธีการบางอย่าง และยังเห็นผลประโยชน์ของบางกลุ่มในเรื่องปุ๋ยเคมี และยาฆ่าแมลงสินค้าการเกษตรจะสูงขึ้นเรื่อยๆ เราจะสู้ประเทศเพื่อนบ้านไม่ได้ โดยเฉพาะราคาข้าวที่แพงกว่าประเทศเพื่อนบ้านและมีหน้าซำกินแล้วยังไม่ปลอดภัย เพราะมีสารเคมีเจือปน ใครจะมาซื้อข้าวเรา เมื่อข้าวขายไม่ได้ ชาวนาจะมีเงินได้อย่างไร เศรษฐกิจจะดีขึ้นได้อย่างไร (พิเศษฐ์ วิสัยจร, ๒๕๕๐)

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้แนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับตั้งแต่ ครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรู้ความรอบครอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทางด้านวัตถุ สังคมสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดีเน้นการผลิตที่พึ่งพาตนเอง โดยทำกิจกรรมหลากหลาย เช่น ข้าวโพด ไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชไร่ พืชผัก มีแหล่งน้ำในไร่นา มีที่อยู่อาศัย มีผลผลิตและอาหารพืช การบริโภค มีการใช้แรงงาน ในครอบครัว สม่่าเสมอ และมีงานทำในพื้นที่ตลอดปี มีรายได้จากกิจกรรมการเกษตรอย่างต่อเนื่อง ลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก โดยมีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรในไร่นาอย่างเต็มที่ เพื่อลดความเสี่ยง จากภัย

ธรรมชาติ และความแปรปรวนของราคาผลผลิต ลดรายจ่ายในครอบครัว ลดการใช้สารเคมี ทำให้คุณภาพของดิน และระบบนิเวศเกษตรของไร่นาและชุมชนดีขึ้น สมาชิกมีเวลาอยู่กับครอบครัวมากขึ้น ครอบครัวมีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นครอบครัวที่เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ การรวมพลังเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกษตรกรรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยสร้างความพอเพียงในขั้นที่หนึ่ง ทำให้เกิดความเข้มแข็งในแต่ละคนแต่ละครอบครัว จนเกิดกลุ่มกิจกรรมที่เข้มแข็งและเกิดพลัง ในขั้นที่สอง การรวมกลุ่ม จึงร่วมกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มิใช่มาขอความช่วยเหลือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียว การรวมกลุ่มให้เกิดพลังในการดำรงชีพและดำเนินกิจกรรมการเกษตร โดยการร่วมแรงร่วมมือในการผลิตจัดระบบการผลิต การตลาด ร่วมคิดร่วมวางแผน และระดมทรัพยากรในการผลิตร่วมกันสร้างสวัสดิการความเป็นอยู่ ด้านการศึกษาและอนามัย ร่วมกันในชุมชนและกลุ่มเป็นอันดับแรก ทำให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน กลุ่มมีความเข้มแข็งช่วยเหลือตนเองได้ เกิดความสามัคคีปรองดองกัน สามารถร่วมดำเนินธุรกิจด้วยกันโดยการร่วมกันซื้อขาย ซึ่งจะช่วยในการลดค่าขนส่ง ทำให้เกิดการเรียนรู้แหล่งผลิต ซื้อขายปัจจัยการผลิตและผลผลิต นอกจากนี้แล้วการรวมกลุ่มและแปรรูปแบบสหกรณ์ทำให้มีผลผลิตในปริมาณที่มากพอสามารถเพิ่มอำนาจในการรวมกลุ่มและรูปแบบสหกรณ์ทำให้มีผลผลิตในปริมาณที่มากพอ สามารถเพิ่มอำนาจในการต่อรองราคาในการจำหน่ายพืชผลทางการเกษตร (วิทยา อธิปอนันต์, ๒๕๔๒: ๑-๑๕)

หลักแนวคิดในหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านทั้ง ๔ ท่าน คือ พ่อคำเดื่อง ภาษี พ่อพวย สร้อยสระกลาง พ่อสุทธีนันท์ปรัชญพฤทธิ์ และพ่อบุญเดิม ชัยลา บอกว่า พวกเขาเป็นคนรวยคือ รวยทั้งความสุขและรวยปัญญา ในแง่ของความสุขนั้น ทุกคนมีทุกอย่างอุดมสมบูรณ์ มีอารมณ์ที่ดี มีอาหารเพียงพอต่อการบริโภค ได้ทำงานในสิ่งที่รักและชอบ และมีเงินพอใช้ไม่ขุนเคือง ส่วนในแง่ของปัญญานั้น ทุกคนในชุมชนมีคัมภีร์คือสมองและร่างกายที่สมบูรณ์ในการหาความรู้ เกิดเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และรู้จักการนำความรู้ที่นำมาประยุกต์ใช้ได้จนเกิดเป็นปัญญา สามารถแก้ไขปัญหาค่าต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้

สังคมไทยนับเป็นสังคมที่มีความอุดมสมบูรณ์ โดยมีรากแก้วที่สำคัญ ๓ รากเป็นฐานคือ ชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะสถาบันพระมหากษัตริย์นั้น ถือว่าสังคมไทยโชคดีอย่างมากที่มีพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเสียสละและทำงานเพื่อสังคมไทยอย่างแท้จริง เห็นได้จากแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย ซึ่งเป็นสิ่งที่ประชาชนชาวไทยรู้จัก แต่ยังไม่ได้นำแนวคิดนี้มาใช้อย่างแท้จริง ส่วนหนึ่งนั้นเป็นเพราะที่ผ่านมา สังคมไทยส่วนใหญ่ยังไม่รู้จักตัวเองทำให้ไม่เชื่อมั่นในความสามารถของคนไทยด้วยกันเอง แต่กลับเชื่อหรือคิดที่จะพึ่งคนอื่นมากกว่า ฉะนั้นในสภาวะการณ์ที่เป็นอยู่ในขณะนี้

จึงนับเป็นหน้าที่ของประชาชนชาวไทยทุกคนที่จะต้องช่วยกันสร้างกระบวนการผลักดันให้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนี้เป็นที่เข้าใจและถูกนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของทุกคนได้

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงมีความหลากหลายและเป็นประโยชน์ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ทุกรูปแบบและทุกด้านของสังคม เป็นการมุ่งให้เกิดความพอเพียงในการดำรงชีวิต โดยต้องการให้มีความพอดีในการกิน การใช้ การดำรงชีวิต ไม่ฟุ่มเฟือย และหลงไปตามกระแสนิยมทางตะวันตก การดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายนี้ควรที่จะสนับสนุนให้เกิดขึ้นประโยชน์ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๓๐ ปี ตั้งแต่ก่อนเห็นวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังทรงเน้นย้ำแนวทางแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

แนวความคิดในการบริหารจัดการและการกำหนดยุทธศาสตร์

การบริหารจัดการ

การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานใดๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ (ถ้าเป็นหน่วยงานภาคเอกชน หมายถึงของหน่วยงาน และ/หรือ บุคคล) ที่เกี่ยวข้องกับผู้คน สิ่งของและหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น (๑) การบริหารนโยบาย (policy) (๒) การบริหารอำนาจหน้าที่ (authority) (๓) การบริหารคุณธรรม (morality) (๔) การบริหารที่เกี่ยวข้องกับสังคม (society) (๕) การวางแผน (planning) (๖) การจัดองค์การ (organizing) (๗) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (staffing) (๘) การอำนวยความสะดวก (directing) (๙) การประสานงาน (coordinating) (๑๐) การรายงาน (reporting) และ (๑๑) การงบประมาณ (budgeting) พร้อมกันนี้ อาจให้ความหมายได้อีกว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานใดๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับผู้คน สิ่งของ และหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่างๆ เช่น (๑) การบริหารคน (man) (๒) การบริหารเงิน (money) (๓) การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (material) (๔) การบริหารงานทั่วไป (management) (๕) การบริหารการให้บริการประชาชน (market) (๖) การบริหารคุณธรรม (morality) (๗) การบริหารข้อมูลข่าวสาร (message) (๘) การบริหารเวลา (minute) และ (๙) และการบริหารการวัดผล (measurement) เช่นนี้ เป็นการนำ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า ๕m แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมาย

สมพงษ์ เกษมสิน (๒๕๒๓) กล่าวไว้ว่า คำว่า การบริหารนิยมใช้กับการบริหารราชการ หรือการจัดการเกี่ยวกับนโยบาย ซึ่งมีศัพท์บัญญัติว่า รัฐประศาสนศาสตร์ (public

administration) และคำว่า การจัดการ (management) นิยมใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชน หรือการดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดไว้ สมพงษ์ เกษมสิน ยังให้ความหมายการบริหารไว้ว่า การบริหารมีลักษณะเด่นเป็นสากลอยู่หลายประการ ดังนี้ (๑) การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์ (๒) การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบ (๓) การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน (๔) การบริหารมีลักษณะการดำเนินการเป็นกระบวนการ (๕) การบริหารเป็นการดำเนินการร่วมกันของกลุ่มบุคคล (๖) การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคล กล่าวคือ ความร่วมมือ (collective mind) จะก่อให้เกิดความร่วมมือของกลุ่ม (group cooperation) อันจะนำไปสู่พลังของกลุ่ม (group effort) ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ (๗) การบริหารมีลักษณะการร่วมมือกันดำเนินการอย่างมีเหตุผล (๘) การบริหารมีลักษณะเป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์ และ (๙) การบริหารไม่มีตัวตน (intangible) แต่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ (สมพงษ์ เกษมสิน, ๒๕๒๑:๕-๖)

ดินปรัชญพฤษดิ์ (๒๕๓๕:๘) ในปี พ.ศ.๒๕๓๕ มองการบริหารในลักษณะที่เป็นกระบวนการโดยหมายถึงกระบวนการนำเอาการตัดสินใจ และนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนการบริหารรัฐกิจหมายถึงเกี่ยวข้องกับการนำเอานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ

เฮอริเบิร์ต เอ. ไชมอน (Herbert A. Simon, ๑๙๔๗, p. ๓) กล่าวถึงการบริหารว่า หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

เฟรดเดอริค ดับบลิว. เทเลอร์ (Taylor, ๑๙๖๗) ให้ความหมายการบริหารไว้ว่า งานบริหารทุกอย่างจำเป็นต้องกระทำโดยมีหลักเกณฑ์ ซึ่งกำหนดจากการวิเคราะห์ศึกษาโดยรอบคอบ ทั้งนี้ เพื่อให้มีวิธีที่ดีที่สุดในอนาคตที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตมากยิ่งขึ้นเพื่อประโยชน์สำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (๒๕๔๘) กล่าวไว้ว่า การบริหารจัดการ (management administration) การบริหารการพัฒนา (development administration) แม้กระทั่งการบริหารการบริการ (service administration) แต่ละคำมีความหมายคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกันที่เห็นได้อย่างชัดเจนมีอย่างน้อย ๓ ส่วน คือ หนึ่ง ส่วนเป็นแนวทางหรือวิธีการบริหารงานภาครัฐที่หน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นำมาใช้ในการปฏิบัติราชการเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการ สอง มีกระบวนการบริหารงานที่ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ การคิด (thinking) หรือการวางแผน (planning) การดำเนินงาน (acting) และการประเมินผล (evaluating) และ สาม มีจุดหมายปลายทาง คือ การพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นรวมทั้งประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงเพิ่มขึ้น สำหรับส่วนที่แตกต่างกัน คือ แต่ละคำมีจุดเน้นต่างกัน กล่าวคือ การบริหารจัดการเน้นเรื่องการนำแนวคิดการจัดการของภาคเอกชนเข้ามา

ใช้ในการบริหารราชการ เช่น การมุ่งหวังผลกำไร การแข่งขัน ความรวดเร็ว การตลาด การประชาสัมพันธ์ การจูงใจด้วยค่าตอบแทน การลดขั้นตอน และการลดพิธีการ เป็นต้น ในขณะที่การบริหารการพัฒนาให้ความสำคัญเรื่องการบริหารรวมทั้งการพัฒนานโยบาย แผน แผนงาน โครงการ (policy, plan, program, project) หรือกิจกรรมของหน่วยงานของรัฐ ส่วนการบริหารบริการเน้นเรื่องการอำนวยความสะดวกและการให้บริการแก่ประชาชน

ปีเตอร์เอฟ. ดรักเกอร์ (Peter F. Drucker) กล่าวว่า การบริหาร คือ ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น การทำงานต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปโดยอาศัยคนอื่นเป็นผู้ทำภายในสภาพองค์กรที่กล่าวมานั้น ทรัพยากรด้านบุคคลจะเป็นทรัพยากรหลักขององค์กรที่เข้ามาร่วมกันทำงานในองค์กร ซึ่งคนเหล่านี้จะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรด้านวัตถุอื่นๆ เครื่องจักร อุปกรณ์ วัตถุดิบ เงินทุน รวมทั้งข้อมูลสนเทศต่าง ๆ เพื่อผลิตสินค้าหรือบริการออกจำหน่ายและตอบสนองความพอใจให้กับสังคม

ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

เฮนรี ฟาโยล (Henri Fayol) ได้สรุปเป็นทฤษฎีการจัดการ (theory of management)

ว่าหัวใจของการบริหารจัดการเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมายนั้น มีองค์ประกอบด้วยกัน ๕ ปัจจัย เรียกว่า POCCC ดังต่อไปนี้ (๑) การวางแผน (planning) (๒) การจัดองค์กร (organizing) (๓) การบังคับบัญชาหรือการสั่งการ (commanding) (๔) การประสานงาน (coordinating) และ (๕) การควบคุม (controlling)

Stirling University Business Club (๒๐๑๓) ได้ขยายความในการนำแบบจำลอง POCCC ไปใช้ในการวิเคราะห์การบริหารจัดการองค์กรเพื่อศึกษาถึงบทบาทในการจัดการตามแนวความคิดของ Fayol พบว่ามีขั้นตอนดังนี้ (๑) ขั้นตอนการวางแผน จะต้องกำหนดเป้าหมายและวางกรอบเวลาที่ชัดเจน เพื่อนำไปสู่การออกแบบวิธีการและขั้นตอนในการประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (๒) ขั้นตอนการจัดโครงสร้างองค์กร Fayol ให้ความสำคัญต่อการออกแบบขององค์กรเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งในขอบเขตนี้ผู้บริหารระดับกลางจะสามารถใช้ความรู้และความชำนาญเพื่อทำให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพได้อย่างเต็มที่ ภายใต้ระบบการควบคุมบังคับบัญชาและการเมืองภายในองค์กร ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความคับข้องใจในกลุ่มผู้ปฏิบัติงานได้ (๓) ขั้นตอนการควบคุมสั่งการ พบว่า จะก่อให้เกิดความตึงเครียดอยู่เสมอเพราะจะต้องมีการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ผู้บังคับบัญชาจะต้องมีศักยภาพสูงเพียงพอที่จะเข้ามารับผิดชอบภายใต้ขอบเขตที่ได้รับมอบหมาย (๔) ขั้นตอนการประสานงาน ซึ่งจะต้องอาศัยการเชื่อมต่อและความเข้ากันได้ระหว่างผู้ปฏิบัติงานทั้งในระดับองค์กรหรือระดับบุคคล เพื่อให้มีความราบรื่นและมีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน โดย

ผู้บริหารระดับกลางจำเป็นต้องชี้แจงเป้าหมายและวิธีการประสานงานให้กับผู้บังคับบัญชาพร้อมกับกระตุ้นแรงจูงใจในการทำงานอย่างชัดเจนอีกด้วย (๕) ขั้นตอนการควบคุม เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่จะทำให้มั่นใจได้ว่ากิจกรรมที่กระทำและเป้าหมายนั้นอยู่ในขอบเขตของแผนงานที่ได้กำหนดไว้

Stirling University Business Club (๒๐๑๓) ได้สรุปไว้ว่า หัวใจในความสำเร็จของการบริหารจัดการตามแนวความคิดของ Fayol ก็คือ ตัวผู้บริหารระดับกลาง ซึ่งเป็นผู้เชื่อมโยงระหว่างเจตนาารมณ์ขององค์กร ให้กลายเป็นความสำเร็จในการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายอย่างสมบูรณ์

จากหลักการบริหารจัดการของ Fayol ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว Luther Gulick and L. Urwick นักสังคมศาสตร์ได้ทำการพัฒนาแนวความคิดและออกแบบองค์ประกอบในการบริหาร ๗ ประการ ที่เรียกว่า POSDCoRB ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบด้านต่างๆ ได้แก่

(๑) การวางแผน (๒) การจัดองค์การ (๓) การจัดวางบุคลากร (๔) การสั่งการ (๕) การประสานงาน (๖) การรายงาน และ (๗) การงบประมาณ

แนวความคิดในการบริหารจัดการยุคหลัง Dr. Mildred Golden Pryor, J. Chris White and Dr. Leslie A. Toombs (๑๒ Manage. ๒๐๑๔) ได้เสนอแนวคิดในการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่เรียกว่า ๕ P's Model อันประกอบด้วยตัวแปร ๕ ตัวที่มีผลอย่างสำคัญในการพัฒนาองค์การและการปฏิบัติงานขององค์การ ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ (purpose) หลักการ (principles) กระบวนการ (processes) บุคลากร (personal) และความสามารถในการบรรลุความสำเร็จ (performance)

แนวคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์

การศึกษาถึงยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนในสังคมไทยบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้พิจารณานำหลักการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติตามแนวทางของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างยุทธศาสตร์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนั้นก็จึงได้ทำการศึกษาทบทวนแนวความคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์ โดยสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้ (วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๔๕:๑๕)

“ยุทธศาสตร์” (strategy) ตามความหมายทั่วไปคือ กรรมวิธีการใช้ความคิดหาเหตุและผลเพื่อแก้ปัญหาในอนาคต คำว่า “กรรมวิธี” (process) ย่อมประกอบด้วยขั้นตอนและวิธีการส่วนการใช้ความคิดหาเหตุและผลย่อมเกี่ยวข้องกับเรื่องราวหรือเนื้อหา (content) ที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ เพราะฉะนั้นเมื่อนำเรื่องราวต่างๆ มาวิเคราะห์ตามกรรมวิธีที่กำหนดผลที่จะได้เรียกว่า “ยุทธศาสตร์” นั่นเอง

กระบวนการในการกำหนดยุทธศาสตร์

โครงสร้างยุทธศาสตร์ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๓ ส่วน ได้แก่ ส่วนแรกคือ จุดหมาย (ends) ได้แก่ ผลประโยชน์แห่งชาติ วัตถุประสงค์มูลฐานแห่งชาติ วัตถุประสงค์เฉพาะแห่งชาติ ส่วนที่สองคือ หนทางปฏิบัติ (ways) ได้แก่ นโยบายความมั่นคงแห่งชาติและส่วนที่สามคือ วิธีการ (means) ได้แก่ มาตรการเฉพาะที่จะสนับสนุนหนทางปฏิบัติต่างๆ

๑. การกำหนดผลประโยชน์แห่งชาติ

ผลประโยชน์แห่งชาติ หมายถึง ความต้องการหรือความปรารถนาอันสำคัญยิ่ง ความต้องการนั้นจึงมีลักษณะกว้างและค่อนข้างถาวรและเมื่อได้พิจารณากำหนดขึ้นแล้ว ก็จะต้องมุ่งกระทำโดยต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุผล คำว่า “ความต้องการ” มีความหมายรวมทั้งความต้องการ (want) โดยทั่วไปและความจำเป็น (need) ที่ขาดเสียไม่ได้

ผลประโยชน์แห่งชาติ จำแนกออกได้เป็น ๓ ลักษณะคือ

๑.๑ จำแนกตามลักษณะความสำคัญ (degree of primacy) ได้แก่ ผลประโยชน์ที่มีความสำคัญสูงสุด (vital interests) กับผลประโยชน์แห่งชาติระดับรอง (secondary interests)

๑.๒ จำแนกตามลักษณะความยั่งยืน (degree of permanent) ได้แก่ ผลประโยชน์ถาวร (permanent interests) กับผลประโยชน์ไม่ถาวร (variable interests)

๑.๓ จำแนกตามลักษณะความเจาะจง (degree of generality) ได้แก่ ผลประโยชน์ทั่วไป (general interests) กับผลประโยชน์เฉพาะ (specific interests)

๒. การกำหนดวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ หมายถึง จุดหมาย เป้าหมาย (aim) หรือความมุ่งหมายต่างๆ อันเป็นหลักมูลฐาน ซึ่งจะต้องหาหนทางให้บรรลุถึงในที่สุด โดยจะต้องกำหนดนโยบายอย่างใดอย่างหนึ่งเข้าหา และจะต้องใช้ความเพียรพยายาม ตลอดจนต้องนำทรัพยากรต่างๆ ของมาใช้ให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ จำแนกออกเป็น ๒ ประเภทคือ

๒.๑ วัตถุประสงค์มูลฐาน หมายถึง จุดหมายเป้าหมายหรือความมุ่งหมายต่างๆ อันเป็นหลักมูลฐานซึ่งกว้างขวางมาก มีลักษณะมั่นคงถาวรยั่งยืนนาน บางครั้งก็ยากที่จะดำเนินการให้บรรลุถึงได้ ในการพิจารณาเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายทุกครั้งต้องยกเอาวัตถุประสงค์มูลฐานขึ้นมาเป็นหลักพิจารณาร่วมด้วยเสมอ

๒.๒ วัตถุประสงค์เฉพาะแห่งชาติ หมายถึง เป้าหมายต่าง ๆ ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องมั่นคงถาวรยั่งยืน และบางครั้งก็ไม่สามารถจะดำเนินการให้บรรลุถึงได้ทั้งหมด เป้าหมายเหล่านี้อาจมีลักษณะเป็นการชั่วคราวที่จะก้าวไปสนองวัตถุประสงค์มูลฐาน แต่จะต้องถือเป็นข้อพิจารณาที่

สำคัญยิ่ง การกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะควรสำคัญอยู่เสมอว่า เมื่อกำหนดขึ้นแล้วจะเป็นสะพาน ก้าวไปสู่หรือขจัดอุปสรรคขัดขวางต่างๆ ในอันที่จะบรรลุถึงซึ่งวัตถุประสงค์ มูลฐานตามที่ได้กำหนดไว้แล้ว ซึ่งจะสามารถกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะได้จากการตรวจสอบและ วิเคราะห์สภาวะแวดล้อมในด้านต่างๆ ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ การรวบรวมข่าวสารที่เกี่ยวข้องโดยละเอียด

๒.๒.๒ พิจารณาแยกแรงผลักดัน และแนวโน้มของแต่ละเรื่องไว้ต่างหาก รวมทั้งผลกระทบจากปัญหาต่างๆ หรือจากสภาพของสถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่อผลประโยชน์ ที่กำหนดไว้

๒.๒.๓ เมื่อพิสูจน์ทราบแรงผลักดันได้แล้ว ก็ประเมินแนวโน้มที่เกิดขึ้นใน ขณะนั้น ในแง่ทิศทางของแนวโน้ม ซึ่งแรงผลักดันน่าจะแสดงให้ปรากฏในห้วงระยะเวลาหนึ่งใน อาณาบริเวณต่าง ๆ

เมื่อทราบปัญหาหรืออุปสรรค หรือภัยคุกคาม หรือทราบโอกาสที่จะแสวง ประโยชน์แล้ว นักยุทธศาสตร์ก็สามารถที่จะคาดการณ์ได้ว่าจะต้อง “ทำอะไรบ้าง” ในการแก้ปัญหา เหล่านั้น เรื่องต่างๆ ที่จะต้องดำเนินการนั้นคือ “วัตถุประสงค์เฉพาะ” และเมื่อได้พิจารณาตกลงใจ ว่าจะ “ทำอย่างไร” เพื่อขจัดปัญหา อุปสรรคหรือภัยคุกคามเหล่านั้น นั่นก็คือ “นโยบายการปฏิบัติ” ซึ่ง ผู้วางแผนยุทธศาสตร์ชาติจะวางแผนให้มีประสิทธิภาพไม่ได้ถ้าละเลยไม่นำพาคือเรื่องต่างๆ ดังกล่าว

๓. การกำหนดนโยบายการปฏิบัติ

นโยบายในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงผลประโยชน์ที่ได้กำหนดไว้นั้นควรจะ กำหนดควบคู่กันไปกับการวัตถุประสงค์เฉพาะ โดยการวิเคราะห์นโยบาย วิเคราะห์ผล ดี-เสียของ นโยบายที่กำหนดไว้เพื่อเลือกในแต่นโยบาย แล้วหยิบยกเอาเฉพาะนโยบาย หรือกลุ่มนโยบายที่ เห็นว่าดีที่สุดไว้ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ การเลือกนโยบายหรือกลุ่มนโยบายที่ดีที่สุดขึ้นอยู่กับ การซึ่งใจดูให้ดีระหว่างการเสี่ยง การตอบสนองวัตถุประสงค์ และความสิ้นเปลือง หลังจากนั้นก็จะ ได้ค้นนโยบายที่เสนอซึ่งองค์การที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการกำหนด มาตรการเฉพาะในแต่ละด้านต่อไป

๔. การกำหนดมาตรการเฉพาะ สามารถดำเนินการดังนี้

๔.๑ นำนโยบายความมั่นคงมาพิจารณาควบคู่กับวัตถุประสงค์เฉพาะ ทั้งนี้เพื่อ แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า นโยบาย ๆ ข้อนั้นๆ เป็นนโยบายๆ ของวัตถุประสงค์เฉพาะข้อใด

๔.๒ วิเคราะห์นโยบายแต่ละข้อเพื่อหามาตรการเฉพาะที่จะสนับสนุนนโยบายๆ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งยุทธศาสตร์ที่พึงประสงค์ ทั้งนี้โดยพิจารณาปัจจัยจากภายนอกและภายในประเทศ

ทั้งปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและปัจจัยสนับสนุนอันจะมีอิทธิพลต่อนโยบายฯ หรือต่อหนทางปฏิบัติที่จะใช้ดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะ

๔.๓ กำหนดมาตรการเฉพาะคือ ยุทธศาสตร์ที่จะสนับสนุนนโยบายหรือหนทางปฏิบัติย่อยที่จะสนับสนุนนโยบาย

การศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์ชาติเป็นการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการใช้ความคิดอย่างต่อเนื่องโดยมองย้อนหลังไปในอดีตจนถึงปัจจุบันแล้ววิเคราะห์แนวโน้มว่าจะเกิดปัญหา (problem) และโอกาส (opportunity) ต่างๆ ในอนาคตอย่างไรบ้าง เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหาหรือแสวงประโยชน์จากโอกาสที่เกิดขึ้นโดยวิธีกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะแห่งชาติ (จะทำอะไร) นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ (จะทำอย่างไร) รวมทั้งรายละเอียดของมาตรการต่างๆ เพื่อแจกจ่ายแก่กระทรวงที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปดำเนินการโดยการดำเนินการตามกรรมวิธีดังกล่าวนี้จะมีอุปสรรคในเรื่องความไม่แน่นอนของสถานการณ์ในอนาคตและขีดความสามารถของชาติที่มีอยู่หรือกำลังอำนาจแห่งชาติที่จะสนับสนุนยุทธศาสตร์ที่กำหนดจึงจำเป็นที่จะต้องมีการปรับแก้ยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องต่อไป

การบริหารยุทธศาสตร์

หากพิจารณาถึงแนวความคิดทางยุทธศาสตร์สมัยใหม่คือเริ่มในปลายศตวรรษที่๑๕ซึ่งมาเลียเวลลีได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับพลังอำนาจของรัฐไว้และถ้ายอมรับแนวความคิดที่ว่าความสัมพันธ์ของ“ยุทธศาสตร์” กับ “พลังอำนาจของรัฐ” นั้น มีอยู่อย่างแน่นแฟ้นซึ่งเกือบจะแยกออกจากกันไม่ได้เลยทีเดียวก็อาจได้ข้อยุติเรื่องความหมายของยุทธศาสตร์อย่างง่าย ๆ สั้นๆว่า “ยุทธศาสตร์คือการใช้พลังอำนาจของชาติให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชาติ” เพราะพลังอำนาจของชาติเปรียบเสมือนเป็น“เครื่องมือ” (means) วัตถุประสงค์ก็เป็น“เป้าหมายหรือจุดหมาย” (end) ที่กำหนดไว้ให้บรรลุถึงความมุ่งประสงค์ของชาติเป็นส่วนรวม อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่าแทบจะไม่มีชาติใดในโลกที่จะสามารถใช้พลังอำนาจของชาติที่มีอยู่แต่เพียงลำพังให้บรรลุถึงเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายของตนได้ทุกเป้าหมายไปเพราะเครื่องมือหรือองค์ประกอบของพลังอำนาจของชาติที่แต่ละประเทศที่มีอยู่มักมีอุปสรรคหรือขีดจำกัดอยู่เสมอฉะนั้นชาติต่าง ๆ จึงต้องพยายามหาทางแก้ไขเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้ด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การแสวงหาความร่วมมือจากประเทศอื่น ๆ โดยการเข้าเป็นพันธมิตรร่วมกันซึ่งทำให้สามารถเพิ่มพูนขีดความสามารถของชาติซึ่งมีอยู่จำกัดให้สูงขึ้น (วิรัช วิรัชนิภา วรรณ.๒๕๕๔: ๒๕-๒๖)

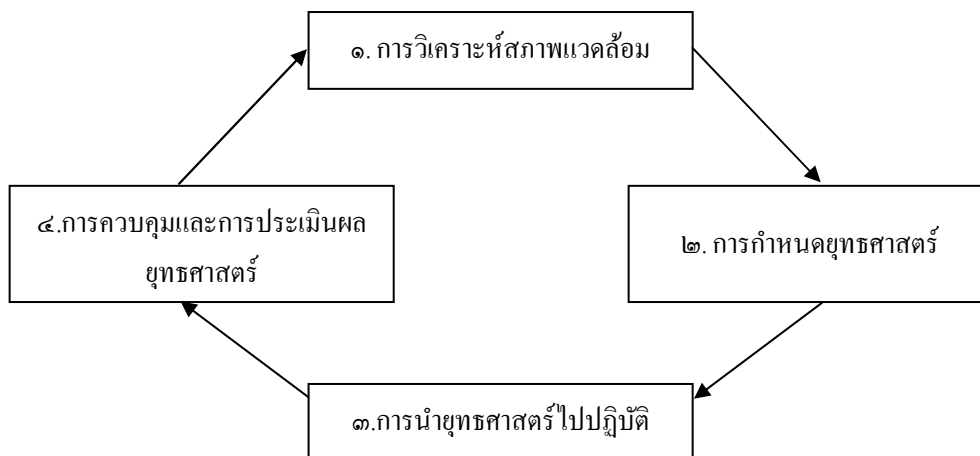
จากนิยามของคำว่า “ยุทธศาสตร์” เดิมที่มักเข้าใจกันว่าเป็นการมุ่งหมายเฉพาะเรื่องของการทหารเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการชนะสงครามเท่านั้นแต่ปัจจุบันโลกพัฒนาไปมากความ

มั่นคงของชาติมิได้ขึ้นอยู่กับเฉพาะพลังอำนาจด้านการทหารแต่เพียงอย่างเดียวพลังอำนาจแห่งชาติด้านการเมืองเศรษฐกิจสังคมจิตวิทยา และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีการพลังงานฯ ก็มีความสำคัญทัดเทียมกับด้านการทหารทำให้ปัจจุบัน “ยุทธศาสตร์” หมายถึง ศิลป์และศาสตร์ในการพัฒนาและการใช้การเมืองเศรษฐกิจสังคมจิตวิทยาการทหารของชาติและวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีพลังงานและสิ่งแวดล้อม ทั้งในยามปกติและยามสงคราม เพื่อสนับสนุนให้การดำเนินนโยบายของชาติเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพที่สุด ทั้งนี้จุดมุ่งหมายหลัก ได้แก่ การนำกำลังอำนาจของชาติทุก ๆ ด้านมาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชาติ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, ๒๕๕๔, หน้า ๓๐) ซึ่งโดยพื้นฐานแล้วยุทธศาสตร์เป็นตัวเชื่อมระหว่างวัตถุประสงค์จุดหมายหรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ (objective/goals/ends) กับกำลังรบเครื่องมือหรือหนทางที่จะใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย(forces/tools/means) โดยเป็นแผนการเดินเกม (game plan) ที่ชี้ว่าจะใช้ทรัพยากรอันจำกัดที่มีอยู่อย่างไรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ยุทธศาสตร์ที่ถูกต้องควรสอดคล้องกันอย่างต่อเนื่อง (coherent strategy) ชัดเจนเข้าใจง่ายไม่วกวนเรื่อยเปื่อยไร้สาระสำคัญจับต้นชนปลายลำบากเป็นกุญแจสำคัญต่อความสำเร็จของทุกสถาบันไม่ว่าจะเป็นบริษัทที่ดำเนินธุรกิจมหาวิทยาลัยกองทัพหรือประเทศชาติ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, ๒๕๕๔:๓๐)

จึงสรุปได้ว่า “ยุทธศาสตร์” หมายถึง วิธีการ (ways) ที่จะนำพลังอำนาจ (power) มาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ (objective) ที่กำหนดไว้ยุทธศาสตร์จึงเป็นตัวเชื่อมระหว่างเครื่องมือ (means) กับจุดมุ่งหมาย (ends) (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, ๒๕๕๔:๓๐-๓๑)แต่เครื่องมือและจุดมุ่งหมายมักจะมี ความไม่เหมาะสมกันการหาวิธีการที่สามารถใช้เครื่องมือที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายภายใต้การแข่งขันที่รุนแรงจึงไม่ใช่เรื่องง่ายการค้นหาวิธีการที่เหมาะสมเพื่อป้องกันข้อผิดพลาดจึงจำเป็นต้องนำมาประกอบการพิจารณา

ส่วนการบริหารยุทธศาสตร์คือ การดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐและ/หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ลุ่มลึกหรือแยกแยะเพื่อกำหนดทิศทางแนวทางแผนงานกระบวนการในการดำเนินงานการควบคุมตรวจสอบและเป้าหมายที่ชัดเจนสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์พร้อมทั้งใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, ๒๕๕๔) ทั้งนี้ เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารและเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเฉพาะของหน่วยงานการบริหารยุทธศาสตร์มีลักษณะเป็นกระบวนการซึ่งหมายถึง มีขั้นตอนในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับกฎหมายสำหรับกระบวนการบริหารยุทธศาสตร์อาจกำหนดขั้นตอนไว้เหมือนหรือแตกต่างกันได้ เช่น กำหนดเป็น ๔ ขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนแรก วิเคราะห์สภาพแวดล้อม ขั้นตอนที่ ๒การกำหนดยุทธศาสตร์ขั้นตอนที่ ๓การนำยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติและขั้นตอนที่ ๔การควบคุมและการประเมินผลยุทธศาสตร์ ดังภาพ

แผนภาพที่ ๒-๒ กระบวนการบริหารยุทธศาสตร์
(วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, ๒๕๕๔)

๑. การวิเคราะห์สถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกหน่วยงาน

เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการบริหารยุทธศาสตร์ซึ่งอาจแบ่งออกเป็น ๒ หัวข้อ ได้แก่ ๑) การวิเคราะห์สถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมภายในหน่วยงานและ ๒) การวิเคราะห์สถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงาน (วิรัชวิรัชนิภาวรรณ, ๒๕๕๔:๘-๑๑)

๑.๑ การวิเคราะห์สถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมภายในหน่วยงานเป็นการตรวจสอบขีดความสามารถของหน่วยงานว่ามีจุดแข็งที่จะใช้ให้เป็นประโยชน์และมีจุดอ่อนที่จะต้องแก้ไขอย่างน้อยเพียงใดและถึงแม้สถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงานอาจส่งเสริมหรือสนับสนุนแต่ถ้าสภาพแวดล้อมภายในหน่วยงานมีจุดอ่อนหรือขาดความพร้อมการดำเนินงานก็ไม่อาจประสบความสำเร็จได้ง่ายในการวิเคราะห์สถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมภายในหน่วยงานนั้นอาจนำตัวแบบตัวชี้วัดหรือกรอบแนวคิดมาปรับใช้ได้หลากหลายอาทิเช่น ตัวชี้วัดด้านยุทธศาสตร์ ได้แก่ หน่วยงานมียุทธศาสตร์ในการดำเนินงานที่ชัดเจนและนำไปปฏิบัติได้ง่ายหน่วยงานมียุทธศาสตร์ในการดำเนินงานเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมหรือประชาชนหน่วยงานมีเป้าหมายหลักหรือภารกิจหลักที่อำนวยความสะดวกและให้บริการที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนผู้บริหารของหน่วยงานนำยุทธศาสตร์ของหน่วยงานไปดำเนินงานในทางปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่องผู้บริหารของหน่วยงานตรวจสอบหรือประเมินผลยุทธศาสตร์ของหน่วยงานอย่างต่อเนื่อง

๑.๒ การวิเคราะห์สถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงานก่อนที่หน่วยงานจะวางแผนยุทธศาสตร์และดำเนินยุทธศาสตร์ควรจะต้องตรวจสอบสภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงานด้วยทั้งนี้เพื่อประเมิน โอกาส (opportunities) หรือข้อดีและข้อจำกัดหรืออุปสรรค (threats) หรือข้อเสียด้วยการตรวจสอบสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงานคือการประเมินแจ่มแจ้งและวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารจากสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงานที่ส่งผลกระทบต่อหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและบุคลากรภายในหน่วยงานได้ทราบและเข้าใจเพื่อจะได้นำไปดำเนินการต่อไป

กล่าวได้ว่ามีสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมหรือปัจจัยภายนอกหน่วยงานมากมาย ที่มีแนวโน้มส่งผลกระทบต่อการบริหารยุทธศาสตร์หรือการกำหนดยุทธศาสตร์เช่นด้านการเมืองและกฎหมายเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมเทคโนโลยีหรือระบบนิเวศวิทยาเหล่านี้เป็นต้นนอกจากนี้ ตัวแบบตัวชี้วัดหรือกรอบแนวคิดที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์สถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงานก็มีหลากหลายอย่างไรก็ตามในที่นี้ได้นำเสนอ (PEST) หรือการวิเคราะห์แบบ PEST (Pest analysis) ซึ่งประกอบด้วย๔ด้านมาปรับใช้สำหรับเหตุผลที่นำ PEST มาปรับใช้เพราะเป็นตัวแบบที่กะทัดรัดใช้กันอย่างแพร่หลายและครอบคลุมสาระสำคัญของสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมภายนอกของหน่วยงานแต่ละด้านของ PEST ประกอบด้วย

๑.๒.๑ การเมือง(politics) ครอบคลุมเรื่องการเมืองและกฎหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิเคราะห์นโยบายทางการเมืองกฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆ ของหน่วยงานภายนอกต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อดำเนินงานภายในหน่วยงานเป็นต้นว่ารัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและพรรคการเมืองที่เป็นแกนนำของรัฐบาลที่น่าจะมีผลทั้งด้านบวกและด้านลบต่อการดำเนินงานของภายในหน่วยงานเช่น นโยบายของรัฐบาล มติคณะรัฐมนตรีนโยบายของพรรคการเมืองที่เป็นแกนนำของรัฐบาลแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกฎหมายและกฎระเบียบต่างๆ ความมั่นคงของประเทศและเสถียรภาพของรัฐบาล บทบาทของกลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองพฤติกรรมทางการเมือง

๑.๒.๒ เศรษฐกิจ (economy) เป็นการวิเคราะห์ทั้งระดับมหภาคและระดับจุลภาคซึ่งหมายถึงระบบเศรษฐกิจทั้งในประเทศและระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องหรือส่งผลกระทบต่อดำเนินงานภายในหน่วยงานตัวอย่างเช่นอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจผลผลิตมวลรวมในประเทศ การค้าระหว่างประเทศและดุลการชำระเงินอัตราดอกเบี้ยและอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ อัตราการว่างงานสภาวะการจ้างงานและค่าแรงการลงทุนภาคเอกชนอัตราเพิ่มของระดับราคาและ

ดัชนีราคาราคาน้ำมันดิบภาคการและการใช้จ่ายของรัฐบาลหนี้สาธารณะเงินคงคลังการเงินการธนาคาร

๑.๒.๓ สังคม (society) เป็นการวิเคราะห์สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึง โครงสร้างทางสังคมภายนอกที่เกี่ยวข้องหรือส่งผลต่อการดำเนินงานภายในหน่วยงาน ตัวอย่างเช่นระดับการศึกษาและอัตราการรู้หนังสือของประชากรจำนวนประชากรโครงสร้างของประชากรขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อค่านิยมและวัฒนธรรมแบบแผนการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมประกอบอาชีพคุณภาพชีวิตลักษณะของชุมชน และการตั้งถิ่นฐานการกระจายรายได้ และความเป็นธรรมในสังคมสภาพของบ้านเมืองและลักษณะทางภูมิศาสตร์โครงสร้างพื้นฐานระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการการคมนาคม และการติดต่อสื่อสารการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อม

๑.๒.๔ เทคโนโลยี (technology) เป็นการวิเคราะห์สภาพด้านเทคโนโลยี จากภายนอกที่มีผลต่อการดำเนินงานภายในหน่วยงานเช่นระบบสื่อสารโทรคมนาคมของประเทศ ระบบเครือข่ายภายในและระหว่างประเทศการผลิตคิดค้นเทคโนโลยีของประเทศความรู้และวิทยาการด้านเทคโนโลยีการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างหน่วยงาน ความก้าวหน้าในการวิจัยและพัฒนาด้านเทคโนโลยีรวมถึงการเสริมสร้างประสิทธิภาพการผลิต และการให้บริการโดยใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัย

๒. การวางแผนยุทธศาสตร์

การวางแผนยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ๕ ส่วน ได้แก่ ๑) วิสัยทัศน์๒) พันธกิจ๓) เป้าหมาย ๔) ยุทธศาสตร์ ๕) แผนที่ทางยุทธศาสตร์ และ ๖) ตัวชี้วัดโดยในแต่ละส่วนมีสาระสำคัญ ดังนี้

๒.๑ วิสัยทัศน์ หมายถึง ภาพของความสำเร็จของหน่วยงานที่หน่วยงานต้องการ จะเป็นหรือปรารถนาให้เกิดขึ้นในอนาคตเช่น๕ปีหรือหมายถึงตำแหน่งหรือภาพของหน่วยงานในอนาคตหรือเป็นความคาดหวังในอนาคตของหน่วยงานที่ต้องการจะเป็น (โดยมิได้กำหนดวิธีการไว้) หรือเป็นข้อความซึ่งกำหนดทิศทางของพันธกิจโดยเป็นสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่งที่หน่วยงานมุ่งหมายมุ่งหวังหรือประสงค์จะเป็นหรือจะมีในอนาคต

๒.๒ พันธกิจคำว่า “พันธกิจ” อาจแบ่งพิจารณาเป็น๒คำโดยคำว่า “กิจ” หมายถึง กิจที่หน่วยงานมีส่วนคำว่า “พันธะ” หมายถึง สิ่งที่ต้องทำดังนั้นคำว่าพันธกิจจึงหมายถึงสิ่งที่หน่วยงานจะต้องมีหรือต้องทำตามอำนาจหน้าที่ให้เกิดขึ้นและประสบผลสำเร็จ

๒.๓ เป้าหมายอาจเรียกอย่างอื่นได้เป็นต้นว่าเป้าประสงค์หรือวัตถุประสงค์หรือจุดหมายปลายทาง โดยหมายถึง การกำหนดสิ่งหรือผลสำเร็จหรือผลลัพธ์ที่ต้องการในอนาคต ซึ่งหน่วยงานจะต้องพยายามให้เกิดขึ้น โดยทั่วไปจะเป็นข้อความที่กล่าวอย่างกว้างๆ ถึงผลลัพธ์ของการปฏิบัติงานอันเนื่องมาจากหน้าที่หลักของหน่วยงาน โดยระบุกลุ่มเป้าหมายหรือประชาชนผู้รับบริการรวมทั้งผลประโยชน์ที่จะได้รับไว้อย่างชัดเจนและจะต้องสอดคล้องกับพันธกิจที่กำหนดไว้หน่วยงานย่อยภายในหน่วยงานควรมีเป้าหมายของตนเองที่ชัดเจนและสนับสนุนซึ่งกันและกัน

๒.๔ ยุทธศาสตร์อาจเรียกอย่างอื่นได้เป็นต้นว่ากลยุทธ์ยุทธศาสตร์การพัฒนา ยุทธศาสตร์การดำเนินงานหรือประเด็นยุทธศาสตร์ โดยหมายถึงแนวทางหรือวิธีการที่หน่วยงานดำเนินงานเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จหรือทางเลือกที่ดีที่สุดที่ประกอบด้วยหลายขั้นตอนที่หน่วยงานได้กำหนดไว้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ

๒.๕ แผนที่ทางยุทธศาสตร์และตัวชี้วัดแผนที่ทางยุทธศาสตร์ หมายถึง แผนภาพหรือแผนภูมิสรุปภาพยุทธศาสตร์ทั้งหมดโดยแสดงถึงยุทธศาสตร์ของหน่วยงานที่มีความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงแต่ละขั้นตอนของแต่ละยุทธศาสตร์ในเชิงเหตุและผลอันจะก่อให้เกิดหรือนำไปสู่ผลลัพธ์ตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ส่วนตัวชี้วัดหมายถึงตัวชี้วัดการปฏิบัติงานของหน่วยงานและบุคลากรที่สามารถประเมินผลและควบคุมผลงานได้

๓. การดำเนินยุทธศาสตร์ด้วยการแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ

หลังได้พิจารณาศึกษาขั้นตอนการวางแผนยุทธศาสตร์ด้วยการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจเป้าหมายยุทธศาสตร์และแผนที่ทางยุทธศาสตร์และตัวชี้วัดผ่านไปแล้วขั้นตอนต่อไปคือการดำเนินยุทธศาสตร์ด้วยการแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติหรือการนำยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติ ทั้งนี้ หน่วยงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานภาครัฐอาจกำหนดการดำเนินยุทธศาสตร์ดังกล่าวนี้ไว้เหมือนกันหรือแตกต่างกันได้ในที่นี้ได้กำหนดการดำเนินยุทธศาสตร์ด้วยการแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติไว้๕ขั้นตอนดังนี้

๓.๑ ขั้นตอนการนำวิสัยทัศน์ไปปฏิบัติจริงเป็นการนำวิสัยทัศน์ของหน่วยงานมาคิดประกาศหรือประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริหารและบุคลากรทุกระดับ รวมทั้งประชาชนได้ทราบและเข้าใจอย่างชัดเจนและต่อเนื่องในเวลาเดียวกันผู้บริหารและบุคลากรทุกระดับควรทำความเข้าใจวิสัยทัศน์ของหน่วยงานให้ชัดเจนว่าหมายความว่าอะไรรวมทั้งปฏิบัติงานตามวิสัยทัศน์นั้นอย่างเคร่งครัด

๓.๒ ขั้นตอนการนำพันธกิจไปปฏิบัติจริงเป็นการนำข้อมูลหรือข้อความที่เป็นพันธกิจไปเผยแพร่หรือประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริหารและบุคลากรทุกระดับเข้าใจและยึดถือปฏิบัติ

อย่างจริงจังเช่นนี้เท่ากับเป็นตอกย้ำและการเผยแพร่หน้าที่ตามที่ระบุไว้กฎหมาย หรือกฎระเบียบที่หน่วยงานและบุคลากรของหน่วยงานจะต้องยึดถือปฏิบัติด้วย

๓.๓ ขั้นตอนการนำเป้าหมายไปปฏิบัติจริงเป็นการนำข้อมูลหรือข้อความที่เป็นยุทธศาสตร์ไปเผยแพร่หรือประชาสัมพันธ์เพื่อให้ผู้บริหารและบุคลากรทุกระดับได้เข้าใจและยึดถือปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน

๓.๔ ขั้นตอนการนำยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติจริงเป็นการนำข้อมูลหรือข้อความที่เป็นยุทธศาสตร์หรือยุทธศาสตร์การพัฒนาไปเผยแพร่หรือประชาสัมพันธ์เพื่อให้ผู้บริหารและบุคลากรทุกระดับได้เข้าใจและยึดถือปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน โดยการประชาสัมพันธ์อาจทำภายในหน่วยงานและในระบบเครือข่ายเช่นอินเทอร์เน็ตของหน่วยงานอย่างชัดเจนและเข้าใจง่ายด้วย

๓.๕ ขั้นตอนการนำแผนที่ทางยุทธศาสตร์และตัวชี้วัดไปปฏิบัติจริงเป็นการนำข้อมูลหรือข้อความที่เป็นแผนที่ทางยุทธศาสตร์และตัวชี้วัดไปเผยแพร่หรือประชาสัมพันธ์เพื่อให้ผู้บริหารและบุคลากรทุกระดับได้เข้าใจและยึดถือปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน โดยอาจทำเป็นเอกสารคู่มือหรือแนวทางการบริหารยุทธศาสตร์ของหน่วยงานและเผยแพร่ต่อผู้บริหารบุคลากรทุกระดับรวมทั้งประชาชนด้วย โดยประชาชนอาจใช้เอกสารดังกล่าวสำหรับเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานของหน่วยงานรวมทั้งใช้ในการติดตามและตรวจสอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมาย

ทั้งนี้ในแต่ละขั้นตอนผู้บริหารและบุคลากรควรยึดถือและนำทั้ง ๕ ขั้นตอนไปปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่องเช่นผู้บริหารควรมีการประชุมปรึกษาหารือกันในเรื่องการบริหารยุทธศาสตร์อย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง อีกทั้งผู้บริหารทุกระดับควรควบคุมดูแลและสนับสนุนบุคลากรหรือผู้ใต้บังคับบัญชาพร้อมทั้งทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของการยึดถือและนำขั้นตอนดังกล่าวนี้ไปปฏิบัติจริงด้วย

๔. การควบคุมและการประเมินผลยุทธศาสตร์

การควบคุมและประเมินผลยุทธศาสตร์ สามารถแบ่งได้เป็น ๓ หัวข้อ ดังนี้

๔.๑ ความสำคัญของการควบคุมและการประเมินผลยุทธศาสตร์ในระหว่างที่ผู้บริหารหรือบุคลากรนำยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติตามกระบวนการบริหารยุทธศาสตร์หรือนำไปปฏิบัติในแต่ละช่วงเวลาเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการควบคุมและการประเมินผลดังกล่าว เช่นการกำหนดให้ผู้บริหารหรือบุคลากรจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานและยังจะต้องมีการควบคุมกำกับติดตามความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานอีกงานหากพบปัญหาอุปสรรคต่างๆ จะได้แก้ไขได้

ทันที่ทั้งที่นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐควรจัดให้มีการประเมินผลสำเร็จของการบริหารยุทธศาสตร์เป็นระยะ ๆ ด้วย เช่นทุก๓-๕ปีเพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับ (feedback) สำหรับการปรับปรุงแก้ไขการบริหารยุทธศาสตร์ต่อไปทั้งนี้ในการประเมินผลการบริหารยุทธศาสตร์ทุกครั้งจะต้องมิใช่การประเมินผลด้วยความรู้สึก (subjective) แต่จะต้องประเมินผลด้วยการวัดหรือตัวชี้วัดที่เชื่อถือได้ (objective) โดยนำตัวชี้วัดผลสำเร็จของการปฏิบัติงานของหน่วยงานและบุคลากรที่สามารถประเมินผลและควบคุมผลงานได้ (key performance indicator-KPI) มาใช้ในการควบคุมและการตรวจสอบการบริหารยุทธศาสตร์เสมอ

๔.๒ ขอบเขตการควบคุมและการประเมินผลยุทธศาสตร์การควบคุมและการประเมินผลยุทธศาสตร์นั้นส่วนใหญ่เป็นการควบคุมและการประเมินผลหรือการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าเป็นไปตามตัวชี้วัดตามที่ได้กำหนดไว้ในขั้นตอนของการทำแผนที่ทางยุทธศาสตร์ของหน่วยงานหรือสอดคล้องกับวิสัยทัศน์พันธกิจ และเป้าหมายของหน่วยงานหรือไม่เพียงใดโดยตัวชี้วัดนั้นได้กำหนดมาจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (สำนักงาน ก.พ.ร.) และในขั้นตอนของการทำแผนที่ทางยุทธศาสตร์ได้กำหนดให้มีการระบุตัวชี้วัดดังกล่าวไว้แล้วเพื่อจะได้นำมาใช้สำหรับการควบคุมและการประเมินผลทั้งนี้ไม่ได้มีการสร้างตัวชี้วัดอื่นขึ้นมาใช้สำหรับการควบคุมและการประเมินผลการบริหารยุทธศาสตร์ของหน่วยงานเพิ่มขึ้นอีก

๔.๓ กระบวนการควบคุมและการประเมินผลยุทธศาสตร์เป็นกระบวนการของความพยายามอย่างเป็นระบบในการควบคุมติดตามวัดผลและประเมินผลกระบวนการยุทธศาสตร์ดังกล่าวว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่หน่วยงานได้กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด กระบวนการควบคุมและการประเมินผลยุทธศาสตร์แบ่งเป็น๗ขั้นตอนได้แก่

๔.๓.๑ การกำหนดตัวบุคคลหรือหน่วยงานที่จะทำการควบคุมและการประเมินผลยุทธศาสตร์ เช่น กำหนดเป็นคณะกรรมการควบคุมและประเมินผลโดยคณะกรรมการดังกล่าวอาจแต่งตั้งคณะทำงานมาช่วยปฏิบัติงานได้ทั้งนี้ตามแต่งตั้งคณะกรรมการดังกล่าวจะเป็นไปตามกฎหมายหรือกฎระเบียบของหน่วยงานนั้น ๆ

๔.๓.๒ การกำหนดประเด็นรูปแบบวิธีดำเนินการระยะเวลาและตัวชี้วัดหรือตัวชี้วัดผลสำเร็จของการปฏิบัติงานของหน่วยงานและบุคลากรที่สามารถประเมินผลและควบคุมผลงานได้หรือ KPI ที่จะควบคุมติดตามวัดผลและประเมินผลสำหรับการบริหารยุทธศาสตร์ได้กำหนดตัวชี้วัดไว้แล้วในขั้นตอนของการจัดทำแผนที่ทางยุทธศาสตร์ของหน่วยงานโดยตัวชี้วัดดังกล่าวจะนำมาจากกรอบแนวคิดต่าง ๆ เช่น กรอบแนวคิดของสำนักงาน ก.พ.ร. และของแคปเพิลและนอร์ตันเป็นต้นหนึ่งในการกำหนดประเด็นหรือตัวชี้วัดตามที่ได้ระบุอยู่ในขั้นตอนของการ

จัดทำแผนที่ทางยุทธศาสตร์ของหน่วยงานนั้นย่อมขึ้นอยู่กับเนื้อหาแผนงานย่อยหรือแผนงานหรือโครงการของหน่วยงาน

๔.๓.๓ การกำหนดมาตรฐานของผลการปฏิบัติงานหรือการกำหนดมาตรฐานกลางซึ่งส่วนใหญ่เป็นการกำหนดโดยคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ควบคุมและประเมินผล หรืออาจกำหนดมาจากหน่วยเหนือหรือจากส่วนกลาง

๔.๓.๔ การขอให้หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดส่งผลการดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการต่างๆที่ได้กำหนดไว้มายังคณะกรรมการหรือคณะทำงานควบคุมและประเมินผล

๔.๓.๕ การลงมือดำเนินการวัดผลหรือประเมินผลการปฏิบัติงานด้วยการเปรียบเทียบระหว่างหนึ่งผลการดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการหรือผลการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจริงของหน่วยงานกับสองมาตรฐานกลางที่คณะกรรมการได้กำหนดไว้

๔.๓.๖ การวิเคราะห์และการพิจารณาเพื่อหาสาเหตุและความบกพร่อง ความผิดพลาดหรือความเบี่ยงเบนจากมาตรฐานกลางของผลการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจริงหลังจากการรวบรวมผลการดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการต่างๆ ของหน่วยงานย่อยรวมตลอดทั้งการรวบรวมความเห็นของประชาชนผู้รับบริการและสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจสังคมการเมืองและการบริหารมาประกอบการพิจารณาแล้วคณะกรรมการหรือคณะทำงานควบคุมและประเมินผลจะทำการวิเคราะห์และพิจารณาข้อมูลทั้งหมด ซึ่งรวมทั้งการเปรียบเทียบกับมาตรฐานกลางดังกล่าวทั้งนี้ โดยปกติจะพบความบกพร่องหรือความผิดพลาดไม่มากนักน้อยอยู่เสมอ

๔.๓.๗ การปรับปรุงแก้ไขความบกพร่องหรือความผิดพลาดเป็นการรายงานผลการประเมินของคณะกรรมการหรือคณะทำงานควบคุมและประเมินผลต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขต่อไป

ทฤษฎีและแนวความคิดในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นการนันทนาการของมนุษย์ที่มีความจำเป็นอย่างสูงในการผ่อนคลาย และเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมจากการปฏิบัติงานที่จำเจ ไปสู่สิ่งแวดล้อมที่แปลกใหม่ ทั้งนี้ นอกจากจะมีความสำคัญในด้านของการพักผ่อนหย่อนใจแล้ว ยังเป็นการศึกษาหาความรู้ในสภาพ สังคมและวัฒนธรรมที่แปลกใหม่ ก่อให้เกิดความเข้าใจและการยอมรับในเพื่อนมนุษย์ที่ต่างสังคม ต่างวัฒนธรรมในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งสามารถจะสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวมีความสำคัญ ดังต่อไปนี้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ออนไลน์, ๒๕๕๒)

๑. เป็นการใช้เวลาว่างของมนุษย์เพื่อแสวงหาความสุขและความเพลิดเพลินจาก แหล่งท่องเที่ยวที่ไปเยือนเป็นการช่วยผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยแต่ที่สำคัญประการเมื่อยล้าและความเครียดทำให้สุขภาพทางกายและจิตใจสดชื่นดีขึ้นพร้อมที่จะกลับไปเผชิญกับภารกิจ ต่างๆ และการดำรงชีวิตที่จำเจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. การท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้มีการศึกษาเรียนรู้ประสบการณ์ แปลกใหม่ตลอดเวลา การเดินทาง ช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ชีวิตในด้านต่างๆ และเข้าใจ สภาพแวดล้อมของแหล่ง ท่องเที่ยวที่ไปเยือนดีขึ้น ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มจิตสำนึก ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม

๓. ประการต่อมาซึ่งเชื่อมโยงกับประการที่สอง หากการจัดการแหล่ง ท่องเที่ยวมี ระบบที่ดี ก็สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของ แหล่งท่องเที่ยวและบริเวณ โดยรอบได้ ซึ่งเรื่องนี้ในอดีตมิได้พูดถึงหรือเน้น ปฏิบัติตามแหล่งท่องเที่ยวทั่วไปมากนัก จนกระทั่งกระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในระดับโลกได้เข้ามามีบทบาทในบ้านเราหลายฝ่ายเริ่ม มองเห็นคุณค่าของ การท่องเที่ยวต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้นตามลำดับ

๔. ประการที่สี่ การท่องเที่ยวเป็นกลไกธรรมชาติที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ ระหว่าง นักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น เปิดโอกาสให้มีการเรียนรู้วัฒนธรรมของแต่ละฝ่ายดีขึ้น และนำไปสู่ ความเข้าใจและมีมิตรภาพที่ดีต่อกัน

๕. ประการสุดท้าย ซึ่งมักจะเน้นย้ำอยู่ตลอด ก็คือ การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้การ ไหลเวียนของเศรษฐกิจและการจ้างงานทั้งในระดับท้องถิ่นภูมิภาคและ ประเทศโดยรวม

นโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (www.tot.or.th)

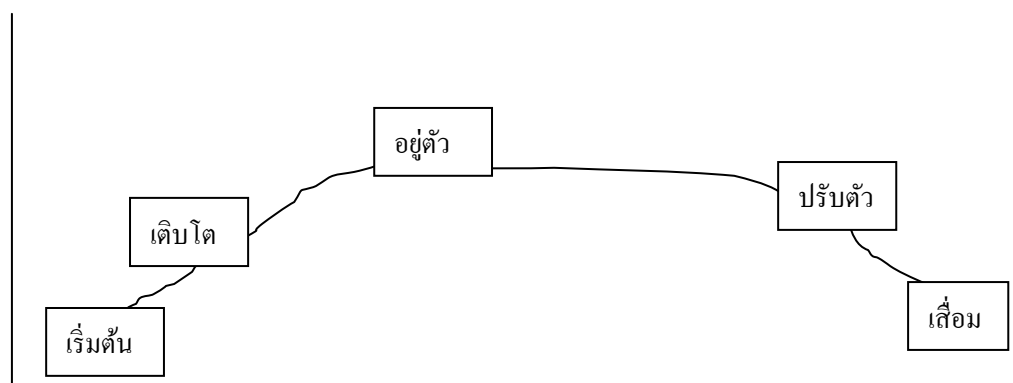
๑. ให้การท่องเที่ยวเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่คนไทยทุกคนมีโอกาสได้รับ
๒. ให้มีการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีเอกภาพและบูรณาการ เพื่อให้มีการอนุรักษ์มรดกการท่องเที่ยวของชาติเพื่อถ่ายทอดไปยัง ลูกหลานตลอดไป
 ๓. ให้การท่องเที่ยวเป็นวิธีการให้การศึกษาแก่เยาวชน เป็นโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของประชาชน และให้เป็นวิถีทาง ที่ใช้รักษามิใช่ทำลายวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชาติ
 ๔. ให้การท่องเที่ยวเป็นวิธีการกระจายโอกาสการจ้างงาน การสร้างรายได้ และกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
 ๕. ให้มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศ ยกระดับมาตรฐานคุณภาพและการ จัดการในภาครัฐและภาคเอกชน

การท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากจากเมื่อทศวรรษที่ผ่านมา ทั้งนี้เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้เป็นอุตสาหกรรม โดดๆ แต่ต้องเกี่ยวเนื่องกับภาคการบริการอื่นๆ และกิจกรรมทางอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก ครอบคลุมไปถึงวิถีทางดำเนินชีวิตของประชาชนในประเทศนั้นๆ ระดับของการลงทุน และนโยบายของรัฐบาลอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้ MacCannell (๑๙๙๒:๒๔)

Butler, R (๑๙๘๐:๑๑) ได้เขียนวัฏจักรของการท่องเที่ยวไว้เป็น ๕ ขั้นตอนด้วยกัน คือ

๑. ขึ้นเริ่มต้นดำเนินการ
 ๒. ขึ้นเติบโต
 ๓. ขึ้นอยู่ตัว
 ๔. ขึ้นปรับตัว
 ๕. ขึ้นเสื่อม
- ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๒-๓ วัฏจักรของการท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีโครงสร้างสำคัญอยู่ ๓ กลุ่มใหญ่ๆ ที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการส่งเสริมอุตสาหกรรมนี้ในทุกประเทศ โดย Smeral, E.(๑๙๙๖) ได้นำเสนอไว้ดังต่อไปนี้

๑. โครงสร้างของตลาดท่องเที่ยว องค์การที่เกี่ยวข้อง และยุทธศาสตร์ที่นำมาใช้ ซึ่งประกอบด้วย

๑.๑ การสร้างภาพลักษณ์ที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลอันมีผลต่อการแข่งขันในเวทีการท่องเที่ยวของโลก

๑.๒ การพัฒนาตลาดใหม่ๆ ให้มีการเติบโตอย่างรวดเร็วและเป็นการเพิ่มคุณค่าให้แก่การท่องเที่ยวเพื่อก่อให้เกิดแรงจูงใจพิเศษในหมู่นักท่องเที่ยว

๑.๓ การประสานเครือข่ายข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ที่จะทำการส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้นมีจุดเด่นอย่างชัดเจน มีสภาพแวดล้อมที่มีความเป็นสากลในระดับประเทศและระดับภูมิภาค

๒. เงื่อนไขของอุปสงค์

การเพิ่มคุณภาพในการท่องเที่ยวจากในระดับเดิมมาสู่ระดับที่สูงขึ้น อันจะทำให้มีโอกาสทางการตลาดมากยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างเช่น เหตุผลในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในอดีตเน้นไปที่ ๕S อันประกอบด้วย ท้องทะเลที่สวยงาม (Sea) ชายหาดสะอาด (Sand) แสงอาทิตย์ที่อบอุ่น (Sun) การเสพงาม (Sex) และการเปลี่ยนที่ดื่มสุรหาคความสดชื่น (Sangria) แต่จากค่านิยมที่เปลี่ยนไปในปัจจุบันนักท่องเที่ยวนิยมเรื่องเหล่านี้น้อยลงเป็นเพราะท้องทะเลที่มีขยะและน้ำเสีย ชายหาดที่มีคุณภาพสวยงาม ไร้มลภาวะมีน้อยลงทุกขณะ แสงแดดแรงกล้าก่อให้เกิดมะเร็งที่ผิวหนัง ความหวาดกลัวโรคเอดส์ และกฎหมายที่รุนแรงรวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายที่มีความจริงจังมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้คุณภาพของการท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวต้องการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างชัดเจน

๓. รัฐบาลผู้บริหารประเทศ

๓.๑ การวางระบบและนโยบายที่ถูกต้องในการส่งเสริมการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของหลักวิชาการอย่างแท้จริง

๓.๒ การควบคุมอย่างจริงจังและการกำหนดทิศทางของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพื่อรักษาไว้ซึ่งคุณภาพเป็นเลิศอันจะทำให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก

๓.๓ ส่งเสริมให้มีการสร้างบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ

๓.๔ ลดขั้นตอนตามระบบราชการต่างๆ ลงให้มากที่สุดเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งในการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

๓.๕ บริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสนองตอบต่อข้อตกลงในการเจรจา เปิดเสรีทางการค้าในภาคบริการที่รัฐบาลของประเทศต่างๆ ได้กระทำไว้ต่อกัน

เมื่อพิจารณาถึงความหมายของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวหรือการท่องเที่ยว ปรากฏว่ามี ผู้ให้คำนิยามไว้ต่างๆ มากมาย ดังเช่น นิคม จารุมณี (๒๕๓๕: ๑) ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยว ประกอบด้วยองค์ประกอบอย่างน้อย ๓ ประการ คือ

๑. การเดินทางจากที่อยู่ปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
๒. เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ
๓. เดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตาม ที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

English Tourist Road. (Peter Mason, 1990 : 8) การท่องเที่ยว เป็นการเดินทางออก จากบ้านเป็นเวลา ๒๔ ชั่วโมงหรือมากกว่าในช่วงวันหยุด โดยบุคคลมีกิจกรรมต่างๆ เช่น การเยี่ยมชม เพื่อนหรือการพักผ่อน ธุรกิจหรือการประชุม รวมถึงเพื่อความประสงค์อื่นอีก คือการกินอาหารนอก บ้าน การศึกษาและการงานชั่วคราว โดยไม่รวมนักท่องเที่ยวที่เดินทาง ๑ วัน จากบ้านหรือไม่จาก นอกประเทศก็ภายในประเทศ

การท่องเที่ยวในความหมายของ Matheson and Wall (Peter Mason 1990 : 8) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นการเคลื่อนที่ชั่วคราวของคน ที่มีจุดปลายทางข้างนอกจากที่ปกติคือที่ทำงาน หรือที่อยู่อาศัย มีกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นในระหว่างที่พักที่ปลายทางนั้นและมีการจัดหาความสะดวกสบายเพื่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

วินิจ วีรยางกูร(๒๕๓๒: ๖) ได้กล่าวถึงนักท่องเที่ยวและนักทัศนาจรไว้ว่า นักท่องเที่ยว (Tourist) คือผู้มาเยือนชั่วคราว ซึ่งมักจะพักอาศัยอยู่ในประเทศที่มาเยือนตั้งแต่ ๒๔ ชั่วโมงขึ้นไป และการมาเยือนวัตถุประสงค์

๑. เพื่อพักผ่อน เช่น การบันเทิง พักผ่อนในวันหยุด เพื่อสุขภาพ เพื่อการศึกษา เพื่อ ประกอบศาสนกิจและการกีฬา

๒. เพื่อธุรกิจ
๓. เพื่อเยี่ยมชมครอบครัว
๔. เพื่อราชการ
๕. เพื่อการประชุม

นักทัศนาจร (Excursionist) คือ ผู้เดินทางมาเยือนเป็นการชั่วคราว และพักอยู่ใน ประเทศที่มาเยือนไม่เกิน ๒๔ ชั่วโมง (รวมทั้งผู้เดินทางมาจับเรือเดินสมุทรประเภทเรือสำราญ Cruises ด้วย)

นิคม จารุมณี (๑๙๘๒: ๒) กล่าวว่า ผู้มาเยือน หมายถึงผู้เดินทาง ๒ ประเภท คือ

๑. นักท่องเที่ยวที่ค้างคืน (Tourists) ผู้เดินทางมาเยือนชั่วคราวซึ่งพักอยู่ในประเทศที่มาจากตั้งแต่ ๒๔ ชั่วโมง ขึ้นไป และเดินทางมาเยือนเพื่อพักผ่อน พักผ่อน ทัศนศึกษา ประกอบศาสนกิจร่วมการแข่งขันกีฬา ติดต่อธุรกิจร่วมการประชุมสัมมนา ฯลฯ เป็นต้น

๒. นักท่องเที่ยวที่ไม่ค้างคืน (Excursionists) ได้แก่ ผู้เดินทางมาเยือนชั่วคราว และอยู่ในประเทศที่มาจากน้อยกว่า ๒๔ ชั่วโมง

จีนและคณะ (Gee, Choy and Makens, 1984 : 14) ได้อธิบายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกับธุรกิจต่างๆ ดังนี้

๑. ธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับนักท่องเที่ยว เช่น บริษัทการบิน โรงแรมและที่พัก การขนส่งภาคพื้นดิน บริษัทนำเที่ยว ภัตตาคารและร้านค้าปลีกต่างๆ

๒. ธุรกิจสนับสนุนการท่องเที่ยวหรือมีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาการต่างๆ เช่น บริษัทจัดนำเที่ยว วารสารหรือผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการนำเที่ยว บุคลากร ฝ่ายบริหารในธุรกิจ โรงแรมและบริษัทที่ทำการศึกษาวิจัยหรือวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยว

๓. หน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือเอกชน ซึ่งมีหน้าที่ในการวางแผนพัฒนา อนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว สถาบันการเงิน บริษัทก่อสร้าง สถาบันการศึกษาที่ให้การศึกษและการฝึกอบรมที่เกี่ยวกับวิชาการท่องเที่ยวและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

รูปแบบและการจัดการการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวในปัจจุบันสามารถแบ่งออกได้เป็น ๔ ประเภท คือ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๑๙๙๘: ๘)

๑. การท่องเที่ยวธรรมชาติ (National Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ความสนุกสนาน ความชื่นชม ในแหล่งธรรมชาติเป็นหลัก

๒. การท่องเที่ยววัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นเสนอลักษณะวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถานที่ต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นและเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคม เป็นการท่องเที่ยวในเชิงการให้ความรู้และความภาคภูมิใจ

๓. การท่องเที่ยวแบบบันเทิงและการกีฬา (Sport and Entertainment Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่สนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และความพึงพอใจในการพักผ่อน สนุกสนาน รื่นเริง บันเทิงใจ ที่มุ่งเน้นการได้รับบริการที่เหมาะสม

๔. การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมสัมมนา (Business and Convention Tourism) เป็นการเดินทางที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อการประชุมสัมมนา การติดต่อทางธุรกิจ ซึ่งอาจมีหรือไม่มี การศึกษาดูงาน และการทัศนศึกษารวมอยู่ด้วยก็ได้ ถูกจัดให้เป็นการท่องเที่ยวประเภทหนึ่ง

การท่องเที่ยวทั้ง ๔ ประเภท อาจแบ่งระดับของการท่องเที่ยวได้ ๔ แบบที่ต้องการการจัดการต่างกัน คือ

๑. การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ รักษาทรัพยากรให้คงไว้ยาวนานที่สุด ครอบคลุมทรัพยากรทุกประเภท เช่น ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม รวมทั้งวิถีชีวิตของมนุษย์ การท่องเที่ยวเหล่านี้ ควรจัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) ซึ่งครอบคลุม Natural Tourism, Cultural Tourism และ Historical Tourism ทั้งหมด

๒. ส่วนการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการศึกษาในแหล่งธรรมชาติ เพื่อการรักษาระบบนิเวศ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นมากเป็นพิเศษ ทั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งหรือบางส่วนของการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่ให้ความสำคัญต่อระบบนิเวศของพื้นที่นั้นๆ จัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

๓. การจัดการการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการนันทนาการ การพักผ่อนหย่อนใจ การทัศนศึกษา การประชุม สัมมนา การติดต่อทางธุรกิจที่ให้ความสำคัญในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก ยังคงเป็นการท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม (Conventional Tourism)

๔. การท่องเที่ยวที่ขัดต่อศีลธรรม จริยธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งยังคงมีแอบแฝงอยู่ในทุกส่วนหรือมีการพัฒนาอย่างถูกกฎหมายในบางพื้นที่ เช่น Sextour, Casino และเกมส์กีฬาบางประเภท เป็นการท่องเที่ยวที่ขัดต่อศีลธรรม (Immorality Tourism)

องค์ประกอบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวประกอบด้วยการจัดธุรกิจและการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกทุกประเภท ที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว คือ

๑. การคมนาคมขนส่ง

๑.๑ ทางบก

๑.๑.๑ รถยนต์และรถไฟ

๑.๑.๒ การตัดและสร้างถนน โครงข่ายถนนที่ดี การขยายเส้นทางรถไฟเข้าไปสู่แหล่งท่องเที่ยว

๑.๑.๓ การจัดบริการรถยนต์โดยสารประเภทต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว เช่น รถนำเที่ยว รถรับจ้าง บริการรถเช่าประเภทต่างๆ

๑.๑.๔ บริการขนส่งทางบกประเภทอื่นๆ เช่น รถสามล้อ รถม้า เกวียน รถลาก

๑.๑.๕ บริการรถไฟและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการเดินทางโดย
รถไฟ

๑.๑.๖ บริการอื่นๆ : ปั้มน้ำมัน ห้องน้ำ ที่พักริมทาง

๑.๒ ทางเรือ

๑.๒.๑ การสร้างท่าเรือและสิ่งอำนวยความสะดวกในการขึ้นลงเรือ

๑.๒.๒ การสร้างเรือและแพทุกประเภท

๑.๒.๓ การจัดบริการการขนส่งทางเรือ

๑.๓ ทางอากาศ

๑.๓.๑ การปรับปรุงเครื่องบินให้มีประสิทธิภาพในการขนส่งสูง ประหยัด
และปลอดภัย

๑.๓.๒ การจัดเที่ยวบินและที่นั่งสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาและ
การจัดเที่ยวบินภายในประเทศให้เพียงพอ

๑.๓.๓ การจัดสนามบินให้ความสะดวกและปลอดภัย

๑.๓.๔ การปรับปรุงอัตราค่าโดยสารให้น่าสนใจ

๒. ที่พักแรม

๒.๑ โรงแรม (และบังกาโล โมเต็ล สำหรับท่องเที่ยว)

๒.๑.๑ บริการส่วนหน้า

๒.๑.๒ การจัดอาหารและเครื่องดื่ม

๒.๑.๓ การบริการแม่บ้าน

๒.๑.๔ การบัญชี

๒.๑.๕ ห้องพัก

๒.๑.๖ การขายและการตลาด

๒.๑.๗ วิศวกรรมการบำรุงรักษา

๒.๑.๘ การจัดการคลังต่างๆ

๒.๑.๙ การจัดงานเลี้ยง

๒.๑.๑๐ การจัดการประชุมและนิทรรศการ

๒.๑.๑๑ การประชาสัมพันธ์

๒.๑.๑๒ การจัดนันทนาการและการบันเทิง

๒.๒ ที่พักแรมประเภทอื่น

๒.๒.๑ เกสต์เฮาส์

๒.๒.๒ หอพัก

๒.๒.๓ ที่ตั้งแคมป์

๒.๒.๔ ที่พักในวัด

๒.๒.๕ บ้านพักผ่อน

๒.๒.๖ เรือแพ

๓. ร้านอาหารและภัตตาคาร

๓.๑ การจัดการที่กินอาหารประเภทต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว

๓.๑.๑ ร้านอาหารไทยและอาหารพื้นเมืองของแต่ละท้องถิ่น

๓.๑.๒ ร้านอาหารประจำชาติต่างๆ

๓.๑.๓ ร้านอาหารและสวนอาหารทั่วไป

๓.๑.๔ ร้านอาหารบริการเร็ว (ร้านอาหารด่วน) และศูนย์อาหาร

๓.๑.๕ ร้านขนมและ/หรือไอศกรีม

๓.๑.๖ ร้านกาแฟและเครื่องดื่ม

๓.๑.๗ ร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทหาบเร่ รถเข็น รถแวนที่ต่อเติมสำหรับ

บริการอาหาร

๓.๒ องค์ประกอบของร้านอาหาร ประกอบด้วยงานต่างๆ คือ

๓.๒.๑ จัดทำเมนู

๓.๒.๒ จัดหาและดูแลพัสดุ

๓.๒.๓ จัดซื้ออาหาร

๓.๒.๔ ประกอบอาหาร

๓.๒.๕ เก็บเงิน จ่ายเงิน ทำบัญชี

๓.๒.๖ บริการและเสิร์ฟอาหาร

๓.๒.๗ ปรงและเสิร์ฟเครื่องดื่ม

๓.๒.๘ เก็บล้างทำความสะอาด

๓.๒.๙ การตลาดและประชาสัมพันธ์

๓.๒.๑๐ บริการอื่นๆ : หาที่จอดรถ ต้อนรับ

๔. บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์

๔.๑ ผู้ประกอบธุรกิจการจัดนำเที่ยว (Tour Operator)

๔.๑.๑ จัดรายการนำเที่ยวเบ็ดเสร็จส่งให้ตัวแทนไปจำหน่าย

๔.๑.๒ จัดรายการนำเที่ยวประเภทต่างๆ สำหรับผู้สนใจเฉพาะเรื่องให้แก่
องค์กร สถาบันวิชาชีพต่างๆ และกลุ่มเอกชนที่มีความสนใจเฉพาะเรื่อง

๔.๑.๓ จัดนำเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลให้แก่บริษัทผู้ผลิตสินค้าและองค์กรต่างๆ

๔.๑.๔ บริการวางแผนการจัดการประชุมสัมมนาและการจัดนิทรรศการใน
ประเทศและระหว่างประเทศ

๔.๑.๕ การสัมมนาประชาสัมพันธ์การจัดบริการนำเที่ยว

๔.๒ ตัวแทนจำหน่ายการท่องเที่ยว (Travel Agency)

๔.๒.๑ จำหน่ายทัวร์ที่ผู้ประกอบการจัดนำเที่ยวจัดขึ้น

๔.๒.๒ เป็นตัวแทนจำหน่ายตั๋วโดยสารพาหนะเดินทางทุกประเภท

๔.๒.๓ เป็นตัวแทนจัดหาและสำรองห้องพักโรงแรมกิจกรรมบันเทิงต่าง ๆ

๔.๒.๔ การโฆษณาประชาสัมพันธ์บริการต่างๆ ที่จัดจำหน่าย

๔.๒.๕ บริการจัดเอกสารการเดินทางต่างๆ

๔.๒.๖ บริการในด้านต้อนรับและรับส่งนักท่องเที่ยว

๔.๒.๗ ให้คำแนะนำในด้านต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

๕. สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (ทรัพยากรหรือสินมรดกทางการท่องเที่ยว)

๕.๑ ประเภทธรรมชาติ

๕.๑.๑ ภูเขา น้ำตก ถ้ำ ลำธาร

๕.๑.๒ ทะเล หาดทราย หาดหิน ทะเลสาบ

๕.๑.๓ เกาะ แก่ง

๕.๑.๔ น้ำพุร้อน บ่อน้ำร้อน

๕.๑.๕ เขตสงวนพันธุ์สัตว์ สวนสัตว์เปิด

๕.๑.๖ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนรุกขชาติ

๕.๑.๗ เขื่อน อ่างเก็บน้ำ

๕.๑.๘ แหล่งน้ำจืด (ห้วย หนอง คลอง บึง)

๕.๑.๙ ปะการังและธรรมชาติใต้ทะเล

๕.๒ ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา

๕.๒.๑ วัด

๕.๒.๒ โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์

๕.๒.๓ ชุมชนโบราณ

๕.๒.๔ พิพิธภัณฑ

๕.๒.๕ ศาสนสถาน

๕.๒.๖ กำแพงเมือง คูเมือง

๕.๒.๗ อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน

๕.๓ ประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม

๕.๓.๑ งานประเพณี

๕.๓.๒ ชีวิตความเป็นอยู่ วิถีชีวิต เช่น หมู่บ้านชาวเขา สภาพชีวิตชาวเล

เป็นต้น

๕.๓.๓ ศูนย์วัฒนธรรม

๕.๓.๔ สวนสนุก สวนน้ำ Aquarium

๕.๓.๕ สินค้าพื้นเมืองและแหล่งผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน

๕.๓.๖ ไร่นา สวน พืชผัก ผลไม้

๕.๓.๗ เหมือง

๕.๓.๘ กีฬาต่างๆ ทั้งทางน้ำและทางบก

๕.๓.๙ แหล่งซื้อของศูนย์การค้า

๕.๓.๑๐ แหล่งบันเทิง

๕.๓.๑๑ โรงละคร โรงภาพยนตร์ สถานที่จัดการแสดงทางวัฒนธรรมและ

การละเล่นอื่นๆ ในท้องถิ่น

๕.๓.๑๒ โรงงานอุตสาหกรรม

๕.๓.๑๓ บริเวณเมืองที่ทันสมัย

๖. ร้านขายของที่ระลึกและขายสินค้าพื้นเมือง

๖.๑ การผลิตสินค้าประเภทต่างๆ สำหรับขายนักท่องเที่ยว

๖.๑.๑ เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย

๖.๑.๒ เครื่องประดับ

๖.๑.๓ เครื่องหนัง

๖.๑.๔ เครื่องแต่งบ้าน

๖.๑.๕ อาหาร

๖.๑.๖ ของที่ระลึกที่เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านต่าง ๆ

๖.๑.๗ เครื่องใช้ประจำวัน

๖.๑.๘ ของเล่นเด็ก

๖.๒ การพัฒนารูปแบบสินค้าประเภทหัตถกรรมพื้นบ้าน

- ๖.๒.๑ การออกแบบและกำหนดขนาดให้เหมาะสม
- ๖.๒.๒ การเลือกวัสดุและการผลิต
- ๖.๓ การจัดและตกแต่งร้าน
 - ๖.๓.๑ การเลือกทำเลที่ตั้ง
 - ๖.๓.๒ การตัดร้าน
- ๖.๔ การจัดบริการต่างๆ แก่นักท่องเที่ยวที่มาซื้อของ
 - ๖.๔.๑ การบรรจุหีบห่อ
 - ๖.๔.๒ การรับสั่งซื้อสินค้า
 - ๖.๔.๓ การจัดส่ง
 - ๖.๔.๔ บริการพิเศษอื่นๆ ที่จัดให้
- ๖.๕ การโฆษณาและเผยแพร่
- ๗. ความปลอดภัย
 - ๗.๑ การแนะนำคนในท้องถิ่นให้ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวเมื่อได้รับความเดือดร้อน
 - ๗.๒ การแนะนำนักท่องเที่ยวเพื่อมิให้ได้รับอันตรายในด้านต่างๆ
 - ๗.๓ การกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
 - ๗.๔ การขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ในการช่วยสร้างความมั่นคงปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว
 - ๗.๕ การจัดหน่วยงานพิเศษเพื่อช่วยเหลือในเรื่องความปลอดภัย
- ๘. การอำนวยความสะดวกในการเข้า-ออกเมือง
 - ๘.๑ ระเบียบพิธีการเข้าเมือง
 - ๘.๑.๑ การทำวีซ่า
 - ๘.๑.๒ การตรวจลงตราและพิธีศุลกากร
 - ๘.๒ การขนส่งกระเป๋าผู้โดยสาร
 - ๘.๓ บริการขนส่งระหว่างท่าอากาศยานหรือสถานีขนส่งกับที่พัก
 - ๘.๔ การอำนวยความสะดวกอื่นๆ ที่ท่าอากาศยานและสถานีขนส่งต่างๆ
- ๙. การจัดบริการอื่นๆ สำหรับนักท่องเที่ยว
 - ๙.๑ การจัดการประชุมในประเทศและการประชุมนานาชาติ
 - ๙.๑.๑ การจัดหาและการจัดสถานที่ประชุมและอุปกรณ์การจัดประชุม
 - ๙.๑.๒ การจัดทำเอกสารและของแจก
 - ๙.๑.๓ การต้อนรับอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าประชุม

- ๕.๑.๔ การจัดเลี้ยงและจัดนำเที่ยวให้แก่ผู้เข้าประชุม
- ๕.๒ การจัดบริการในด้านข้อสนเทศและข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
 - ๕.๒.๑ การจัดพิมพ์เอกสารข้อมูลแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวและข้อมูลอื่นๆ สำหรับแจก
 - ๕.๒.๒ การจัดทำสื่ออื่นๆ เพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว
- ๕.๓ การจัดกิจกรรมการบันเทิงและกิจกรรมเพื่อพักผ่อนหย่อนใจอื่นๆ
 - ๕.๓.๑ การจัดหาอุปกรณ์การกีฬาประเภทต่างๆ ไว้ให้นักท่องเที่ยว
 - ๕.๓.๒ การจัดรายการบันเทิงที่น่าสนใจเป็นครั้งคราว
- ๑๐. การเผยแพร่โฆษณา
 - ๑๐.๑ การวิจัยตลาด
 - ๑๐.๒ การทำแผนการตลาด
 - ๑๐.๓ การจัดทำอุปกรณ์เผยแพร่ต่างๆ
 - ๑๐.๔ การประชาสัมพันธ์
 - ๑๐.๕ การส่งเสริมการตลาด

บริบทของการแข่งขันและกลยุทธ์ทางธุรกิจ (Context for Firm Strategy and Rivalry)

บริบทของการแข่งขันและกลยุทธ์ทางธุรกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในปัจจุบัน เป็นลักษณะของการแข่งขันตัดราคาที่รุนแรง บทบาทของภาครัฐยังไม่เอื้ออำนวยให้เกิดการแข่งขันที่จะพัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทั้งระบบ โดยมีประเด็นที่สำคัญคือ

๑. การกำหนดมาตรฐานและควบคุมมาตรฐานของสินค้าและบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวกิจกรรมต่างๆ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวขาดการกำหนดมาตรฐานและควบคุมมาตรฐาน ทำให้ผู้ประกอบการไม่ให้ความสำคัญกับคุณภาพสินค้าและบริการของตน ไม่เกิดความพยายามในการรักษาหรือพัฒนาคุณภาพ ไม่เห็นผลประโยชน์โดยตรงของการคงไว้ซึ่งคุณภาพสินค้า และเกิดการเอาเปรียบหรือหลอกลวงนักท่องเที่ยวได้โดยง่าย นักท่องเที่ยวก็ไม่สามารถตั้งความคาดหวังต่อสินค้าและบริการที่ตนจะได้รับได้อย่างถูกต้อง ที่ผ่านมามีความพยายามในการกำหนดมาตรฐานหรือจัดอันดับคุณภาพสินค้าและบริการของธุรกิจด้านการท่องเที่ยว เช่น โครงการให้การรับรองโรงแรมที่มีมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมของมูลนิธิใบไม้สีเขียว โครงการประกันคุณภาพสถานที่จำหน่ายอาหาร Clean Food Good Taste ของกรมอนามัยร่วมกับ กรมการปกครอง และการ

ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย แต่ความพยายามเหล่านี้ยังไม่ได้กระทำอย่างจริงจัง ซึ่งจะเห็นได้จากจำนวนผู้ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการยังมีจำนวนไม่มากนัก ไม่ค่อยมีความตื่นตัว

๒. ระดับความเข้มข้นของการแข่งขันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีการแข่งขันในลักษณะการตัดราคาอย่างรุนแรง (Price war) โดยเริ่มจากธุรกิจนำเที่ยวที่แข่งขันกันถึงนักท่องเที่ยวเข้ามาจากต่างประเทศเพราะต้องการปริมาณเป็นหลัก และเพื่อให้ทำกำไรได้ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวก็จะลดราคาผู้ประกอบการในธุรกิจอื่นๆ เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ร้านขายสินค้าที่ระลึก เป็นต้นเป็นลำดับต่อไป ซึ่งทำให้เกิดการแข่งขันทัดราคาอย่างรุนแรงทั้งระบบ จนผู้ประกอบการต้องลดคุณภาพสินค้าและบริการหรือนำไปสู่การหลอกลวงนักท่องเที่ยว เพื่อความอยู่รอดของธุรกิจต่อไป

๓. การบังคับใช้กฎหมาย

การบังคับใช้กฎหมายในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังไม่เข้มงวด ส่งผลให้เป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนผู้ประกอบการที่กระทำผิด ทำให้เกิดการทำลายสภาพแวดล้อมไม่ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการพยายามที่จะพัฒนาตนเองเกิดความไม่เท่าเทียมในการแข่งขัน

๔. กลยุทธ์การแข่งขัน

ผู้ประกอบการในธุรกิจท่องเที่ยวไม่มีวัฒนธรรมในการวางแผนระยะยาว ดำเนินธุรกิจโดยขาดวิสัยทัศน์ มุ่งหวังเพียงผลกำไรระยะสั้น จึงไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจากการตัดราคา หรือลดคุณภาพสินค้าจึงเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้การแข่งขันด้านราคาทวีความรุนแรงขึ้น

๕. บทบาทของภาครัฐต่อการแข่งขัน ที่ผ่านมา ภาครัฐยังขาดความชัดเจนในการกำหนดหรือวางแผนล่วงหน้าถึงกรอบในการแข่งขันของธุรกิจแต่ละประเภทในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ในการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมโดยรวม เช่น ในธุรกิจการบินการส่งเสริมสายการบินไทยซึ่งเป็นสายการบินแห่งชาติเพียงสายการบินเดียว ทำให้กลไกการแข่งขันบิดเบือน ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สายการบินขนาดเล็กไม่สามารถแข่งขันได้ และอุตสาหกรรมการบินภายในประเทศซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวไม่เกิดการพัฒนาอย่างเต็มที่ หรือในธุรกิจนำเที่ยวที่มีการเปิดให้แข่งขันอย่างเสรีจนขาดการควบคุมคุณภาพอย่างเข้มงวด ซึ่งส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวทั้งระบบ

ด้วยเหตุนี้ ภาครัฐจึงควรพิจารณาล่วงหน้าถึงการกำหนดกรอบในการแข่งขันของธุรกิจในแต่ละธุรกิจ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการแข่งขันในลักษณะที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยรวม

ความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีรากฐานมาจากการมีทรัพยากรพื้นฐาน (Basic resources) ด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น มีแหล่งท่องเที่ยวทาง

ธรรมชาติที่งดงาม การมีศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ การตั้งอยู่ในภูมิศาสตร์ที่เป็นศูนย์กลางของภูมิภาค และมีอากาศที่อบอุ่น สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี นอกจากนี้ประชากรยังมีอัตราสัคดี มีทัศนคติที่ดีในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยการพึ่งพิงจากการมีทรัพยากรพื้นฐานที่สมบูรณ์ ซึ่งนำไปสู่การใช้ประโยชน์อย่างฟุ่มเฟือย และขาดการบำรุงรักษา โดยขาดการคำนึงถึงการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน ทำให้ความได้เปรียบด้านการท่องเที่ยวกลายเป็นจุดอ่อนในระยะยาว (Our strength has become our weakness) ดังนั้น เพื่อให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังคงมีอัตราการเติบโตที่สูงขึ้นเช่นนี้ และก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของเอเชีย

แนวความคิดในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

ตั้งแต่ทศวรรษที่ผ่านมา การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในฐานะเป็นยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ร่วมกับสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะของ Prof. Michael E. Porter แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด สหรัฐอเมริกา ทำการศึกษาเกี่ยวกับความสามารถในการแข่งขันของไทย โดยใช้กรอบการประเมินและวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎี Diamond Model ของ Prof. Michael E. Porter ซึ่งเชื่อว่าความมั่งคั่งของประเทศในระยะยาวและคุณภาพชีวิตของประชาชนจะถูกกำหนดจากความสามารถในการใช้ทรัพยากรมนุษย์ เงินทุน และทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเพิ่มผลผลิต (Productivity) ของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ๒๕๔๖ : ๑) โดยมีหลักการที่สำคัญคือ โครงสร้างเศรษฐกิจมหภาคที่ดีเป็นปัจจัยจำเป็นสำหรับการเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน และขึ้นกับความสามารถในการพัฒนารากฐานการแข่งขันในเศรษฐกิจระดับจุลภาคของประเทศ โดยปัจจัยแวดล้อมทางธุรกิจ (Business Environment) เป็นสิ่งสำคัญที่จะกระตุ้นและส่งเสริมการเพิ่มผลผลิตของผู้ประกอบการ พร้อมทั้งยกระดับการเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการอย่างต่อเนื่อง ความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืนต้องมีพื้นฐานมาจากความเข้มแข็งของปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ เนื่องจากปัจจัยภายนอกมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และเกิดจากการแข่งขันในระดับธุรกิจมีใช้ระดับประเทศ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (๒๕๔๖ : ๔) ได้เสนอ ผลการวิเคราะห์บริบทพื้นฐานเศรษฐกิจจุลภาคของการสร้างความสามารถในการแข่งขัน พบ

ประเด็นสำคัญ (Critical Issues) ที่ประเทศไทยจำเป็นต้องปรับปรุงเพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขัน ๕ ประเด็น คือ

๑. ทักษะแรงงานและศักยภาพทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียังอ่อนแอ
๒. การเชื่อมโยงในเชิงกิจกรรม และความร่วมมือของกลุ่มอุตสาหกรรมต่างๆ ยังไม่เข้มแข็ง
๓. บริบทการแข่งขันและประสิทธิภาพของกลไกระบบราชการ ยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรม
๔. กลยุทธ์ของรัฐกิจเน้นการแข่งขันบนพื้นฐานของปัจจัยการผลิตราคาถูก และไม่ได้เน้นการลงทุนเพื่อพัฒนาความสามารถในการแข่งขันระยะยาว
๕. เงื่อนไขอุปสงค์ทั่วไปขาดความพิถีพิถัน

ความหมายของความสามารถในการแข่งขัน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (๒๕๔๕ : ๓) ได้รวบรวมความหมายของความสามารถในการแข่งขันตามแนวทางที่สถาบัน World Economic Forum (WEF) กำหนดไว้ได้ให้ความหมายว่า ความสามารถของประเทศไทย ในการเสริมสร้างและรักษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจไว้ได้ในระยะยาว โดยเปรียบเทียบกับกลุ่มประเทศคู่แข่ง

Paul Krugman (1994) นิยามไว้ว่า คือ ความสามารถของประเทศในการผลิตสินค้าและบริการที่ตรงกับความต้องการของตลาดโลก ควบคู่กับการทำให้พลเมืองของประเทศพอใจกับมาตรฐานการครองชีพที่เพิ่มขึ้นอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับที่ รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริม พงศ์มฆพัฒน์ อาจารย์ประจำ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้นิยามไว้ว่า เป็นความสามารถของประเทศในการผลิตสินค้าและบริการได้ตรงกับความต้องการของตลาดโลก และในขณะเดียวกัน ทำหน้าที่เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ประเทศสามารถรักษาและขยายรายได้ที่แท้จริงครอบคลุมทั้งเรื่องความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศ (International Competitiveness) และความสามารถในการแข่งขันในระดับชาติ (National Competitiveness)...

คณัย เทียนพุด (๒๕๔๖) ได้กล่าวถึงความหมายของความสามารถในการแข่งขัน ตามแนวคิดของ Michael E. Porter ว่า ความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness) หมายถึง ผลผลิตที่ชาติหรือประเทศมีขึ้นจากการใช้คน ทุน และทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งในปัจจุบันมีนักกลยุทธ์และหลายประเทศไม่เห็นด้วย โดยเสนอในเรื่องของ “ทุนทางปัญญา” (IC : Intellectual Capital) เข้ามาเป็นปัจจัยการพิจารณาความสามารถในการแข่งขัน

Mr. Howard F. Rosen กล่าวว่า ความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness) คือ ความสามารถของเศรษฐกิจในการผลิตสินค้าและบริการตามความต้องการของตลาดโลก ในขณะเดียวกัน พลเมืองของประเทศมีมาตรฐานการครองชีพที่ดีขึ้นและยั่งยืนในระยะยาว โดยการสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) ควบคู่กับการพัฒนาผลิตภาพ (Productivity Growth) ซึ่งในการเพิ่มผลผลิตของประเทศอย่างยั่งยืนต้องมีการลงทุนในปัจจุบันสำคัญ ๒ ประการ คือ ทุนทางกายภาพ (Physical Capital) ซึ่งรวมถึง ทุนของทั้งภาครัฐและเอกชน และการลงทุน ในเทคโนโลยีใหม่ๆ ทั้งด้านผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิต และทุนมนุษย์ (Human Capital) ซึ่งหมายความว่า การพัฒนาทักษะแรงงาน และการส่งเสริมให้เกิดความคล่องตัวของตลาดแรงงาน ทั้งนี้ องค์ประกอบสำคัญ ๖ ประการของกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภาพ ได้แก่

๑. การให้การศึกษาแก่กำลังแรงงานในอนาคต
๒. การฝึกอบรมแรงงานที่มีอยู่ในปัจจุบัน
๓. การสร้างให้เกิดสถานที่ทำงานที่มีสมรรถนะสูง
๔. การส่งเสริมการลงทุน
๕. การวิจัยและนวัตกรรม
๖. การสร้างความมั่นคงสำหรับตลาดต่างประเทศ

ความสามารถในการแข่งขันสำหรับประเทศไทยเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจาก ในระยะยาว นอกจากจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งรากฐานทางเศรษฐกิจของประเทศ และยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ยังเป็นการเตรียมพร้อมรับมือสำหรับการเข้ามาของกลุ่มแข่งขันใหม่ที่สำคัญคือ จีน ในระยะสั้น จำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องปรับตัวจากการลดลงของการเติบโตทางการค้าในตลาดส่งออกดั้งเดิมที่สำคัญ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น

Mr. Howard F. Rosen ได้ให้ข้อเสนอแนะการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย ไว้ ดังนี้

๑. การพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ (Clustering) ขณะนี้ประเทศไทยได้มีความพยายามที่จะพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจของอุตสาหกรรมการผลิตต่างๆ ของประเทศ ซึ่งคณะกรรมการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (กพข.) สามารถที่จะเข้าไปทำหน้าที่ประสานกิจกรรมของเครือข่ายวิสาหกิจ และดำเนินการในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายวิสาหกิจทุกแห่ง (Cross Cluster Issues) เช่น การศึกษา และการฝึกอบรม เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องที่กำลังขว้างเกินกว่าที่เครือข่ายวิสาหกิจใดจะสามารถดำเนินการเองได้โดยลำพัง ดังนั้น กพข. จะต้องเน้นในเรื่องนโยบายโดยที่สร้างความมั่นใจว่าทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายนั้น และได้มีการนำไปสู่การปฏิบัติและมีผล

บังคับใช้อย่างจริงจัง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการเพิ่มการออม การลงทุน ผลผลิต และนำมาซึ่งการเพิ่มขึ้นของมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน

๒. ความครอบคลุมและเชื่อมโยงเป็นองค์รวม ไม่ควรแยกส่วนใดส่วนหนึ่งออกจากกระบวนการทางนโยบาย จะต้องสร้างความมั่นใจว่ากระบวนการทางนโยบายดังกล่าวนอกจากจะมีความครบถ้วนและครอบคลุมเนื้อหาทุกอย่างแล้ว ยังจะต้องมีการเชื่อมโยงระหว่างกัน นั่นหมายถึงจะต้องสร้างการมีส่วนร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้เกิดขึ้นในกระบวนการดังกล่าว ไม่ใช่เป็นวิธีการในลักษณะของ Top Down Approach

๑. การใช้ประโยชน์จากเวทีเอเปค ในฐานะที่ประเทศไทยจะเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม เอเปคในครั้งต่อไป นับเป็นโอกาสอันดีที่ประเทศไทยจะได้นำวาระการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้เข้าไปเป็นหัวข้อการอภิปรายของที่ประชุมเอเปค

๔. ในประเด็นของอุปสรรคทางวัฒนธรรมของประเทศไทยนั้น ควรมีการ ถักทอวัฒนธรรมที่มีอยู่ และนำมาใช้ ทั้งนี้ รัฐบาลต้องแถลงให้ประชาชนได้รับทราบถึงสถานการณ์ความเป็นจริงที่ประสบอยู่ในปัจจุบัน เป้าหมายที่รัฐบาลตั้งไว้เป็นอย่างไร แผนการทำงานเป็นอย่างไร และจะต้องมีความร่วมมือในการทำงานแผนร่วมกับประชาชน ทั้งนี้ ควรมีผู้แทนของฝ่าย แรงงาน ร่วมในคณะกรรมการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศด้วย เนื่องจากเป็นกลุ่มสำคัญที่จะผลักดันเศรษฐกิจของประเทศ

๕. ประเทศไทยควรทำให้ประชาชนมีความตระหนักและสนใจในเรื่องนี้ร่วมกัน โดยควรมีการบูรณาการระหว่างวัฒนธรรมและสถาบันซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ รวมถึงการดึงสื่อให้เข้ามารับรู้ในเรื่องต่างๆ โดยจะต้องให้ความรู้แก่สื่อในเรื่องที่เป็นวาระสำคัญของชาติ

สรุปได้ว่า ความสามารถในการแข่งขันคือ ความสามารถของประเทศในการเสริมสร้างและรักษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจในระยะยาว ซึ่งจะต้องเป็นทั้งการแข่งขันระดับต่างประเทศที่เป็นความสามารถในการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดโลก (Export) ควบคู่กับการแข่งขันในระดับชาติ ที่จะก่อให้เกิดความพอใจและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชากร ในการสร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นได้ในระยะยาวดังกล่าว

องค์ประกอบของการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (๒๕๔๕ : ๕) กล่าวว่า องค์ประกอบของการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน มี ๓ ประการ คือ

๑. โอกาส (Opportunity) เป็นโอกาสของประเทศในตลาดโลก ที่เกิดจากกระแสโลกาภิวัตน์อันเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ แต่สามารถที่จะใช้โอกาสดังกล่าวเป็นหนทางในการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศที่จะนำไปสู่การสร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้ในระยะยาว อย่างไรก็ตามกระแสโลกาภิวัตน์ไม่ได้เพียงก่อให้เกิดโอกาส แต่อาจก่อให้เกิดข้อจำกัดของการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ที่จำเป็นต้องคำนึงถึงและปรับตัวเพื่อเปลี่ยนข้อจำกัดดังกล่าวให้เป็นโอกาสของประเทศต่อไป

๒. ความสามารถ (Capability) ของประเทศในปัจจุบันสนับสนุนต่างๆ (Enabling factors) ที่จะช่วยทำให้เกิดโอกาสที่มีอยู่สามารถนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศได้ ซึ่งความสามารถจะประกอบด้วย ความสามารถที่มีอยู่แล้วซึ่งถือเป็นทุนของประเทศ ได้แก่ ทุนมนุษย์ (Human Capital) ทุนทางสังคม (Social Capital) ทุนทางกายภาพ (Physical Capital) ทุนทางการเงิน (Financial Capital) และความสามารถที่สร้างเพิ่มขึ้นให้สอดคล้องกับโอกาสที่ได้รับ

๓. กลยุทธ์การพัฒนา (Strategy) เป็นกระบวนการที่จะวิเคราะห์และประมวลโอกาสและความสามารถที่มีอยู่ในให้ออกมาในรูปของกลยุทธ์การพัฒนาที่เหมาะสม ภายใต้การกำหนดตำแหน่ง (Position) ของประเทศที่ชัดเจน เพื่อนำประเทศไปสู่การแข่งขันในระดับสากลที่เป็นในเชิงรุก (Offensive Strategy) ตามโอกาสและความสามารถที่มีอยู่และความสามารถที่จะพัฒนาให้ดีขึ้นได้ และในเชิงรับ (Defensive Strategy) เพื่อการรักษาและคงไว้ซึ่งความเข้มแข็งของเศรษฐกิจภายในประเทศสำหรับเป็นรากฐานของการสร้างความเป็นอยู่ที่ดีให้กับประชาชนโดยทั่วไป

นอกจากนี้ Professor Michael E. Porter ศาสตราจารย์จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ผู้ซึ่งได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางทั่วโลก ในฐานะเป็นผู้นำแนวคิดทางด้านการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ได้กล่าวว่า นิยามที่เหมาะสมที่สุดของการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระดับสากล คือ ผลผลิตภาพ (Productivity) ที่เป็นมูลค่าของสินค้าและบริการที่ผลิตขึ้นต่อหน่วยของแรงงานและทุนของประเทศ ซึ่งขึ้นอยู่กับคุณภาพและคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ รวมทั้งประสิทธิภาพในการใช้ปัจจัยการผลิตเหล่านั้นด้วย ผลผลิตภาพเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดมาตรฐานความเป็นอยู่ของประเทศในระยะยาว เนื่องจาก เป็นรากฐานสำคัญของรายได้ต่อหัวของประชากรในประเทศ ผลผลิตภาพของทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Productivity) จะเป็นตัวกำหนดอัตราค่าจ้าง ในขณะที่ผลผลิตภาพของทุน (Capital Productivity) จะเป็นปัจจัยกำหนดผลตอบแทนที่จะกลับสู่ผู้ถือหุ้นหรือผู้ลงทุน การมีผลผลิตภาพที่สูงไม่ใช่เพียงช่วยส่งเสริมการยกระดับรายได้ให้สูงขึ้นเท่านั้น แต่ยังช่วยให้ประชาชนในประเทศมีเวลาว่างมากขึ้น และเมื่อคนมีรายได้มากขึ้น รัฐบาลก็สามารถเก็บภาษีได้มากขึ้น และสามารถจัดหาบริการสาธารณะแก่ประชาชนได้ดีขึ้น ส่งผลต่อการ

ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ทั้งด้านสุขภาพ ความปลอดภัย โอกาสที่เท่าเทียมกัน และการมีสภาพแวดล้อมที่ดี ดังนั้น Prof. Porter จึงให้ความสำคัญกับแนวคิดของการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันที่เน้นการพัฒนาความเข้มแข็งในระดับอุตสาหกรรม คือ ระดับธุรกิจ โดยปัจจัยทางด้านมหภาค ได้แก่ เศรษฐกิจ การเมือง และกฎหมาย จะต้องมีความเสถียรภาพและเหมาะสมที่จะเอื้อต่อการดำเนินงานของภาคธุรกิจ

แนวคิดของความสามารถในการแข่งขัน นอกจากจะกล่าวถึงในระดับประเทศแล้ว ยังขยายขอบเขตครอบคลุมทั้งในระดับบริษัทหรือผู้ประกอบการ และระดับอุตสาหกรรม โดยในระดับบริษัทหรือผู้ประกอบการ ความสามารถในการแข่งขัน คือ ความสามารถที่จะผลิตผลิตภัณฑ์และให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่ากับหรือดีกว่าคู่แข่ง ตัวชี้วัดความสำเร็จ คือ ผลกำไร อัตราส่วนส่งออกของการผลิต และส่วนแบ่งในตลาดโลกหรือตลาดภูมิภาค ระดับอุตสาหกรรม ความสามารถในการแข่งขัน คือ ความสามารถของบริษัทของประเทศที่จะประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งต่างชาติในอุตสาหกรรมนั้นๆ ตัวชี้วัด คือ ผลกำไร คุณภาพของประเทศ ในอุตสาหกรรมนั้น ราคา และคุณภาพของผลิตภัณฑ์และบริการ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (๒๕๔๖ : ๒๐๕) ได้เสนอเงื่อนไขปัจจัยที่เป็นจุดแข็งสำคัญ และข้อได้เปรียบของไทยที่มีเหนือประเทศเพื่อนบ้านในการกำหนดตำแหน่งเชิงยุทธศาสตร์เพื่อการแข่งขันในเวทีโลก ดังนี้

๑. ประเทศไทยเป็นประเทศขนาดเล็กที่มีจุดแข็งทางการผลิตสินค้าสำหรับอุปโภคบริโภค ซึ่งเป็นที่ต้องการของทั้งตลาดในภูมิภาคและทั่วโลก

๒. อุตสาหกรรมสำคัญของไทย เช่น อุตสาหกรรมยานยนต์มีศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางการผลิตของเอเชีย

๓. ประเทศไทยมีทรัพยากรและโครงข่ายการคมนาคมขนส่งที่เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยว ทั้งภายในประเทศและเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยมีนักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศในเอเชียเป็นลูกค้าสำคัญ

๔. ตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยอยู่บริเวณศูนย์กลางของเอเชีย และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๕. ไทยมีความโปร่งใสและเปิดการแข่งขันเสรีให้มากกว่าประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย และจีน

๖. มีระดับการศึกษา คุณภาพโครงสร้างพื้นฐาน สถาบันที่สำคัญและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีที่ดีกว่าประเทศจีน เวียดนาม พม่า และลาว

๗. มีขนาดของตลาดภายในประเทศที่ใหญ่กว่าของประเทศสิงคโปร์ และฮ่องกง และเข้าสู่ตลาดประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ ได้ดีกว่าประเทศเกาหลี

๘. มีเครือข่ายวิสาหกิจ (Cluster) ในการผลิตที่กว้างขวาง แต่อาจไม่ได้ก้าวหน้าเหมือนไต้หวันและสิงคโปร์

๙. มีระบบเศรษฐกิจและการเมืองที่มีเสถียรภาพมากกว่าประเทศจีน เกาหลี มาเลเซีย และอินโดนีเซีย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทำวิจัยเรื่อง มิติใหม่ของนักท่องเที่ยว อติสร จรรย์จิตต์ (๒๕๖๖) ได้ทำการเสนอแนะถึงเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยว มีวิธีการที่จะทำให้มีประสิทธิภาพที่สุด ให้ธรรมชาติได้รับการปกป้องไม่ถูกทำลาย คือ ต้องส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาธรรมชาติไว้ และเดินทางท่องเที่ยวโดยไม่ทำลายธรรมชาติ นอกจากนี้การพัฒนาการท่องเที่ยวควรมีการปรับปรุงแก้ไขข้อกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว เช่น กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายเกี่ยวกับการจัดระเบียบธุรกิจการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ และป้องกันการค้ากำไรเกินควร เป็นต้น ในส่วนตำรวจท่องเที่ยว ก็ควรจะได้มีการขยายงานให้กว้างขวางขึ้น เพิ่มจำนวนให้เพียงพอในการดูแลความปลอดภัยนักท่องเที่ยว สร้างความอบอุ่นใจแก่นักท่องเที่ยว

เนื่องจาก “การท่องเที่ยว” ได้เข้ามามีบทบาทในการกระตุ้นพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ ต่อเนื่องมาจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ การพิจารณาถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพที่ก่อเกิดรายได้ให้กับประเทศไทยนั้น จากทำวิจัยในเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวคุณภาพของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๒๕๖๕) พบว่าต้องมีคุณสมบัติประกอบด้วย (หนึ่ง) มีการใช้จ่ายในประเทศสูง (สอง) ระยะเวลาพำนักในประเทศนานวัน (สาม) ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด (สี่) มีความเข้าใจในสภาพสังคม และศิลปวัฒนธรรมของไทย

อาทิตย์ ศิริธร (๒๕๕๑) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย ปีพุทธศักราช ๒๕๕๕ พบว่า วิสัยทัศน์การท่องเที่ยวของไทยใน อีก ๕ ปีข้างหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕) คือผู้นำการท่องเที่ยวในกลุ่มอาเซียนเพราะว่าในระยะเวลา ๕ ปีข้างหน้า นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียนจะมีจำนวนมาก เนื่องมาจากแนวโน้มที่สำคัญคือการเปิดประเทศจีน ถ้าท่องเที่ยวของไทยได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในการเข้าสู่มาตรฐานสากล ก็จะสามารถก้าวขึ้นเป็นผู้นำการท่องเที่ยวของกลุ่มอาเซียน (The Leader of Tourism Industry in ASEAN) ควรมีวัตถุประสงค์ระยะสั้น คือ พัฒนาการท่องเที่ยวของไทย ให้เป็นผู้นำการท่องเที่ยวในภาคนี้ โดยการพัฒนาการ

ท่องเที่ยวเข้าสู่มาตรฐานสากล ในแหล่งท่องเที่ยวที่องค์กรท้องถิ่นมีความพร้อม ให้การท่องเที่ยวเป็นวิธีการกระจายรายได้ สร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์และลดภาระสิ่งแวดล้อม รักษาการท่องเที่ยวของไทยให้มีขีดความสามารถให้มีการแข่งขันที่ยั่งยืน ส่วนนโยบายระดับประเทศที่ควรกำหนดเพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ไว้คือ (หนึ่ง) เพื่อพัฒนาระบบขนส่งมวลชนในจังหวัดท่องเที่ยวหลัก(สอง)ขยายสาธารณูปโภคเพิ่มเติม (สาม) ควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (สี่)จัดการให้เกิดการแข่งขัน (ห้า)ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารชุมชน (หก)ใช้มาตรการควบคุมการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยว (เจ็ด)ส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ต่อต่างประเทศ จากการวิจัยจะเห็นได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวจำเป็นต้องการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมทางหนึ่ง

การศึกษาวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวไทยระยะ ๕ ปีแรกของ สหสวรรษที่ ๓ ของพล.ต.ชานินทร์ บุลวีธนา (๒๕๔๓) พบว่า ประเทศไทยติดอันดับ ๑ ใน ๒๐ ของการท่องเที่ยวโลกและมีแนวโน้มที่จะติดอันดับสูงขึ้น การเปิดประเทศของจีน การท่องเที่ยวโลกมีการแข่งขันสูงขึ้น เทคโนโลยีสารสนเทศ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์สัญจร ประเทศไทยมีศักยภาพการท่องเที่ยวที่เป็นจุดแข็ง คือ สถานที่ทางประวัติศาสตร์ความสวยงาม อธิษาศัย การให้บริการอาหาร ความคุ้มค่าในการใช้จ่าย โดยได้เสนอแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวระยะสั้น ๑-๒ปี เน้นในเรื่องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวสูงและกลางตามลำดับ และทำอย่างต่อเนื่องมีการเพิ่มงบประมาณในการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ในต่างประเทศและหากกลุ่มลูกค้าใหม่เพิ่มขึ้น พร้อมๆ กับการกระจายการพัฒนาออกไปยังจังหวัดที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวอื่นๆ ที่มีความพร้อมที่จะรองรับการพัฒนา และให้คนเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา จัดงบประมาณ แหล่งท่องเที่ยว การคมนาคมการจัดการบริหารงานของภาครัฐและเอกชน โดยคงความเป็นเอกลักษณ์ของไทยแต่เข้ากับมาตรฐานสากลได้

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (๒๕๔๒ : ๕) ได้กล่าวถึง แผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ว่า ในช่วงระยะ ๕-๖ ปีที่ผ่านมา การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางจากบุคคลหลาย ววงการในประเทศไทย ทั้งนักวิชาการ สื่อมวลชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และองค์การพัฒนาเอกชน ยิ่งในปัจจุบันกระแสเรียกร้องให้อนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ทวีความรุนแรงและต่อเนื่องมีการ โจมตีการท่องเที่ยวว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อผลเสียต่อสภาพแวดล้อมทั้งของแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมชุมชน นอกจากนี้กระแสโลกเรื่องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก็เป็นตัวผลักดันสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตั้งแต่แผนพัฒนาการท่องเที่ยวในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔-๗ นั้น เป้าหมายแห่งความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยมุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศ

ไทยให้มากที่สุดเพื่อให้ได้รายได้จากนักท่องเที่ยวมากที่สุด ภายใต้เหตุผลที่ว่า จะนำประชาชนในชาติอยู่ดีกินดี และถือได้ว่าไทยประสบความสำเร็จอย่างงดงามในการพัฒนาเศรษฐกิจท่องเที่ยว เพราะตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๒๕ เป็นต้นมารายได้จากการท่องเที่ยวทำรายได้เป็นอันดับ ๑ ของประเทศ และยังทำรายได้เป็นอันดับ ๑ จนถึงปัจจุบัน การพัฒนาการท่องเที่ยวในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ.๒๕๔๐-๒๕๔๔) จึงมุ่งเป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นสำคัญ ซึ่งการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวอนุรักษ์ หมายถึงการวางแผนอย่างกว้างๆ ในการปรับปรุง (Adjustment) และการเปลี่ยนแปลง (Change) ทรัพยากรการท่องเที่ยวจากสภาพเดิมไปสู่สภาพใหม่ที่เหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างชาญฉลาดให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยาวนานที่สุด แต่ก่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด

จากการรายงานการศึกษาเพื่อประเมินผลด้านการท่องเที่ยว จากการดำเนินการเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งที่ ๑๓ ของประเทศไทย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย :๒๕๔๒) ผลได้ด้านเศรษฐกิจที่สำคัญต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทยครั้งนี้ ได้แก่ รายได้จากการท่องเที่ยวจำนวน ๘๖๕.๖๒ ล้านบาท ซึ่งเป็นเงินตราต่างประเทศจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่นำมาใช้จ่ายระหว่างที่พำนักเพื่อร่วมงานแข่งขันและท่องเที่ยวในประเทศไทย ระหว่างเดินทางเพื่อเข้าชมการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งนี้อีกจำนวน ๒๑๐.๑๖ ล้านบาท ผลได้ทางเศรษฐกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การกระจายรายได้โดยเฉพาะจากการท่องเที่ยวไปยังจังหวัดต่างๆ ที่เป็นสถานที่แข่งขันในส่วนภูมิภาคอีก ๑๒ จังหวัด รวมทั้งส่งผลด้านการสร้างงานอาชีพที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สร้างโอกาสในการขยายฐานตลาดการท่องเที่ยวไปสู่กลุ่มนักกีฬา สำหรับประเทศไทยสนามกอล์ฟไทยได้สร้างความโดดเด่นไม่แพ้ด้านอื่นๆ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.๒๕๔๒:๒๖) จากการเข้าร่วมงานส่งเสริมการขายด้านกอล์ฟในงาน International Golf Travel Market (IGTM) ที่เมือง Ft. Lauderdale รัฐฟลอริดา สหรัฐอเมริกา ผลปรากฏว่าธุรกิจท่องเที่ยวด้านกอล์ฟของประเทศไทยได้รับรางวัลหลายรางวัลจาก International Association of Golf Tour Operators อันได้แก่รางวัลสนามกอล์ฟยอดเยี่ยมในเอเชีย คือสนามกอล์ฟ Blue Canyon จังหวัดภูเก็ต การจัดงานส่งเสริมการขายด้านกอล์ฟทัวร์นานาชาติ ครั้งแรก มีธุรกิจการท่องเที่ยวด้านกอล์ฟประมาณ ๔๐๐ รายเข้าร่วม โดย ททท.สำนักงานนิวยอร์ก ได้เข้าร่วมส่งเสริมการขายกอล์ฟมาสู่ประเทศไทยแก่ผู้แทนบริษัทนำเที่ยวด้านกอล์ฟทัวร์ทั่วโลก ซึ่งส่วนใหญ่มาจากยุโรปและอเมริกา โดยได้รับความสนใจจากบริษัทจัดรายการนำเที่ยวหลายบริษัท ดังนั้นการพัฒนา กีฬา กอล์ฟให้มีความโดดเด่นสร้างความสนใจแก่ชาวต่างชาติจึงเป็นเรื่องที่สำคัญในปัจจุบัน

นับเป็นโอกาสอันดีที่เศรษฐกิจค่าเงินบาทของไทย สร้างความสนใจให้นักกอล์ฟสนใจมาตีกอล์ฟในเมืองไทย เนื่องจากราคาที่ถูกลงตามค่าเงินในขณะนี้

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (๒๕๕๐:๗๕) ได้ร่วมกับคณะทำงานของ Prof. Michael E. Porter และสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดำเนินการศึกษา “การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของไทย” พบว่า นโยบายการแข่งขันของไทย ยังมีปัญหาในด้านการบังคับใช้ การบิดเบือน และแทรกแซงกลไกตลาดของรัฐ ซึ่งเกิดจากพฤติกรรมของรัฐและเอกชนทำให้เกิดการจำกัดการแข่งขันของธุรกิจ และเป็นปัญหาสำคัญในการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

มูลนิธิสถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (๒๕๕๐:๗๕) ได้ดำเนินการศึกษา “การปรับปรุงนโยบายการแข่งขันของประเทศ (The Study on Thailand’s Competition Policy) พบว่า นโยบายเศรษฐกิจของไทย ทั้งด้านการค้า การลงทุนหรือการแปรรูป รัฐวิสาหกิจ ไม่ได้ให้ความสำคัญแก่ประเด็นการแข่งขัน ดังนั้น การปรับปรุงนโยบายการแข่งขัน ควรพิจารณาในระดับมหภาคในมิติการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ ที่ไทยต้องเปิดเสรีอย่างเท่าเทียมกันให้กับบริษัทต่างชาติ โดยการกำหนดนโยบายและกฎหมายการแข่งขัน บนพื้นฐานขององค์ประกอบสำคัญ ๕ ประการ ดังนี้

๑. ส่งเสริมการแข่งขันที่เสรีและเป็นธรรม
๒. การคุ้มครองผู้บริโภค
๓. การลดการแทรกแซงตลาดของภาครัฐ
๔. เป็นเครื่องมือในการสนับสนุนนโยบายทางเศรษฐกิจและสังคม
๕. เป็นกระบวนการในการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของบริษัท ทั้งในเรื่องประสิทธิภาพ มาตรฐาน และนวัตกรรม

คำริ สุโขชนัง (๒๕๔๕) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคอุตสาหกรรมไทย พบว่า แนวทางในการเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน ในปัจจุบัน จำเป็นต้องให้ความสำคัญในการพิจารณาแบบรวมกลุ่ม มองภาพรวมอย่างครบวงจรทั้งระบบ โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีคลัสเตอร์ ซึ่งจะให้เห็นความเชื่อมโยงของปัจจัยเชื่อมโยงต่างๆ ที่มีผลต่ออุตสาหกรรมนั้นๆ เพื่อที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในภาครัฐและภาคเอกชนจะได้ร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาหรือจุดอ่อน และเสริมสร้างในจุดที่จะสนับสนุนอุตสาหกรรมได้อย่างครบวงจร เพื่อให้อุตสาหกรรมนั้นมีรากฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยในการรวมกลุ่มแบบคลัสเตอร์นั้น จะทำให้เกิดลักษณะที่สำคัญเฉพาะ ๔ ประการ คือ การเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ทั้งในแนวตั้งและแนวนอน ความร่วมมือ ระหว่างกันในกลุ่มคลัสเตอร์การแข่งขัน และ ประสิทธิภาพโดยรวม โดยการแข่งขันบน

พื้นฐานของความร่วมมือกัน จะทำให้เกิด การพัฒนาประสิทธิภาพโดยรวมของทุกบริษัทหรืออุตสาหกรรมที่อยู่ในคลัสเตอร์นั้น ทั้งนี้ การสร้างคลัสเตอร์ในปัจจุบัน อาจไม่จำเป็นต้องกำหนดให้มีการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง เพราะความก้าวหน้าในด้านสารสนเทศและการขนส่งในปัจจุบันทำให้ผู้ประกอบการแต่ละรายสามารถติดต่อสื่อสารทำธุรกรรม (E-commerce) และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างสะดวกรวดเร็ว

ในการพิจารณาอุตสาหกรรมในแบบคลัสเตอร์หรือการรวมกลุ่มอุตสาหกรรมอย่างครบวงจรนั้น มีปัจจัยสำคัญ ๔ ประการที่ต้องพิจารณา ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ได้แก่ เงื่อนไขปัจจัย ประการที่สองคือ เงื่อนไขด้านอุปสงค์ ประเทศหรืออุตสาหกรรมที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคหรือตลาดได้เท่านั้น จึงจะสามารถแข่งขันได้ ประการที่สามคือ อุตสาหกรรมสนับสนุนหรืออุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง และประการที่สี่ได้แก่ กลยุทธ์ของบริษัท โครงสร้างและการแข่งขัน นั่นคือ การบริหารจัดการขององค์กร เงื่อนไขของโครงสร้างธุรกิจในประเทศนั้นๆ และยุทธศาสตร์การดำเนินธุรกิจขององค์กร นอกจากนี้ คลัสเตอร์แบบครบวงจรทั้งระบบยังต้องพิจารณาตัวแปรสำคัญอีก ๒ ประการคือ โอกาส และบทบาทภาครัฐ

นอกจากการใช้วิธีการด้านคลัสเตอร์ เพื่อจับประเด็นจุดอ่อนของอุตสาหกรรมอย่างครบวงจรทั้งหมด เพื่อที่ภาครัฐจะได้ดำเนินการได้ตรงตามความต้องการนั้นแล้ว การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันยังต้องอาศัยยุทธศาสตร์สำคัญอีก ๓ ประการคือ ยุทธศาสตร์เร่งรัดการพัฒนาเทคโนโลยีภาคอุตสาหกรรม ยุทธศาสตร์ยกระดับความรู้และคุณภาพแรงงาน และยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าและ ลดต้นทุนในห่วงโซ่การผลิต

มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาด และคณะ (๒๕๔๕) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบความสามารถ ในการแข่งขันทางการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยพิจารณาจากดัชนีความได้เปรียบ ที่ปรากฏ พบว่า ประเทศไทยมีความสามารถในการเจาะตลาดสูงกว่าระดับเฉลี่ยในทุกตลาด ยกเว้นในทวีปอเมริกา และในประเทศอินโดนีเซียและสิงคโปร์ ซึ่งความสามารถในการเจาะตลาดเริ่มลดลงเมื่อวิเคราะห์พลวัตหรือแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการแข่งขัน พบว่า ไทยเป็นดาวรุ่งพุ่งแรงในตลาดเอเชียใต้ ไทยตกอยู่ในสภาพที่ว่าโอกาสไว้ไม่ทันในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และในเอเชียอาคเนย์ และเป็นผู้เสียโอกาส คือ การขยายตัวของไทยลดลงในขณะที่คู่แข่งทั้งหมดเพิ่มขึ้น ในตลาดเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือและจีน

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (๒๕๕๐ : ๑๔๘) ได้ทำการประเมินความสามารถในการแข่งขันและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย พบว่า ประเทศไทยมีสมรรถนะทางการท่องเที่ยวสูงในเรื่องของสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวธรรมชาติและ

วัฒนธรรมมากกว่าแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ชายหาด ภูเขา น้ำตก โบราณสถาน เป็นต้น และถึงแม้ประเทศไทยจะถูกจัดให้เป็นผู้นำทางด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง แต่เมื่อเปรียบเทียบกับสิงคโปร์แล้วไทยยังด้อยสมรรถนะในด้านการบริหารงานและการจัดการของภาครัฐในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านการจัดการมลภาวะและสุขอนามัย ส่วนการบริหารงานของภาคเอกชนประเทศไทยมีสมรรถนะสูงกว่าประเทศสิงคโปร์เพียงในบางเรื่อง คือ การมีอัยการที่ดี ความสำเร็จของพนักงาน และความคุ้มค่าของเงินที่จ่าย ดังนั้น นโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยควรมุ่งเน้นไปที่การจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพของรัฐ รวมไปถึงการพัฒนาบุคลากรและการบริการการท่องเที่ยวของเอกชน

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลทฤษฎีจากการทบทวนวรรณกรรมที่มีการบันทึกไว้ในรูปของเอกสารทางวิชาการ เอกสารของทางราชการ ตำรา รายงานการวิจัย และแหล่งข้อมูลในอินเทอร์เน็ต มาทำการวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ทฤษฎีที่นำมาใช้

แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพนั้นผู้วิจัยได้นำทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ (Structural-Functional Theory) และทฤษฎีระบบ (System Theory) มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์และการทบทวนวรรณกรรม โดยการพิจารณาว่า องค์ประกอบในการกำหนดนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และประเด็นที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์ การส่งเสริมการท่องเที่ยวตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ย่อมเป็นผลมาจากโครงสร้างทางด้านต่างๆ เกี่ยวกับสถานะแวดล้อม ที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตามที่กำหนดไว้ ซึ่งโครงสร้างเหล่านี้ มีผลให้การทำหน้าที่ในการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สามารถทำหน้าที่ได้มากหรือน้อยแตกต่างกัน การที่ผู้วิจัยนำทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในครั้งนี้จึงเป็นการพยายามอนุมานคำตอบที่ค้นพบจากการศึกษาไปสู่ระดับที่กว้างขึ้น ซึ่งก็คือ การกำหนดรูปแบบและแนวทางการดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับเป้าหมายของรัฐบาล ความต้องการของผู้บริโภค (นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ) และการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการเตรียมการเพื่อรองรับให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งเป็นปรากฏการณ์จริงที่เกี่ยวข้องกับ โครงสร้างของความมั่นคงแห่งชาติทางด้านเศรษฐกิจโดยรวม

ผู้วิจัย ได้นำทฤษฎีระบบมาเชื่อมโยงในการทำความเข้าใจกับประเด็นปัญหาและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการกำหนดยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยพิจารณาถึงองค์ประกอบต่างๆ คือ

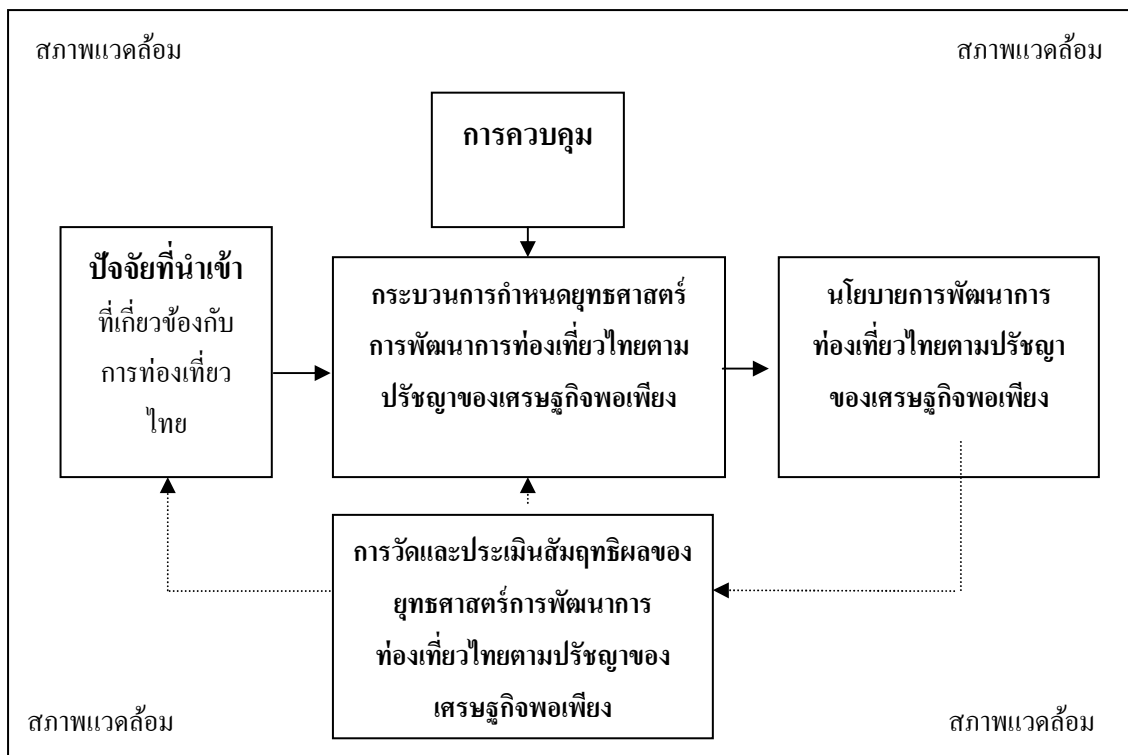
๑. ปัจจัยที่นำเข้า ได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับสภาวะแวดล้อมทั้งในและต่างประเทศ ในด้านการท่องเที่ยวโดยทั่วไป สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยว หลักการ และวิธีการส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐและภาคเอกชน และปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒. กระบวนการออกแบบกำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และนโยบายความมั่นคงอันเป็นผลจากยุทธศาสตร์ที่กำหนดขึ้นนั้น ตามแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

๓. ผลผลิต ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การทำความเข้าใจกับประเด็นปัญหาและสถานการณ์สามารถสรุปได้ตามแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๓-๑ แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยทฤษฎีระบบในการวิจัยครั้งนี้
(ดัดแปลงจาก Margaret Mead, 2010)

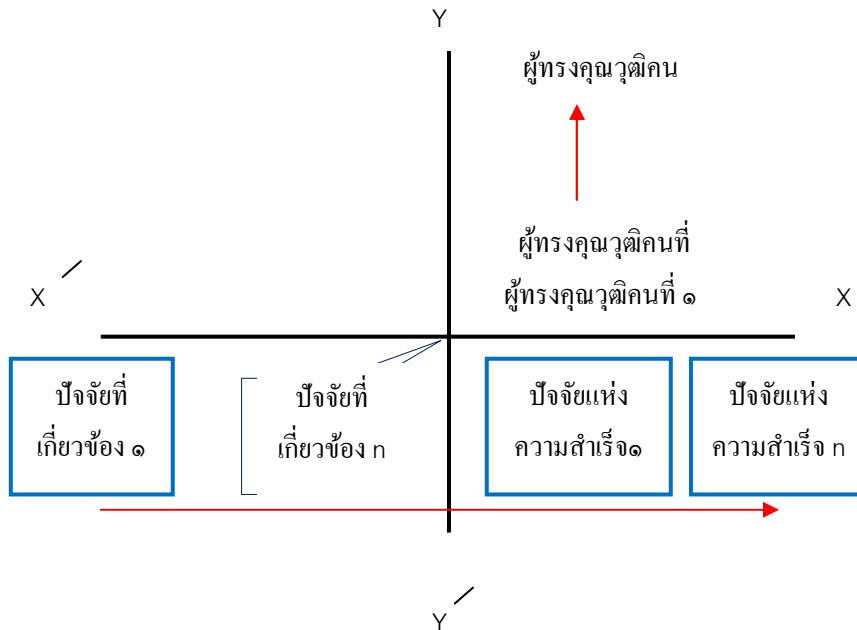
ในการสร้างข้อสรุปของงานวิจัย ผู้วิจัยได้นำ Grounded Theory มาใช้เป็นหลัก โดยทำการเปรียบเทียบปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์

การพัฒนาการท่องเที่ยวไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นทางออกเพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยทำการเปรียบเทียบใน ๒ แกนหลัก คือ

๑. แนวตั้ง โดยการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง ในเรื่อง การกำหนดนโยบาย และการดำเนินงานของภาครัฐและเอกชน เกี่ยวกับสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยว โดยการใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลและการศึกษาเปรียบเทียบ

๒. แนวนอน โดยการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการดำเนินงานในปัจจุบัน กับแนวทางข้อเสนอในการปรับปรุงยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ควรนำมาใช้ในอนาคต โดยเทคนิคเคลฟายตามประเด็นหลักที่ออกแบบขึ้นเพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

แผนภาพที่ ๓-๒ มิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงโครงสร้างและเชิงระบบ

Grounded Theory ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในครั้งนี แบ่งออกเป็น ๔ ขั้นตอน ประกอบด้วย

๑. การจัดกลุ่ม (Code) โดยการค้นหาประเด็นหลักของเนื้อหาหรือหลักการ/แนวความคิด รวมทั้งข้อเท็จจริงที่นำมาใช้เพื่อการวิเคราะห์

๒. การบูรณาการแนวความคิดหรือการสร้างสังกะย (Concepts) ในประเด็นหลักของการวิจัยครั้งนี้เพื่อนำมาใช้ในการจัดกลุ่มองค์ความรู้ที่ค้นพบ

๑. การจัดหมวดหมู่องค์ความรู้

๔. การวิเคราะห์องค์ประกอบของข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และสังเคราะห์เพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่จะทำการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยเครื่องมือที่สร้างขึ้น ประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

๑. ข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว
๒. ผู้บริหารขององค์กรเอกชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
๓. นักวิชาการด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการกีฬา
๔. ผู้ประกอบการและผู้ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

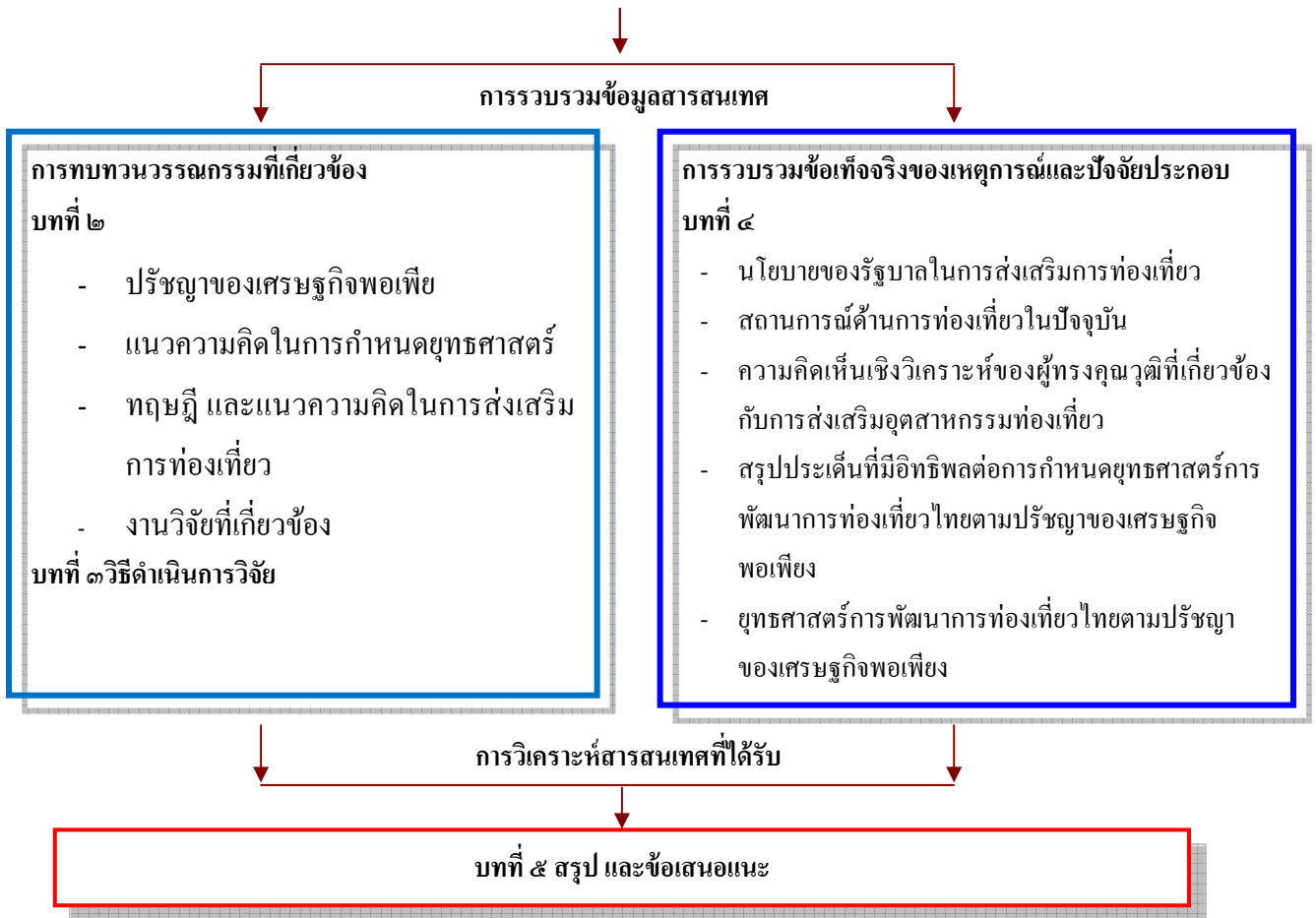
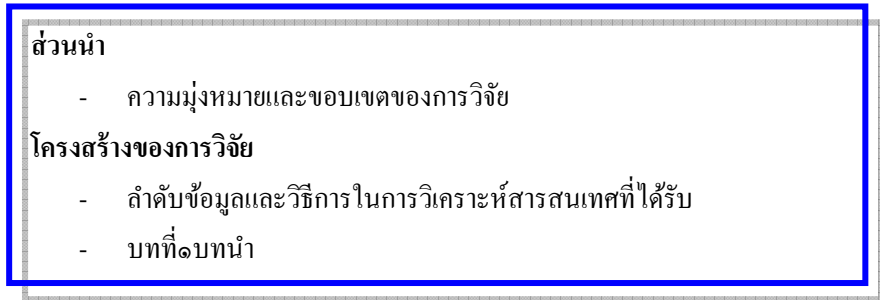
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือดังต่อไปนี้

๑. บัตรบันทึกข้อมูล
๒. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก
๓. แบบประเมินความเห็นของกลุ่มเป้าหมายโดยวิธีการเดลฟาย

โครงสร้างของเอกสารวิจัย

โครงสร้างของเอกสารวิจัย

บทที่ ๔

การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยว ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

บทที่ ๔ เป็นการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

๑. นโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
๒. สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวในปัจจุบัน
๓. การวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยและประเด็นสำคัญต่อการพัฒนากองเที่ยวไทย
๔. การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากองเที่ยวไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

นโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูง มีบทบาทความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญนำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศ การสร้างงาน และการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของการคมนาคมขนส่ง รวมไปถึงการค้าและการลงทุน เมื่อประเทศประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศ สามารถช่วยให้เศรษฐกิจฟื้นตัวได้ในเวลาที่รวดเร็วกว่าภาคผลิตและบริการอื่นๆ อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีแนวโน้มการแข่งขันรุนแรงขึ้นตามลำดับ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีความอ่อนไหวง่ายจากปัจจัยลบทั้งภายในและภายนอกประเทศโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้สถานการณ์และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่เป็นความท้าทายต่อการท่องเที่ยวของประเทศไทยมาจากหลายประเด็น ดังนี้

ประเด็นผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ความถดถอยของเศรษฐกิจโลก การปรับตัวเข้าสู่เศรษฐกิจโลกแบบหลายศูนย์กลาง การขยายตัวของอำนาจทางเศรษฐกิจใหม่ อาทิ บราซิล รัสเซีย อินเดีย และจีน ส่งผลต่อการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่างๆ และการเปลี่ยนแปลงใน

ตลาดการเงินของโลกที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายเงินทุน สินค้าและบริการการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรี ส่งผลให้ประเทศไทยต้องพัฒนาการตลาดท่องเที่ยวเชิงรุก และเตรียมความพร้อมต่อการผันผวนของค่าเงิน รวมทั้งจะต้องพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ ปรับปรุงกฎระเบียบต่างๆ

ประเด็นผลกระทบด้านสังคม การให้ความสนใจกับชุมชน มรดกทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุ ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวโดยนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องปลอดภัย สะอาด มีการรักษาสภาพแวดล้อม และใช้สื่อสารสนเทศในการท่องเที่ยวมากขึ้น รูปแบบของการท่องเที่ยวจึงมีแนวโน้มท่องเที่ยวแบบอิสระสนใจการท่องเที่ยวเฉพาะทาง เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health and Wellness Tourism) การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure Tourism) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) เป็นต้น นอกจากนี้ ผลกระทบด้านสังคม กระแสโลกาภิวัตน์และวัฒนธรรมโลกที่เข้ามาในประเทศไทยการเปิดการค้าเสรีก่อให้เกิดการอพยพย้ายถิ่น การเคลื่อนย้ายแรงงาน ส่งผลต่อวิถีชีวิตคนไทยทั้งระดับครอบครัว ชุมชนและประเทศ เกิดการสูญหายของวัฒนธรรมพื้นถิ่น ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย

ประเด็นผลกระทบด้านทรัพยากรธรรมชาติและ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลให้สถานการณ์และแนวโน้มความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทวีความรุนแรงขึ้น โดยเฉพาะปัญหาหมอกพิษ อุณหภูมิโลกที่ร้อนขึ้น การกัดเซาะของชายฝั่ง ภาวะภัยแล้ง และน้ำท่วม ส่งผลต่อความงดงามและบรรยากาศของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญหลายแห่ง ประเทศไทยได้เข้าร่วมลงนามและเป็นภาคีในกรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (UNFCCC) รวมทั้งได้ร่วมลงนามรับรองพิธีสารโตเกียวร่วมรับผิดชอบการดำเนินการด้านการเปลี่ยนสภาพอากาศ ดังนั้น ประเทศไทยจะต้องเตรียมพร้อมรองรับผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยการคำนึงถึงการท่องเที่ยวที่สะอาด (Green Tourism) การพัฒนามาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในทุกกระดับให้มีศักยภาพรองรับการเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างสมดุลและยั่งยืน

ประเด็นการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด ส่งผลให้ภาคการท่องเที่ยวต้องปรับเตรียมความพร้อมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยต้องบริหารจัดการความรู้ความเป็นระบบ รวมทั้งประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว นอกจากนี้ การทวิสมรรถนะเทคโนโลยีด้านการบิน และการขยายตัวของกิจการสายการบินต้นทุนต่ำ ส่งเสริมให้เกิดการเดินทางบ่อยขึ้นและระยะเวลาในการพำนักของนักท่องเที่ยวแต่ละครั้งสั้นลง

ประเด็นในด้านภาพลักษณ์และความเชื่อมั่น ซึ่งในระยะเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยประสบปัญหาภาวะวิกฤติต่างๆ ทั้งโดยเฉพาะปัญหาการเมืองภายในประเทศ การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ ปัญหาจากอุทกภัยและวาตภัย ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยและปัญหาการก่อการร้ายใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวต่อประเทศไทย เป็นเหตุให้นักท่องเที่ยวกลุ่มตลาดหลักเปลี่ยนจุดหมายไปยังแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคอื่นๆ ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อจำนวนและรายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศสถานการณ์ต่างๆ ดังที่กล่าวมานอกจากจะส่งผลกระทบต่ออัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) แล้วยังส่งผลกระทบต่อการทำงานของภาคธุรกิจท่องเที่ยวและธุรกิจเชื่อมโยงอีกด้วย

เพื่อให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ เกิดการเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน และแข่งขันได้ในตลาดโลก คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๕๒ ให้การท่องเที่ยวเป็นวาระแห่งชาติ (National Agenda) ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

นโยบายของรัฐบาลชุดปัจจุบัน ภายใต้การนำของ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี

รัฐบาลปัจจุบันมีนโยบายสนับสนุนให้มีการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทยให้มีการรับรู้ไปอย่างกว้างขวาง เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนตั้งแต่ปี ๒๕๕๘ นี้ โดยประเทศไทยถือเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งต่างประเทศต่างให้ความสนใจที่จะเดินทางมาสัมผัสและท่องเที่ยวในเมืองไทย รวมทั้งในเรื่องของการดูแลรักษาสุขภาพ

เป้าหมายของรัฐบาลกำหนดไว้ว่าจะสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว ๒.๒ ล้านล้านบาท ในปี ๒๕๕๘ เพื่อ

๑. เพิ่มรายได้ให้ประเทศ
๒. กระจายรายได้สู่ท้องถิ่น
๓. พัฒนาคุณภาพคนไทย และ
๔. สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยวของประเทศไทย

สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวในปัจจุบัน

๑. สถานการณ์ทางการเมืองยังคงส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวสถานการณ์ทางการเมืองที่ยังไม่นิ่ง ไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะเกิดความรุนแรงหรือไม่ ทำให้สถานการณ์การท่องเที่ยวของไทยในช่วงระยะเวลาต่อไปมีความท้าทายมากขึ้น สถานการณ์ทางการเมืองได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยว และภาพลักษณ์ของประเทศ นับตั้งแต่การเกิดรัฐประหาร ในปี ๒๕๕๘ การปิดท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ ในระหว่างวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน - ๓ ธันวาคม ๒๕๕๑ และเหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมือง ระหว่างวันที่ ๘-๑๔ เมษายน ๒๕๕๒ ทำให้นักท่องเที่ยวขาดความมั่นใจ ส่งผลให้จำนวนการเดินทางเข้าประเทศไทยของนักท่องเที่ยวลดลงอย่างรุนแรง ๘ ถึงแม้จำนวนนักท่องเที่ยวจะเพิ่มขึ้นในไตรมาสที่ ๔ ของปี ๒๕๕๒ แต่วิกฤตทางการเมืองที่เกิดขึ้นในเดือนมีนาคม - เมษายน ๒๕๕๓ ได้ส่งผลให้สถานการณ์ท่องเที่ยวเลวร้ายลงอีก จากการเผยแพร่ข่าวไปทั่วโลก รวมทั้งการออก Travel Warning ของประเทศต่างๆ เพื่อแจ้งเตือนประชาชนถึงความเสี่ยงในการเดินทางมาประเทศไทย ส่งผลลบต่อภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัยของประเทศไทย และในปัจจุบันหลังจากการรัฐประหารโดยคณะคสช. ในปี ๒๕๕๗ จนมาถึงขณะนี้ หลายประเทศก็ยังไม่ได้ให้การยอมรับรัฐบาลไทยดังเช่นในอดีต

๒. จำนวนนักท่องเที่ยว รายได้ค่าใช้จ่าย และวันพักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา แม้ประเทศไทยจะประสบกับปัญหาและวิกฤตด้านการท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลกระทบต่อจำนวนและรายได้ของนักท่องเที่ยวในช่วงวิกฤต และหลังเกิดวิกฤต แต่ก็พบว่า ภายหลังจากวิกฤตผ่านพ้นไปอัตราการเติบโตจะกลับไปอยู่ในระดับเดิม

๓. นักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกและยุโรปเป็น กลุ่มนักท่องเที่ยวหลักของไทย นักท่องเที่ยวต่างชาติน่าครึ่งหนึ่ง (๘,๐๗๖,๔๕๓ คน ในปี ๒๕๕๓) เป็นนักท่องเที่ยวจากกลุ่มเอเชียตะวันออก โดยมาเลเซีย ญี่ปุ่น จีน และเกาหลี เป็นกลุ่มที่มาท่องเที่ยวในไทยมากที่สุด สำหรับนักท่องเที่ยวจากทวีปยุโรป มีสัดส่วนประมาณร้อยละ ๒๗ ของนักท่องเที่ยวต่างชาติทั้งหมด โดยนักท่องเที่ยวจากสหราชอาณาจักร เยอรมัน สวีเดน และรัสเซีย มาท่องเที่ยวในไทยมากที่สุด และเป็นที่น่าสนใจว่า นักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศเอเชียใต้ และตะวันออกกลาง มีจำนวนเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๔.๕๘ และ ๒๓.๐๐ ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาจากรายได้พบว่านักท่องเที่ยวจากยุโรปยังเป็นกลุ่มที่มีการใช้จ่ายมากที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ ๔๐ ของรายได้นักท่องเที่ยวทั้งหมด ๑๐ และพบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวจากยุโรปมีจำนวนวันพักนานกว่านักท่องเที่ยวจากเอเชีย

๔. นักท่องเที่ยวไทยมีแนวโน้มเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น โดยรัฐบาลได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศอย่างจริงจังในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทั้งนี้คาดว่า ในปี ๒๕๕๓

จะมีการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของคนไทยจำนวนประมาณ ๘๘ ล้านคน/ครั้ง และก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนภายในประเทศประมาณ ๔๑๓,๐๐๐ ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๔๓ ที่มีนักท่องเที่ยวเพียง ๕๕.๗๔ คนต่อครั้ง การท่องเที่ยวภายในประเทศมีส่วนกระจายรายได้สู่พื้นที่ต่างๆทั่วประเทศ โดยแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวไทย ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ ภูเก็ต พัทยา ระยอง และกาญจนบุรี

๕. กลุ่มธุรกิจโรงแรมและภัตตาคารมีบทบาทสำคัญในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย และมีส่วนสร้างมูลค่าให้ธุรกิจอื่นๆ เช่น เฟอร์นิเจอร์ อาหาร สมุนไพร ธุรกิจสปาสุขภาพอนามัย การค้าของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง บริการด้านโลจิสติกส์ และการจ้างงานในระดับต่างๆ เป็นต้น กลุ่มธุรกิจโรงแรมและภัตตาคารมีมูลค่ารวม ๓๓๗,๓๔๓ ล้านบาท หรือร้อยละ ๑๕.๑ ของการบริการภาคเอกชนทั้งหมด ๑๑ โดยนับเป็นกลุ่มที่มีมูลค่าสูงเป็นอันดับสอง รองจากกลุ่มการสื่อสาร และขนส่งเมื่อพิจารณาตามขนาดของวิสาหกิจแล้ว พบว่ามีการกระจายตัวอยู่ในกลุ่มผู้ประกอบการขนาดย่อมร้อยละ ๖๒.๓ กลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลาง ร้อยละ ๑๕.๗ หรือ ๖๖,๓๓๔ ล้านบาท และกลุ่มผู้ประกอบการขนาดใหญ่ร้อยละ ๑๘.๐

๖. ระบบโลจิสติกส์และการเชื่อมโยงการท่องเที่ยว จะทวีความสำคัญมากขึ้น โดยประเทศไทยมีความพร้อมในด้านโครงสร้างพื้นฐานในระดับหนึ่ง แต่ยังมีขีดความสามารถด้านการขนส่งต่ำกว่าสิงคโปร์ มาเลเซีย และอินเดีย ๑๓ สำหรับปัญหาของระบบโลจิสติกส์ไทยยังคงมีปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐานที่ยังขาดการลงทุนที่เพียงพอต่อการเชื่อมโยงเส้นทางทางท่องเที่ยว รูปแบบในการเดินทางท่องเที่ยว ทั้งระหว่างเมืองท่องเที่ยวหลักเมืองท่องเที่ยวรอง การเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านปัญหาด้านกฎระเบียบที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านที่ไม่เอื้อต่อการท่องเที่ยว ในบางเส้นทางตลอดจนปัญหาการขาดศักยภาพของผู้ประกอบการไทย

๗. การท่องเที่ยวไทยมีแนวโน้มได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลก ความเสี่ยงเกิดจากปัจจัยต่างๆ เช่น น้ำท่วมฉับพลัน น้ำท่วมขัง การกัดเซาะ ไฟป่าระบบนิเวศ และโรคระบาด โดยคาดการณ์ว่าใน พ.ศ. ๒๕๖๓ การท่องเที่ยวทางทะเลบริเวณชายฝั่ง อันดามัน จะได้รับประโยชน์จากการมีฤดูฝนสั้นขึ้น ซึ่งทำให้ดำเนินกิจกรรมกลางแจ้งได้ยาวนานขึ้นถึง ๔ สัปดาห์อย่างไรก็ตาม ปัญหาด้านการขาดแคลนน้ำเป็นปัญหาของพื้นที่ทั้งในอดีตและปัจจุบัน หากพื้นที่ใดที่ไม่มีแผนการจัดการด้านการขาดแคลนปริมาณน้ำ ระยะเวลาของฤดูฝนที่ลดลง ในอนาคตจะส่งผลกระทบต่อพื้นที่และผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวได้ การท่องเที่ยวทางทะเลบริเวณชายฝั่งอ่าวไทย เกือบทุกจังหวัดบริเวณชายฝั่งอ่าวไทยจะมีปริมาณฝนตกที่รุนแรงมากขึ้น และระยะเวลาที่ฝนตกมากขึ้นถึง ๒ สัปดาห์ในอีก ๒๐ ปีข้างหน้า และจะเพิ่มถึง ๔ สัปดาห์ในอีก ๕๐ ปีข้างหน้า โดยปริมาณน้ำที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลกระทบต่อกิจกรรมกลางแจ้ง การท่องเที่ยวเชิง

นิเวศในภาคเหนือ มีโอกาสในการเกิดไฟป่าสูง โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง โดยทางภาคเหนือของ ประเทศจะมีอุณหภูมิสูงขึ้น ๒-๓ องศาเซลเซียส ในอีก ๒๐ ปีข้างหน้า จำนวนวันเย็น (วันที่มี อุณหภูมิต่ำกว่า ๑๕ องศาเซลเซียส) ลดลง ๕-๑๐ วันต่อปีและลดลงมากกว่า ๒๐ วันในอีก ๕๐ ปี ข้างหน้า โดยบริเวณภูเขาของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่และเชียงราย จะมีจำนวนวันเย็นลดลง มากกว่า ๖๐ วัน ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเอกลักษณ์ทางการท่องเที่ยว และมีความเสี่ยง ต่อการเกิดน้ำท่วมในพื้นที่ลุ่มเนื่องจากปริมาณน้ำที่สะสม ประกอบกับแผนการระบายน้ำของพื้นที่ ดังกล่าวยังไม่เหมาะสมเท่าที่ควรแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณทาง ตอนล่างของภาคเหนือและทางตอนบนของภาคกลาง ปริมาณฝนรายปีในพื้นที่นี้ไม่เปลี่ยนแปลง มากนัก ยกเว้นทางภาคตะวันตกของประเทศติดกับเทือกเขาตะนาวศรีบริเวณชายแดนประเทศไทย และพม่า ซึ่งมีปริมาณฝนเพิ่มขึ้น ๓๐๐ มม./ปีประกอบกับอุณหภูมิที่ร้อนขึ้น ทำให้คลัสเตอร์นี้มีความเสี่ยงต่อการเกิดไฟป่าและระบบนิเวศสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

๘. ประเทศไทยยังคงมีจุดอ่อนในด้านความปลอดภัย กฎระเบียบ ด้านสิ่งแวดล้อม สุขอนามัย และนโยบายรัฐบาล โดย ปี ๒๕๕๒ องค์กรการท่องเที่ยวโลกจัดลำดับด้านการจัดการ กฎหมาย ระเบียบ บริการพื้นฐานที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว (Regulatory Framework) ของประเทศไทย ไว้ในอันดับที่ ๗๐ ของโลก ซึ่งอยู่ในระดับต่ำกว่าปี ๒๕๕๑ และ ๒๕๕๒ และหากพิจารณาเป็นราย ด้าน พบว่าประเทศไทยมีจุดอ่อนในด้านความมั่นคงปลอดภัย (Safety & Security) อยู่ในอันดับที่ ๑๑๘ และความยั่งยืนในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในลำดับที่ ๕๐ ของโลก

๙. มีการกระจายอำนาจและเปิดโอกาสให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วม ในการ บริหารจัดการมากขึ้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ให้สิทธิชุมชน ในการ อนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและ มีส่วนร่วมในการจัดการการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามโครงสร้างการบริหารจัดการยังขาดเสถียรภาพ ขาดองค์กรกลางที่มีอำนาจในการ บังคับให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกระทำตามแผนรวม และบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และ รวมถึงกฎระเบียบของรัฐที่ตามไม่ทันการพัฒนาในภาคเอกชน การวางแผนที่ไม่นำไปสู่การปฏิบัติ หรือการลงทุน ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน และภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และชุมชนขาดความรู้ด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการจัดการภูมิทัศน์และการวางแผน พัฒนาการท่องเที่ยว ในระดับท้องถิ่น การลงทุนด้านการท่องเที่ยวเน้นการก่อสร้างมากกว่าการ จัดการภูมิทัศน์ และขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนในท้องถิ่น และหน่วยงานทุกระดับ ทำให้การ พัฒนาการท่องเที่ยว ขาดความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่น จังหวัด กลุ่มจังหวัด และประเทศ

๑๐. ปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว อาจกลายเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลให้ความได้เปรียบของไทยลดลง จากการขยายตัวของการท่องเที่ยวโดยที่เน้นปริมาณนักท่องเที่ยวหรือการแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยว ในขณะที่การรองรับขยายไปไม่ทัน ไม่มีการเตรียมความพร้อมในการรองรับขีดความสามารถของนักท่องเที่ยว ทำให้แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งเกิดความเสื่อมโทรม จากการสำรวจสถานภาพของแหล่งท่องเที่ยว ๒,๑๕๔ แห่ง โดยจำแนก ตามมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว ๑๘ พบว่ามีแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมที่ต้องเร่งพัฒนาอย่างเร่งด่วนจำนวน ๑๓๘ แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ๕๐ แห่ง รองลงมา คือ แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ ๓๘ แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ๒๑ แห่ง

การวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยและประเด็นสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย

สถานการณ์และปัจจัยแวดล้อมด้านการท่องเที่ยว มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย การวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยสามารถสรุปปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค และวิเคราะห์ประเด็นสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย ดังนี้

๑. จุดแข็ง

๑.๑ รัฐบาลให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว ได้มีมติให้การท่องเที่ยวเป็นวาระแห่งชาติและให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการท่องเที่ยว โดยกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙)

๑.๒ ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และความมีอัธยาศัยไมตรี ของคนไทยเป็นจุดแข็งที่สำคัญของประเทศ

๑.๓ การลงทุนภาคบริการของภาคเอกชนไทยอยู่ในระดับสูง มีความหลากหลาย ในสินค้าและบริการท่องเที่ยว ซึ่งผลการประเมินของนักท่องเที่ยวต่างชาติเปรียบเทียบกับอาเซียนพบว่าประเทศไทยเป็นรองเพียงสิงคโปร์เท่านั้น

๑.๔ มีความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว ทั้งที่พักแรม ร้านอาหาร การคมนาคม ระบบสาธารณูปโภค ระบบการเฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรค

๑.๕ ประเทศไทยมีประสบการณ์ด้านการตลาดต่างประเทศมากกว่าประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ และได้รับรางวัลระดับนานาชาติทั้งในด้านเมืองน่าเที่ยวและบริการของโรงแรมไทยหลายรางวัลติดต่อกันมานาน แบรินด์ประเทศไทยนับได้ว่าติดตลาดโลกแล้ว

๑.๖ ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยเหมาะสมสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยว กล่าวคือ ประเทศไทยตั้งอยู่บริเวณตอนกลางของคาบสมุทรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สถานที่ตั้งประเทศไทยเป็นจุดศูนย์กลางของภูมิภาคแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นประตูสู่ประเทศ ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง คือ พม่า จีน (๒ มณฑล คือ ยูนนาน และกวางสี) ลาว กัมพูชา และเวียดนาม

๑.๗ มีจุดดึงดูดใจที่เป็นเอกลักษณ์ และนวัตกรรมด้านการบริการใหม่ๆ เช่น มวยไทย สปา การให้บริการด้านสุขภาพ ความงาม อีกทั้งยังมีภูมิปัญญาดั้งเดิมซึ่งสามารถนำมาพัฒนาเป็นสินค้าท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นและน่าสนใจได้

๑.๘ จากการศึกษาของ Marketing database (๒๕๕๘) ยังพบว่า จุดแข็งของประเทศไทยที่สำคัญก็คือ การมีสายการบินเดินทางเข้าสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก มีลักษณะเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางอากาศในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ โดยมีอัตราค่าโดยสารไม่สูงมาก รวมทั้งยังเป็นจุดที่จะกระจายนักท่องเที่ยวไปสู่ประเทศใกล้เคียงที่มีระบบการคมนาคมดีกว่าประเทศไทย เช่น พม่า ลาว และกัมพูชา ซึ่งกำลังพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของตนเองเช่นกัน นอกจากนี้ แหล่งท่องเที่ยวหลักของไทยยังมีการพัฒนาขึ้นมาให้มีลักษณะเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวอีกหลายแห่ง เช่น ภูเก็ต มีการสร้างท่าเรือน้ำลึก และจะมีการพัฒนาขึ้นเป็นศูนย์กลางการจอดเรือสำราญในทะเลอันดามัน อันจะเป็นการกระจายความเจริญไปสู่กระบี่ และสมุย อีกด้วย

๑.๙ ประเทศไทยมีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว ที่สามารถสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ละประเภทได้อย่างครบถ้วน เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวเชิงการเกษตร การท่องเที่ยวผสมการบำบัดทางการแพทย์ และอื่นๆ ซึ่งแตกต่างจากประเทศใกล้เคียง มีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวน้อยกว่าประเทศไทย

๑.๑๐ คนไทยมีความเป็นมิตรกับคนต่างชาติ และมักจะไม่ให้ความสำคัญต่อปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศอย่างรุนแรงเหมือนในบางประเทศ

๒. จุดอ่อน

๒.๑ ประเทศไทยยังมีปัญหาในเรื่องของระบบโลจิสติกส์ โครงข่ายเส้นทางคมนาคม และระบบเชื่อมโยงการเดินทางท่องเที่ยว ระหว่างเมืองท่องเที่ยวหลักและเมืองรอง

๒.๒ ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว การขยายตัวของการท่องเที่ยวโดยที่เน้นปริมาณนักท่องเที่ยวหรือการแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยว ในขณะที่การรองรับขยายไปไม่ทัน ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมเกิดขยะมลพิษทางน้ำ ความแออัดของการจราจรทำให้เกิดมลพิษทางอากาศ แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งมีปัญหาขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว

๒.๓ โครงสร้างการบริหารจัดการของรัฐเป็นจุดอ่อนสำคัญของการจัดการ การท่องเที่ยวไทย กลไกของรัฐเพื่อจัดการการท่องเที่ยวยังอ่อนแอ ขาดเอกภาพ รวมถึงกฎระเบียบของรัฐที่ตามไม่ทันการพัฒนาในภาคเอกชน ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒.๔ มีภาพลักษณ์ด้านลบเรื่องความปลอดภัย การเอาเปรียบและหลอกลวง นักท่องเที่ยว สินค้าที่ไม่มีคุณภาพ โสเภณีการค้ามนุษย์และโรคเอดส์

๒.๕ การลงทุนด้านบุคลากรของไทยถือว่าตามไม่ทันการขยายตัวของการท่องเที่ยว บุคลากรจำนวนมากยังไม่มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล ขาดแคลนบุคลากรด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ความเข้าใจในภาษาต่างประเทศ และวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว เช่นภาษารัสเซีย เยอรมัน สวีเดน จีน และภาษาที่ใช้ในกลุ่มประเทศอาหรับ

๒.๖ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และชุมชนขาดความรู้ด้านการจัดการ ภูมิทัศน์และการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น การลงทุนด้านการท่องเที่ยวเน้น การก่อสร้างมากกว่าการจัดการภูมิทัศน์และขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนในท้องถิ่น และหน่วยงานทุกระดับ ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวให้ประโยชน์กับทุนภายนอกมากกว่าชุมชนในท้องถิ่น

๒.๗ การทำธุรกรรมผ่าน E-commerce ยังไม่แพร่หลายมากเท่ากับยุโรป อเมริกาหรือประเทศในเอเชีย เช่น เกาหลี และสิงคโปร์ ผู้ประกอบการจึงจำเป็นต้องปรับตัวและปรับกลยุทธ์ เพื่อสร้างความทัดเทียมกับคู่แข่งทั่วโลก

๒.๘ แหล่งท่องเที่ยวไทยยังคงกระจุกตัวอยู่เฉพาะในบางพื้นที่ ขาดการพัฒนาและสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ไม่มีการกระจายและเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง

๒.๙ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ขาดการรวมกลุ่ม และมีข้อจำกัดจากด้านเงินทุน และบุคลากร

๒.๑๐ ค่าใช้จ่ายด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทย มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับมีการหลอกลวงนักท่องเที่ยว การให้บริการอย่างไม่เป็นธรรม และการแออัดของแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นในยุคปัจจุบัน

๓. โอกาส

๓.๑ แนวโน้มการเติบโตของการท่องเที่ยวโลก การเติบโตของกลุ่มประเทศ BRIC (บราซิล รัสเซีย อินเดีย และจีน) ทำให้นักท่องเที่ยวมีจำนวนมากขึ้น มีกำลังซื้อมากขึ้น และเงินกำลังเป็นตลาดส่งออกและนำเข้านักท่องเที่ยวที่สำคัญของโลก

๓.๒ การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมนักท่องเที่ยว กระแสความนิยมท่องเที่ยวทางเลือกการขยายตัวของตลาดการท่องเที่ยวเฉพาะทาง ทำให้การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure Tourism) การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Spiritual Tourism) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและนิทรรศการ (MICE) และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) มีแนวโน้มขยายตัวและประเทศไทยก็มีความพร้อม จึงเป็นโอกาสให้ประเทศไทยสร้างนวัตกรรมใหม่เพื่อรองรับแนวทางการท่องเที่ยวเฉพาะทางในอนาคต

๓.๓ นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้สนใจ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวแบบพำนักนาน และต้องการท่องเที่ยวในแหล่งที่เที่ยวที่มีความพร้อมในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งเป็นโอกาสของไทยที่มีความพร้อมรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มสูงอายุ

๓.๔ การเปิดเส้นทางเชื่อมโยงกับอนุภูมิภาค GMS IMT-GT ACMECS และ BIMSTEC เป็นต้น ทำให้เมืองท่องเที่ยวรองในเส้นทางดังกล่าวมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เกิดความเชื่อมโยง การท่องเที่ยวภายในภูมิภาคมากขึ้น

๓.๕ การขยายตัวของสายการบินต้นทุนต่ำ และแนวโน้มนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางท่องเที่ยวระยะใกล้ทำให้การท่องเที่ยวภายในประเทศหรือภายในภูมิภาคเดียวกันมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

๓.๖ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบอิเล็กทรอนิกส์ความรู้สภาวะ และสารสนเทศ กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความแตกต่างและสร้างคุณค่าของสินค้า และเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวได้ดียิ่งขึ้น

๓.๗ การจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศและพันธกรณีต่างๆ ทำให้ไทยมีศักยภาพในการแข่งขัน กล่าวคือ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ การจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศและพันธกรณีต่างๆที่ประเทศไทยได้จัดทำขึ้นกับประเทศต่างๆ ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายเงินทุน สินค้า และบริการ รวมทั้งคนมีความคล่องตัวมากขึ้น

๓.๘ ความร่วมมือระหว่างประเทศในการเฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรค การแก้ไขปัญหาสุขภาพโลกร้อน และการรับมือกับภัยพิบัติต่างๆ เป็นโอกาสของไทยที่มีความพร้อมในระดับหนึ่งจะใช้ประโยชน์จากวิกฤตดังกล่าวในการสร้างความเชื่อมั่นด้านการท่องเที่ยว

๔. อุปสรรค

๔.๑ การแข่งขันและแข่งขันในตลาดการท่องเที่ยวโลก มีแนวโน้มสูงขึ้น มีการลงทุนด้านการท่องเที่ยว การสร้างและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ การกำหนดกลยุทธ์ และการใช้นโยบายปกป้องคนของตนให้เดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ

๔.๒ ภาวะเศรษฐกิจโลกมีความผันผวน ไม่แน่นอน เป็นสาเหตุให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจไม่เดินทางท่องเที่ยวหรือมีการใช้จ่ายน้อยลง

๔.๓ การก่อการร้ายระหว่างประเทศ ที่ยังคงมีปัญหอยู่ในหลายภูมิภาคของโลกเป็นปัจจัยสำคัญ ที่มีผลต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยวต่างประเทศ เนื่องจากนักท่องเที่ยว มีความอ่อนไหวกับเหตุการณ์ต่างๆ ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวจากเอเชีย

๔.๔ ภัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก รวมถึงภัยจากโรคระบาด ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว

๔.๕ การแข่งขันเพื่อเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางอากาศ เดิมประเทศไทยมีความได้เปรียบในการเป็นศูนย์กลางการคมนาคมในเครือข่ายระหว่างยุโรป และเอเชียแปซิฟิก แต่ปัจจุบัน มีการแข่งขันกันสูงในเรื่องของความพร้อมของท่าอากาศยาน ระบบการตรวจคนเข้าเมือง เส้นทางบินที่เชื่อมโยงระหว่างเมืองหลักและเมืองรอง ทำให้ความได้เปรียบเชิงภูมิศาสตร์ของไทยลดลง

๔.๖ การแข่งขันระหว่างบุคลากรในอาเซียน การรับรองมาตรฐานอาชีพในธุรกิจท่องเที่ยวในกรอบความร่วมมือของอาเซียน การเปิดเสรีตลาดแรงงาน อาจจะมีการแข่งขันใหม่ในระดับบุคลากร ซึ่งไทยอาจไม่ใช่ประเทศที่ได้เปรียบที่สุด เนื่องมาจากทักษะทางด้านภาษาต่างประเทศของบุคลากรไทยค่อนข้างต่ำ แม้เมื่อเทียบกับประเทศในอาเซียน

๕. ประเด็นสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย

จากการวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวไทยและตลาดโลก ศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย สามารถสรุปประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การกำหนดนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนี้

๕.๑ การขยายตัวของการท่องเที่ยวโลก การขยายตัวทางเศรษฐกิจการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการตลาด ความร่วมมือระหว่างประเทศตามกรอบความร่วมมือต่างๆ การเติบโตของกลุ่มประเทศ BRIC (บราซิล รัสเซีย อินเดีย และจีน) และการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรโลก และแนวโน้มนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) มากขึ้น นับเป็นโอกาสดีของประเทศไทยในการขยายการตลาดไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยวดังกล่าว ซึ่งไทยมี

ความพร้อมในโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมรองรับและช่วงชิงนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเฉพาะทาง (Special Interest Tourism) เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure Tourism) การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Spiritual Tourism) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและนิทรรศการ (MICE) และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) กลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุ ครอบครัว และฮันนีมูน เป็นต้น อย่างไรก็ตามแนวโน้มการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวสูงในประเทศไทยจะต้องแข่งขันกับประเทศต่างๆ ที่พร้อมจะแย่งชิงตลาดนักท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน จึงต้องเตรียมความพร้อมในการสร้างนวัตกรรมการท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดการท่องเที่ยว การส่งเสริมการท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะการลงทุนในการส่งเสริมภาพลักษณ์และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

๕.๒ ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว ปัญหาด้านความปลอดภัย ภาวะเบียด ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัย จากการขยายตัวของนักท่องเที่ยวโดยเน้นปริมาณนักท่องเที่ยวทำให้แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งเสื่อมโทรม ประกอบกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศต่างๆ การเปิดตัวของประเทศเวียดนาม ลาว กัมพูชา ทำให้แหล่งท่องเที่ยวของไทยต้องปรับตัวไปสู่ การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพเพื่อให้เกิดความแตกต่างจากประเทศคู่แข่ง ประเทศไทยจึงต้องเร่งดำเนินการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว และหามาตรการในการแก้ไขภาวะเบียด และข้อบังคับต่างๆ ให้แหล่งท่องเที่ยวของไทยสามารถมีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวดั้งเดิม

๕.๓ โครงสร้างการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ยังเป็นจุดอ่อนสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวไทย กลไกการจัดการการท่องเที่ยวยังอ่อนแอขาดเอกภาพ พัฒนาการท่องเที่ยวขาดความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่น จังหวัด กลุ่มจังหวัด และประเทศ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขณะที่หน่วยงานระดับพื้นที่ เช่น จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และชุมชนขาดความรู้ด้านการจัดการ ภูมิทัศน์และการวางแผน พัฒนาการท่องเที่ยว จึงควรรหาแนวทางในการบูรณาการการทำงานร่วมกัน การกำหนดภารกิจขอบเขตของงานการพัฒนาให้ชัดเจน กำหนดรูปแบบการพัฒนารท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับพื้นที่ สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างครบวงจร

๕.๔ วิกฤตและความเสี่ยงด้านการท่องเที่ยว ทั้งจากภัยธรรมชาติการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลก โรคระบาด สภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอย หรือสถานการณ์ทางการเมือง วิกฤตและความเสี่ยงเหล่านี้ไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้า และเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่น ของนักท่องเที่ยวอย่างมาก ประเทศไทยจึงต้องมีการเตรียมการรับมือกับปัญหาการ

ดำเนินงานในเชิงนโยบาย รวมถึงการออกมาตรการต่างๆ ด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้การท่องเที่ยวของประเทศสามารถฟื้นตัวได้ในระยะเวลาอันสั้น

๕.๕ ความพร้อมของภาคบริการและการท่องเที่ยว แม้ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกและความไม่สงบภายในประเทศ แต่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ และมีโอกาสพัฒนาเป็น “ศูนย์กลางการบริการและการท่องเที่ยว” ของภูมิภาคเนื่องจากการรวมกลุ่มเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรโลกผู้สูงอายุจะเป็นโอกาสของไทยเนื่องจากมีความพร้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จะรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ประเทศไทยยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับคามนิยมนักท่องเที่ยวต่างประเทศ และมีโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว เช่น โรงแรม และสปา ที่มีมาตรฐานสูง บริการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพขยายตัวอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีบทบาทมากขึ้นในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ทั้งสินค้า บริการที่มีการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่ามากขึ้นและการทำธุรกิจที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์สูงโดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ เช่น สาขาภาพยนตร์อนิเมชัน การเขียนซอฟต์แวร์ และเกมส์คอมพิวเตอร์ แฟชั่น เป็นต้น

ดังนั้น หากต้องการกำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มด้านการท่องเที่ยว สามารถแก้ไขปัญหาพื้นฐานการท่องเที่ยว วางแผนพัฒนา การท่องเที่ยวในระยะยาวสู่ความยั่งยืน และนำมาซึ่งรายได้และความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ ประเด็นที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจำเป็นต้องให้ความสำคัญ มี ๕ ประการ คือ

๑. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก โดยมุ่งเน้นการพัฒนาและปรับปรุงระบบโลจิสติกส์ และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว การสร้างโครงข่ายเส้นทางคมนาคมและระบบเชื่อมโยงการเดินทางท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านและในภูมิภาค เพื่อเตรียมความพร้อมประเทศให้มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งให้เอื้ออำนวยความสะดวกแก่คนทุกกลุ่ม (Tourism for All)

๒. การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมให้มีความสมบูรณ์ดังเดิม การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน การพัฒนาการท่องเที่ยวในลักษณะของกลุ่มการท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวรอง และยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวให้มีมาตรฐาน ในระดับสากล และสอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาท่องเที่ยวเพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวได้รับการพัฒนา อย่างเป็นระบบ มีคุณภาพ มาตรฐาน และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวได้

๓. การพัฒนาสินค้า บริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการพัฒนา เศรษฐกิจสร้างสรรค์ กิจกรรม นวัตกรรมและมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยว การป้องกันและรักษา ความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว การเสริมสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาศักยภาพบุคลากร ด้านการ ท่องเที่ยวให้มีขีดความสามารถในการแข่งขัน เพื่อเสริมสร้างโอกาสและแรงจูงใจเพื่อพัฒนาการค้า การลงทุนด้านการท่องเที่ยว ให้สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้

๔. การสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นเผยแพร่ภาพลักษณ์ ด้านการท่องเที่ยว สร้างสภาพแวดล้อมและพัฒนาระบบสนับสนุนการตลาดท่องเที่ยว เพื่อให้ นักท่องเที่ยวรับรู้และเข้าใจในภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศ สร้างความเชื่อมั่นให้นักท่องเที่ยว ชาวต่างชาติสร้างกระแสการรับรู้เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าการท่องเที่ยว การดำเนินการตลาดเชิงรุก เพื่อประมุขสิทธิ์ คีงาน และจัดงานแสดงต่างๆ (Event) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวใน ประเทศไทย โดยมีเป้าหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้น มี การใช้จ่ายมากขึ้น และสร้างกระแส การท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น โดยมุ่งเน้นการท่องเที่ยว เชิงคุณภาพ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

๕. การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชน และองค์กร ปกครอง ในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการสร้างและพัฒนากลไก ในการ บริหารจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวมีเอกภาพ มีการบูรณาการ ร่วมกัน ลดความซ้ำซ้อนของภารกิจ และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมการบริหาร จัดการในทุกระดับในประเทศไทย โดยมีเป้าหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวใน ประเทศไทยมากขึ้น มีการใช้จ่ายมากขึ้น และสร้างกระแส การท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น โดย มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การส่งเสริม กระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชน และองค์กรปกครอง ในการบริหารจัดการ ทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการสร้างและพัฒนากลไก ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวมีเอกภาพ มีการบูรณาการร่วมกัน ลดความซ้ำซ้อนของ ภารกิจ และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมการบริหารจัดการในทุกระดับ

การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยวตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตามแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ในครั้งนี้ จึงขอเสนอยุทธศาสตร์ดังต่อไปนี้

ผลประโยชน์แห่งชาติ

ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในระดับโลก สามารถสร้างรายได้และกระจายรายได้ โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม สมดุล และยั่งยืน

วัตถุประสงค์มูลฐาน

๑. ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น
๒. รายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศเพิ่มขึ้น โดยเน้นการพัฒนากิจกรรมที่สร้างมูลค่าและคุณค่า
 ๑. สร้างรายได้และกระจายรายได้ โดยคำนึงถึงความสมดุลและยั่งยืน

วัตถุประสงค์เฉพาะ

๑. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว ตลอดจนปัจจัยสนับสนุนด้านการท่องเที่ยว ให้มีคุณภาพและมาตรฐานในระดับสากล
๒. พัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพ มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน สร้างความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์ทรัพยากรท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมสังคม และวิถีชีวิตของชุมชน
 ๑. เตรียมความพร้อมของภาคบริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยวให้มีความพร้อมในการรองรับการเปลี่ยนแปลง และมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ
 ๔. สร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้สามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ

๕. บูรณาการงานด้านการท่องเที่ยวให้มีเอกภาพ ลดความซ้ำซ้อนของภารกิจ สร้างกลไกในการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

นโยบายด้านความเพียงพอ

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหา และข้อจำกัดในด้านการท่องเที่ยวที่อาจส่งผลกระทบต่อศักยภาพการท่องเที่ยวของประเทศไทยลดลง โครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้ ได้แก่ ระบบโลจิสติกส์ที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ และรวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่อาจเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย โดยมีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

๑. พัฒนาและปรับปรุงระบบ โลจิสติกส์เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

๑.๑ พัฒนาระบบ โลจิสติกส์การท่องเที่ยวระหว่างเมืองท่องเที่ยวหลัก และเมืองท่องเที่ยวรอง โดยการบูรณาการการขนส่งทุกรูปแบบให้มีการเชื่อมโยง เชื่อมต่อระหว่างศูนย์กลางขนส่งประเภทต่างๆ ในจังหวัดเดียวกันและจังหวัดใกล้เคียงรวมถึงพัฒนาระบบขนส่งมวลชนขนาดใหญ่เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยให้มีความรวดเร็ว ปลอดภัย สะดวก สะอาด และมีมาตรฐานสากล

๑.๒ ส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการพัฒนาระบบโลจิสติกส์การท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

๑.๓ ปรับปรุงป้ายบอกทางแหล่งท่องเที่ยว ป้ายสื่อความหมาย ให้ครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวรอง เป็นระบบเดียวกันทั่วประเทศและถูกต้องตามหลักสากล

๑.๔ พัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบกให้มีมาตรฐานความปลอดภัยตามหลักสากล และสามารถเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวหลักกับแหล่งท่องเที่ยวรองได้อย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนให้เกิดการลงทุนของภาคเอกชนในการพัฒนาการคมนาคมทางบก

๑.๕ พัฒนาเส้นทางคมนาคมทางอากาศ ให้มีความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศสนับสนุนให้เกิดการลงทุนของภาคเอกชน ในการเปิดเส้นทางการบินใหม่

๑.๖ พัฒนาท่าเรือ และส่งเสริมการลงทุนสร้างท่าเทียบเรือ เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวบริเวณชายฝั่ง ทั้งด้านอันดามัน และฝั่งอ่าวไทย เส้นทางการเดินเรือเพื่อการท่องเที่ยวในกลุ่มน้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำโขง ให้มีศักยภาพในการเป็นท่าเรือเพื่อการท่องเที่ยว

๒. พัฒนาและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๒.๑ พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว โดยการปรับปรุงภูมิทัศน์ ลานจอดรถป้ายสื่อความหมาย ทางลาด บันไดเลื่อน ศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยว ห้องน้ำ รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุให้ได้มาตรฐานตามหลักสากล และสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

๒.๒ การพัฒนาเครือข่ายการสื่อสาร โทรคมนาคม ระบบสารสนเทศ และซอฟต์แวร์ดิจิทัลคอนเทนต์ เพื่อการท่องเที่ยว สนับสนุนให้เกิดการใช้ระบบ E-commerce อย่างแพร่หลาย ส่งเสริมการจัดทำข้อมูลการท่องเที่ยวออนไลน์ และการเชื่อมโยงระบบบริการต่างๆ ด้านการท่องเที่ยวทางเว็บไซต์

๒.๓ นำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยว ให้มีคุณภาพทั้งระบบ เช่น ระบบตรวจสอบคนเข้าเมือง เชื่อมโยงการจองบัตรโดยสารระหว่างเครื่องบิน รถไฟและรถโดยสารประจำทาง และการซื้อ-ขาย ระหว่างผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว

๒.๔ สร้างและพัฒนาระบบอำนวยความสะดวกจุดผ่านแดน ปรับปรุงสภาพจุดผ่านแดนต่างๆ ให้มีสภาพที่ดีและสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยว รวมทั้งปรับปรุงกฎระเบียบบริเวณชายแดนให้มีความสะดวกรวดเร็ว

๒.๕ พัฒนาศูนย์กลางให้บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยว และอำนวยความสะดวกแบบครบวงจรเบ็ดเสร็จที่สามารถสอบถามข้อมูลการท่องเที่ยว ประสานแก้ไขความเดือดร้อนช่วยเหลือกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินได้สะดวก รวดเร็ว เข้าถึงได้ง่าย และกระจายให้ครอบคลุมตามสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ

๓. สร้างโครงข่ายเส้นทางคมนาคมและระบบเชื่อมโยงการเดินทางท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านและในภูมิภาค โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๓.๑ ผลักดันให้เกิดนโยบายการบินพาณิชย์ที่ค่อนข้างเปิด (Liberal Air Policy) โดยให้ท่าอากาศยานในประเทศทุกแห่งมีกฎเกณฑ์สร้างแรงจูงใจให้สายการบินนานาชาติมาใช้ท่าอากาศยานในประเทศมากขึ้น เช่น การเก็บค่าธรรมเนียมประเภทต่างๆ ในท่าอากาศยานให้มีสัดส่วนลดน้อยลง หรือเลิกเก็บค่าธรรมเนียมบางรายการรวมทั้งการปรับปรุงเงื่อนไขต่างๆ ในส่วนของการสัญจรทางอากาศระหว่างประเทศคู่สัญญาให้มีแรงจูงใจมากขึ้น เพื่อเสริมศักยภาพของท่า

อากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิให้เป็นศูนย์กลางการบินของภูมิภาค และพัฒนาท่าอากาศยานนานาชาติภูเก็ต เชียงใหม่ เชียงราย หาดใหญ่ กระบี่ และตรัง ให้มีศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางการบินของอนุภูมิภาค

๓.๒ พัฒนาและปรับปรุงเส้นทางคมนาคม เพื่อเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยขยายเส้นทางเดินรถประจำทางและรถไฟ และผลักดันให้มีการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ชายแดน

๓.๓ พัฒนาความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวทางเรือตามเส้นทางลำน้ำโขง เส้นทางแนวชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ฝั่งทะเลอันดามัน และหมู่เกาะต่างๆ เส้นทางเชื่อมโยงกับประเทศมาเลเซีย และอินโดนีเซีย ตามกรอบความร่วมมือ ASEAN, IMT-GT, ACMECS, BIMSTEC และ GMS

๓.๔ ผลักดันการเชื่อมต่อเส้นทางคมนาคมทั้งทางบกและอากาศระหว่างประเทศ ให้เสร็จโดยเร็ว ตามแนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor) และแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor)

๓.๕ ผลักดันให้ไทยเป็นศูนย์กลางการเดินทางสู่ภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขง โดยเชื่อมโยงโลจิสติกส์ของการเดินทางท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศให้มีความสะดวก

นโยบายด้านความมีเหตุผล

การขยายตัวของการท่องเที่ยวโดยเน้นปริมาณนักท่องเที่ยวหรือการแสวงหารายได้จาก การท่องเที่ยวในขณะที่การรองรับขยายไปไม่ทัน ทำให้แหล่งท่องเที่ยวของไทยมีความเสื่อมโทรม นโยบายนี้จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีทิศทาง ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชาติโดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อป้องกันการใช้ประโยชน์มากเกินไป การกำหนดมาตรการในการแก้ไขกฎระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ ให้แหล่งท่องเที่ยวของไทยสามารถมีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว โดยมีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

๑. พัฒนาระดับคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในเชิงกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพ โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑.๑ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีศักยภาพ เพื่อสร้างทางเลือกใหม่แก่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย เน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม ตามกลุ่มท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ๘ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาและภาคเหนือตอนบน กลุ่มท่องเที่ยวมรดกโลกเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้กลุ่ม

ท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขงกลุ่มท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำภาคกลาง กลุ่มท่องเที่ยว Active Beach กลุ่มท่องเที่ยว Royal Coast และกลุ่มท่องเที่ยวมหัศจรรย์สองสมุทร

๑.๒ พัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยว โดยผลักดันและกำหนดให้เป็นเขตพื้นที่พิเศษเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อลดความซ้ำซ้อนของการดำเนินงาน และบูรณาการงานร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

๑.๓ สนับสนุนการท่องเที่ยวชายแดน (Cross Border Tourism) โดยการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกลุ่มท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ๘ กลุ่ม กับกรอบความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว ASEANIMT-GT ACMECS BIMSTEC และ GMS

๑.๔ ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้รวมถึงการพัฒนาเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในพื้นที่

๒. การฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๒.๑ ฟื้นฟูและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพเสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่สภาพเดิม เพื่อนำไปสู่กระบวนการต่อ ยอดในการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรม และวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ

๒.๒ สำรวจและจัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมทั่วประเทศ และจัดทำแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม และระบบการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ

๓. การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยว โดยมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

๓.๑ วางแผนจัดการภูมิสถาปัตยกรรมทางการท่องเที่ยวในทุกระดับทั้งระดับชาติ ระดับกลุ่มท่องเที่ยว ระดับจังหวัด และระดับพื้นที่ โดยการอนุรักษ์ซ่อมแซม และบำรุงรักษาสถาปัตยกรรมที่เป็นจุดเด่น พร้อมทั้งสร้างสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่

๓.๒ จัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ เพื่อให้การใช้ประโยชน์เหมาะสมกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชน โดยกำหนดการเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ เพื่อไม่ให้มีการใช้ประโยชน์เกินขีดความสามารถในการรองรับทางการท่องเที่ยว

๓.๓ ผลักดันให้มีการออกกฎ ระเบียบ และบทลงโทษที่ชัดเจนในการกำกับดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งมาตรการเกี่ยวกับการป้องกันและการปราบปรามผู้บุกรุกแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติโดยมิชอบ และสอดส่องดูแลการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง

๓.๔ พัฒนาระบบสาธารณสุขปโภคเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของสถานพยาบาลในแหล่งท่องเที่ยว ระบบการจัดการขยะ น้ำเสีย มลพิษและระบบเครือข่ายเฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรค

๓.๕ สนับสนุน และกำหนดมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาและผลกระทบอันเนื่องมาจากภาวะโลกร้อน การใช้พลังงานสะอาด การใช้เคมีภัณฑ์ที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภค การกำหนดมาตรการการลดพลังงานของสถานประกอบการ

๓.๖ หาแนวทางในการแก้ไขปัญหาภัยแล้งด้านลบของการท่องเที่ยวไทย เช่นความปลอดภัย การเอาใจเอาเปรียบและหลอกลวงนักท่องเที่ยว สินค้าที่ไม่มีคุณภาพ การท่องเที่ยวทางเพศ โสเภณีการค้ามนุษย์และโรคเอดส์ เป็นต้น

๓.๗ การส่งเสริมให้คงรูปแบบในการมีความหลากหลายทางการท่องเที่ยว พร้อมทั้งขยายความหลากหลายให้มากขึ้น เช่น อาจพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ๆ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวในแหล่งที่ประสภภัยพิบัติ รวมทั้งการสนองตอบต่อตลาดการท่องเที่ยวในรูปแบบของการจัดการพบปะสังสรรค์ (Meetings) การให้รางวัลแก่นักงาน (incentives) การจัดการประชุม (conferencing) และการจัดการแสดงต่างๆ (exhibitions) - MICE Tourism ซึ่งเป็นทิศทางที่ได้รับความนิยมไปทั่วโลก (Trendy) ในขณะนี้

นโยบายการสร้างภูมิคุ้มกัน

ในการสร้างภูมิคุ้มกัน จะมุ่งเน้นการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานอย่างต่อเนื่องครบวงจร ความพร้อมของภาคบริการและการท่องเที่ยว แม้ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกและความไม่สงบภายในประเทศ แต่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศประเทศไทยยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวต่างประเทศ และมีโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว เช่น โรงแรม และสปาที่มีมาตรฐานสูง บริการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพขยายตัวอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้มีบทบาทมากขึ้นในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยมีแนวทางการดำเนินงานคือ

๑. การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์กิจกรรม นวัตกรรมและมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑.๑ สร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure Tourism) การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Spiritual Tourism) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและนิทรรศการ (MICE)

การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร กลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุครอบครัว และฮันนีมูน เป็นต้น

๑.๒ ส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการพัฒนานวัตกรรมทางความคิด เพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มในสินค้าการท่องเที่ยว ส่งเสริมการลงทุนเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คำนึงถึงคุณค่าและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการสนับสนุนการเสริมสร้างบรรยากาศการลงทุนในกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่มีศักยภาพ เช่น ธุรกิจบริการสุขภาพ ธุรกิจด้านนันทนาการ โดยเฉพาะการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน การจัดการสินค้า OTOP และของที่ระลึก เป็นต้น

๑.๓ ผลักดันให้งานเทศกาล ประเพณีและกิจกรรมในไทยเป็นงานเทศกาลระดับโลก เช่น สงกรานต์ลอยกระทง แห่ผีตาโขน เทศกาลดนตรีและศิลปะ เป็นต้น

๑.๔ ส่งเสริมสนับสนุน อุตสาหกรรมภาพยนตร์และการถ่ายทำภาพยนตร์ต่างประเทศในประเทศไทย รวมถึงการผลักดันให้มีการจัดตั้งหน่วยงานกลาง เพื่อส่งเสริมสนับสนุนธุรกิจการถ่ายทำภาพยนตร์ต่างประเทศ และในประเทศทั้งภาคการผลิต การบริการ และกิจการที่เกี่ยวข้อง

๑.๕ สำรวจและคัดสรรเอกลักษณ์และจุดเด่นของจังหวัด กลุ่มจังหวัด เพื่อสร้างและกำหนดภาพลักษณ์ (Brand Image) ทางการท่องเที่ยวให้เป็นจุดขายแก่นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

๑.๖ ส่งเสริมและจัดการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติและระดับชาติเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว และการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นและชุมชน

๑.๗ ส่งเสริมการจัดประชุม สัมมนา จัดนิทรรศการ ทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

๒. การเสริมสร้างโอกาสและแรงจูงใจเพื่อพัฒนาการค้า การลงทุนด้านการท่องเที่ยว โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๒.๑ ผลักดันให้มีการกำหนดเขตเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยว/เขตพัฒนาการท่องเที่ยวและส่งเสริมการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมบริการด้านการท่องเที่ยว ตามกฎหมายว่าด้วยนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติเพื่อให้มีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการค้าการลงทุนด้านการท่องเที่ยว

๒.๒ ส่งเสริมและสนับสนุนการลงทุนด้านการท่องเที่ยว โดยสนับสนุนให้ภาคเอกชนและนักลงทุนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามามีส่วนรวมในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยภาครัฐต้องจัดให้มีสิ่งจูงใจ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เหมาะสม

๒.๓ เสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคเอกชน ท้องถิ่น ชุมชน ผู้ประกอบการรายย่อยและวิสาหกิจชุมชนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยการสนับสนุนเงินทุน วิชาการ การให้ความรู้ และให้คำปรึกษาในการเริ่มต้นประกอบธุรกิจ การสร้างแบรนด์และเอกลักษณ์ของสินค้าให้ตรงกับความต้องการของตลาดท่องเที่ยว การจัดหาแหล่งเงินกู้การค้าประกันและเงินทุน การลดต้นทุนในการกู้ยืม การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีการสนับสนุนธุรกิจที่จัดตั้งใหม่ และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่มีความสลับซับซ้อน เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพและเพิ่มคุณภาพของสินค้า เป็นต้น

๒.๔ สนับสนุนให้ภาคธุรกิจรวมกลุ่มกัน เพื่อร่วมมือกันในการให้บริการทางการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความแข็งแกร่งในการรองรับการเปิดการค้าเสรีทางการท่องเที่ยวในอนาคต

๒.๕ สนับสนุนให้กลไกกองทุนต่างๆ ที่มีอยู่ เช่น กองทุนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยมีขอบเขตที่เอื้อต่อการค้า การลงทุนให้แก่ผู้ประกอบการภาคบริการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

๒.๖ ปลุกฝังค่านิยมรักการเดินทางท่องเที่ยวให้คนไทย ได้ให้ความสำคัญแทนการลุ่มหลงในอบายมุข หรือการท่องเที่ยวในแหล่งบันเทิงยามราตรี เพราะการท่องเที่ยวในสถานที่ต่างๆ นอกจากจะเป็นการพักผ่อนหย่อนใจแล้ว ยังเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความคิด และประสบการณ์ที่แตกต่างออกไปจากการใช้ชีวิตประจำวัน ทำให้เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมากขึ้น อีกทั้ง ยังเป็นการกระจายรายได้จากสังคมเมืองไปสู่สังคมชนบทอย่างมีประสิทธิภาพโดยตรงอีกด้วย

๑. การพัฒนามาตรฐานสินค้าและบริการท่องเที่ยว โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑.๑ พัฒนามาตรฐานบริการท่องเที่ยวเพื่อใช้เป็นกรอบในการยกระดับคุณภาพของสถานประกอบการด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับระดับสากล

๑.๒ ส่งเสริมและผลักดันให้สถานประกอบการได้นำมาตรฐานด้านการบริการท่องเที่ยวไปใช้ในทุภาคส่วนเพื่อพัฒนาผู้ให้บริการและสถานประกอบการของตนเอง

๑.๓ สนับสนุนกิจกรรมด้านการตรวจประเมินและรับรองสถานประกอบการตามแนวทางสากล

๑.๔ ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมที่จูงใจผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวให้เข้าสู่มาตรฐานการท่องเที่ยวไทย รวมทั้งผลักดันเครื่องหมายรับรองมาตรฐานการท่องเที่ยวไทยให้เป็นที่ยอมรับ เชื่อถือ และเชื่อมั่นจากนักท่องเที่ยวไทยและต่างประเทศ

๑.๕ จัดทำฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวให้ครบถ้วน ทันสมัย เชื่อมโยงไปยังบริการที่เกี่ยวข้องอย่างครบวงจร และตรงกับความต้องการของผู้ใช้ข้อมูลอย่างแท้จริง

๓.๖ เสริมสร้างเอกลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ให้เหมาะสม และก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงแก่นักท่องเที่ยว

๓.๗ สร้างจิตสำนึกให้ชาวไทย มีความรักและหวงแหนในสถานที่ท่องเที่ยวและ ความสำคัญของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบไทย ให้คงไว้คู่กับ ประเทศชาติ อันจะทำให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ ให้มีความคงอยู่อย่าง ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

๔. การป้องกันและรักษาความปลอดภัยทางแก่นักท่องเที่ยวโดยมีแนวทางการ ดำเนินการ ดังนี้

๔.๑ เตรียมความพร้อมในการรับมือภัยคุกคามของโรคติดต่อ ภัยพิบัติทาง ธรรมชาติการระบาดของโรค และภัยพิบัติอื่นๆ โดยให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการ วิกฤตการณ์ (Crisis Management) การเตรียมความพร้อมเพื่อตอบสนองอย่างฉับไว และการกู้ วิทยาศาสตร์ในภาวะฉุกเฉิน ครอบคลุมถึงการเตรียมความพร้อม การวางมาตรการป้องกันและแก้ไข เมื่อเกิดภาวะฉุกเฉิน และมาตรการฟื้นฟูภายหลังเกิดเหตุการณ์

๔.๒ กำหนดมาตรการในการป้องกัน ดูแล รักษาความปลอดภัยทางการท่องเที่ยว รวมถึงการท่องเที่ยวที่สร้างผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศ ให้เกิดการบังคับใช้อย่างจริงจัง และมีการบังคับใช้บทลงโทษตามกฎหมาย

๔.๓ ผลักดันให้มีการกำหนดมาตรฐานการให้บริการ และมาตรฐานความ ปลอดภัยในสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อการท่องเที่ยวในกิจกรรมการท่องเที่ยวทุกรูปแบบ และมีการ บังคับใช้อย่างจริงจัง

๔.๔ ส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการเป็นตำรวจอาสาสมัคร ดูแลรักษาความปลอดภัยในพื้นที่ชุมชนของตนเอง อาสาสมัครด้านการท่องเที่ยว สนับสนุนตำรวจ ท่องเที่ยว และอาสาสมัครรักษาความปลอดภัยทางทะเล (Lifeguard)

๔.๕ สนับสนุนส่งเสริมตำรวจท่องเที่ยว หน่วยงาน องค์กร และชุมชน ให้มี ความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยว

๕. การพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๕.๑ พัฒนาเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคเอกชนในสาขาท่องเที่ยว โดยเฉพาะการพัฒนาภาคเอกชน ทักษะด้านภาษาต่างประเทศ ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ รวมถึงศักยภาพของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในด้าน อื่นๆ ให้ได้มาตรฐาน เพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับการเปิดเสรีภาคบริการด้านการท่องเที่ยว

๕.๒ พัฒนาและผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอาเซียน

๕.๓ ผลักดันให้มีการจัดตั้งสถาบันกลางเพื่อพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม โดยทำหน้าที่ในการกำหนด กำกับ และพัฒนาคุณภาพของบุคลากรและบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว รวมทั้งบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการจัดฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีมาตรฐานตรงตามตำแหน่งที่ตลาดแรงงานต้องการและมีความเพียงพอ

๕.๔ ส่งเสริมให้มีการจัดการฝึกอบรมและพัฒนาหลักสูตรระยะสั้น ทั้งทางด้านการปฏิบัติงานเฉพาะทาง วิชาชีพที่มีความจำเป็นเร่งด่วนสำหรับสถานประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งหลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้บริหาร ตั้งแต่ระดับต้นจนถึงระดับสูง สำหรับบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และหลักสูตรพัฒนาผู้สอน

๖. สร้างและเผยแพร่ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวโดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๖.๑ ประชาสัมพันธ์ประเทศไทยเพื่อสร้างภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในการเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทย และสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายทั้งในภาพรวมและในเชิงลึกอย่างต่อเนื่อง

๖.๒ เผยแพร่และสื่อสารภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวให้แพร่หลายในทุกช่องทางและครอบคลุมทั่วถึงอย่างต่อเนื่อง โดยจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความรับรู้และความตระหนักในความสำคัญของภาพลักษณ์ให้กับผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และชุมชนท้องถิ่น

๖.๓ เพิ่มบทบาท/สถานะของไทยในเวทีระหว่างประเทศด้านการท่องเที่ยวให้โดดเด่นยิ่งขึ้น และส่งผลดีต่อภาพลักษณ์ของไทยในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในเวทีโลก โดยใช้ประโยชน์จากกรอบความร่วมมือระดับโลก (UNWTO, APEC) กรอบความร่วมมือเอเชีย (ACD) และกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาค

๖.๔ สร้างจิตสำนึกและค่านิยมในความเป็นไทย (Thainess) ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความแตกต่างเหนือคู่แข่งอื่น ให้คนไทยมีจุดขายร่วมกันในเรื่องของความเป็นมิตร อบอุ่นพร้อมต้อนรับผู้มาเยือน และร่วมกันเป็นเจ้าบ้านที่ดีในการต้อนรับนักท่องเที่ยว

๗. การสร้างกระแสการเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวไทยโดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑.๑ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย ให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวไทยผ่านสื่อต่างๆ และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สร้างทัศนคติที่ดีในการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างต่อเนื่อง

๑.๒ ร่วมกับภาคเอกชนในการจัดทำแพคเกจพิเศษเสนอนักท่องเที่ยวชาวไทยเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเดินทาง

๑.๓ จัดงานส่งเสริมการขายในรูปแบบต่างๆ ทั้ง Trade + Consumer Fair และ Road Show ภายในประเทศ

๑.๔ ประสานงานและสนับสนุนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การบินไทย การรถไฟแห่งประเทศไทย สมาคมผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยนำเสนอ Special Offer หรือจัด Promotion สำหรับคนไทย

๒. การสร้างและพัฒนากลไกในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๒.๑ เชื่อมโยงบทบาทและภารกิจ ของหน่วยงานหลักด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กองบังคับการตำรวจท่องเที่ยว องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ ให้มีความสอดคล้องกัน และประสานกับกระทรวงอื่นๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในฐานะหน่วยงานสนับสนุน เพื่อให้การกำหนดนโยบายและสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวของประเทศเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๒.๒ การสร้างพันธมิตร หุ้นส่วน หรือเครือข่ายระหว่างภาครัฐและเอกชนให้มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดย การอำนวยความสะดวก การลดขั้นตอนในการทำงาน การระดมทุน การจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจกรรมที่จะดำเนินงานร่วมกัน เช่น การส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวต่างประเทศ การแสดงสินค้าและบริการ เป็นต้น

๒.๓ สนับสนุน และผลักดันให้เกิดความก้าวหน้าตามกรอบความร่วมมือต่างๆ ที่รัฐบาลได้ดำเนินการไว้แล้ว เช่น IMT-GT ACMECS BIMSTEC และ GMS โดยควรมีการกำหนดนโยบายและผลักดันให้เกิดผลในทางปฏิบัติในเรื่องต่างๆ ที่ริเริ่มไว้แล้วให้รวดเร็วยิ่งขึ้น

๒.๔ ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้สอดคล้องและอำนวยความสะดวกต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

๒.๕ บูรณาการงานด้านการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวระหว่างหน่วยงานต่างๆ เพื่อทำหน้าที่ในการประสานงานและการสั่งการในการป้องกัน ฝ่าระวังเตือนภัย กำกับดูแล และรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของ

นักท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทั้งในกรณีก่อน-หลังเกิดเหตุฉุกเฉินทางการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่นักท่องเที่ยว

๕. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาท่องเที่ยว โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๕.๑ อำนวยความสะดวก สนับสนุน ช่วยเหลือ ให้ความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการท่องเที่ยวแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๕.๒ กระจายอำนาจ และจัดสรรผลประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม เพื่อลดความขัดแย้งและสามารถสร้างกิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการสภาพและกำลังรองรับของชุมชนและระบบนิเวศในท้องถิ่น

๕.๓ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยจัดตั้งคณะกรรมการในระดับท้องถิ่นขึ้นเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีการบริหารเป็นรูปธรรม โดยมีภาครัฐ เอกชน ชุมชน และประชาสังคมในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นของตนเอง

บทที่ ๕

สรุป และข้อเสนอแนะ

สรุป

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย เพื่อศึกษานโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยภายใต้ทิศทางของคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติและเพื่อเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้ทำการศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องอันจะนำไปสู่การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วยประเด็นต่างๆ คือ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ หลักการและแนวความคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวของไทย ในปัจจุบันนโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารของทางราชการ ระเบียบ คำสั่ง รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ จากห้องสมุดของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร และสถาบันการศึกษาอื่นๆ รวมทั้งจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ผลการวิจัย พบว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาเมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดสมดุล ความสมดุลคือความเป็นปกติ และยั่งยืนที่เราเรียกว่าเศรษฐกิจพอเพียงในชื่ออื่นๆ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจสมดุล เศรษฐกิจบูรณาการ เศรษฐกิจศีลธรรม คือ เศรษฐกิจสายกลาง หรือเศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปฏิปทา เพราะเชื่อมโยงทุกอย่างเข้ามามีความสัมพันธ์กันทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ที่จริงคำว่าเศรษฐกิจ เป็นคำที่มีความหมายที่ดีที่ หมายถึง ความเจริญที่เชื่อมโยงกายใจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน แต่เมื่อมีการนำคำว่า เศรษฐกิจ ไปใช้ในลักษณะแบบแยกส่วนที่หมายถึง การแสวงหาเงินเท่านั้น เมื่อแยกส่วนที่ทำลายส่วนอื่นๆ จนเสียสมดุลและวิกฤติความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการในทุกขั้นตอน และในขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคน

ในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา รอบคอบเพื่อให้สมดุล พร้อมต่อการรองรับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณานำหลักการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติตามแนวทางของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างยุทธศาสตร์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนั้น จึงได้ทำการศึกษาทบทวนแนวความคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์ โดยสามารถสรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์” (strategy) คือ กรรมวิธีการใช้ความคิดหาเหตุและผลเพื่อแก้ปัญหาในอนาคต คำว่า “กรรมวิธี” (process) ย่อมประกอบด้วยขั้นตอนและวิธีการ ส่วนการใช้ความคิดหาเหตุและผลย่อมเกี่ยวข้องกับเรื่องราวหรือเนื้อหา (content) ที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ เพราะฉะนั้นเมื่อนำเรื่องราวต่าง ๆ มาวิเคราะห์ตามกรรมวิธีที่กำหนดผลที่จะได้เรียกว่า “ยุทธศาสตร์” นั่นเอง

กระบวนการในการกำหนดยุทธศาสตร์

โครงสร้างยุทธศาสตร์ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๓ ส่วน ได้แก่ ส่วนแรกคือ จุดหมาย (ends) ได้แก่ ผลประโยชน์แห่งชาติ วัตถุประสงค์มูลฐานแห่งชาติ วัตถุประสงค์เฉพาะแห่งชาติ ส่วนที่สองคือ หนทางปฏิบัติ (ways) ได้แก่ นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ และส่วนที่สามคือ วิธีการ (means) ได้แก่ มาตรการเฉพาะที่จะสนับสนุนหนทางปฏิบัติต่างๆ

๑. การกำหนดผลประโยชน์แห่งชาติ

ผลประโยชน์แห่งชาติ หมายถึง ความต้องการหรือความปรารถนาอันสำคัญยิ่ง ความต้องการนั้นจึงมีลักษณะกว้างและค่อนข้างถาวรและเมื่อได้พิจารณากำหนดขึ้นแล้ว ก็จะต้องมุ่งกระทำโดยต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุผล คำว่า “ความต้องการ” มีความหมายรวมทั้งความต้องการ (want) โดยทั่วไปและความจำเป็น (need) ที่ขาดเสียไม่ได้

๒. การกำหนดวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ หมายถึง จุดหมาย เป้าหมาย (aim) หรือความมุ่งหมายต่างๆ อันเป็นหลักมูลฐาน ซึ่งจะต้องหาหนทางให้บรรลุถึงในที่สุด โดยจะต้องกำหนดนโยบายอย่างใดอย่างหนึ่งเข้าหา และจะต้องใช้ความเพียรพยายาม ตลอดจนถึงนำทรัพยากรต่างๆ ของมาใช้ให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ จำแนกออกเป็น ๒ ประเภทคือ

๒.๑ วัตถุประสงค์มูลฐาน หมายถึง จุดหมายเป้าหมายหรือความมุ่งหมายต่างๆ อันเป็นหลักมูลฐานซึ่งกว้างขวางมาก มีลักษณะมั่นคงถาวรยั่งยืนนาน บางครั้งก็ยากที่จะดำเนินการ

ให้บรรลุถึงได้ ในการพิจารณาเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย ทุกครั้งต้องยกเอาวัตถุประสงค์มูลฐาน ขึ้นมาเป็นหลักพิจารณาร่วมด้วยเสมอ

๒.๒ วัตถุประสงค์เฉพาะแห่งชาติ หมายถึง เป้าหมายต่างๆ ซึ่งไม่จำเป็นจะต้อง มั่นคงถาวรยั่งยืน และบางครั้งก็ไม่สามารถจะดำเนินการให้บรรลุถึงได้ทั้งหมด เป้าหมายเหล่านี้จะมีลักษณะเป็นการชั่วคราวที่จะก้าวไปสนองวัตถุประสงค์มูลฐาน แต่จะต้องถือเป็นข้อพิจารณาที่สำคัญยิ่ง การกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะควรสำนึกอยู่เสมอว่า เมื่อกำหนดขึ้นแล้วจะเป็นสะพาน ก้าวไปสู่หรือขจัดอุปสรรคขัดขวางต่างๆ ในอันที่จะบรรลุถึงซึ่งวัตถุประสงค์มูลฐานตามที่ได้ กำหนดไว้แล้ว ซึ่งจะสามารถกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะได้จากการตรวจสอบและวิเคราะห์สภาวะ แวดล้อมในด้านต่างๆ

เมื่อทราบปัญหาหรืออุปสรรค หรือภัยคุกคาม หรือทราบโอกาสที่จะแสวงประโยชน์ แล้ว นักยุทธศาสตร์ก็สามารถที่จะคาดการณ์ได้ว่าจะต้อง “ทำอะไรบ้าง” ในการแก้ปัญหาเหล่านั้น เรื่องต่างๆ ที่จะต้องดำเนินการนั้นคือ “วัตถุประสงค์เฉพาะ” และเมื่อได้พิจารณาตกลงใจว่าจะ “ทำอย่างไร” เพื่อขจัดปัญหา อุปสรรคหรือภัยคุกคามเหล่านั้น นั่นก็คือ “นโยบายการปฏิบัติ” ซึ่งผู้วางแผนยุทธศาสตร์ชาติจะวางแผนให้มีประสิทธิภาพไม่ได้ถ้าละเลยไม่นำพาต่อเรื่องต่างๆ ดังกล่าว

๓. การกำหนดนโยบายการปฏิบัติ

นโยบายในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงผลประโยชน์ที่ได้กำหนดไว้ นั้น ควรจะ กำหนดควบคู่กันไปกับการวัตถุประสงค์เฉพาะ โดยการวิเคราะห์นโยบาย วิเคราะห์ผลดี-เสียของ นโยบายที่กำหนดไว้เพื่อเลือกในแต่ละนโยบาย แล้วหยิบยกเอาเฉพาะนโยบาย หรือกลุ่มนโยบาย ที่เห็นว่าดีที่สุดไว้ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ การเลือกนโยบายหรือกลุ่มนโยบายที่ดีที่สุดขึ้นอยู่กับ การซึ่งใจคู่ให้ตระหนักรหว่างการเสี่ยง การตอบสนองวัตถุประสงค์ และความสิ้นเปลือง หลังจากนั้นก็จะ ได้้นโยบายที่เสนอซึ่งองค์การที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการกำหนด มาตรการเฉพาะในแต่ละด้านต่อไป

๔. การกำหนดมาตรการเฉพาะ สามารถดำเนินการดังนี้

๔.๑ นำนโยบายความมั่นคงมาพิจารณาควบคู่กับวัตถุประสงค์เฉพาะ ทั้งนี้ เพื่อ แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า นโยบายๆ ใช้นั้นๆ เป็นนโยบายๆ ของวัตถุประสงค์เฉพาะข้อใด

๔.๒ วิเคราะห์นโยบายแต่ละข้อเพื่อหามาตรการเฉพาะที่จะสนับสนุน นโยบายๆ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งยุทธศาสตร์ที่พึงประสงค์ ทั้งนี้ โดยพิจารณาปัจจัยจากภายนอกและ

ภายในประเทศ ทั้งปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและปัจจัยสนับสนุนอันจะมีอิทธิพลต่อนโยบายฯ หรือต่อหนทางปฏิบัติที่จะใช้ดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะ

๔.๓ กำหนดมาตรการเฉพาะ คือ ยุทธศาสตร์ที่จะสนับสนุนนโยบายหรือหนทางปฏิบัติย่อยที่จะสนับสนุนนโยบาย

ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั้น แบ่งระดับของการท่องเที่ยวได้ ๔ แบบที่ต้องการจัดการต่างกัน คือ

๑. การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ รักษาทรัพยากรให้คงไว้ยาวนานที่สุด ครอบคลุมทรัพยากรทุกประเภท เช่น ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม รวมทั้งวิถีชีวิตของมนุษย์ การท่องเที่ยวเหล่านี้ ควรจัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) ซึ่งครอบคลุม Natural Tourism Cultural Tourism และ Historical Tourism ทั้งหมด

๒. ส่วนการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการศึกษาในแหล่งธรรมชาติ เพื่อการรักษาระบบนิเวศ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นมากเป็นพิเศษ ทั้งนี้ เป็นส่วนหนึ่งหรือบางส่วนของ การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่ให้ความสำคัญต่อระบบนิเวศของพื้นที่นั้นๆ จัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

๓. การจัดการการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการันทนาการ การพักผ่อนหย่อนใจ การทัศนศึกษา การประชุม สัมมนา การติดต่อทางธุรกิจที่ให้ความสำคัญในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก ยังคงเป็นการท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม (Conventional Tourism)

๔. การท่องเที่ยวที่ขัดต่อศีลธรรม จริยธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งยังคงมีแอบแฝงอยู่ในทุกส่วนหรือมีการพัฒนาอย่างถูกกฎหมายในบางพื้นที่ เช่น Sex tour, Casino และเกมส์กีฬาบางประเภท เป็นการท่องเที่ยวที่ขัดต่อศีลธรรม

จากการวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวไทยและตลาดโลก ศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย สามารถสรุปประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การกำหนดนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนี้

๑. การขยายตัวของการท่องเที่ยวโลก การขยายตัวทางเศรษฐกิจการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการตลาด ความร่วมมือระหว่างประเทศตามกรอบความร่วมมือต่างๆ นับเป็นโอกาสดีของประเทศไทยในการขยายการตลาดไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยวดังกล่าว

๒. ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว ปัญหาด้านความปลอดภัย กฎระเบียบ ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัย จากการขยายตัวของการท่องเที่ยวโดยเน้นปริมาณนักท่องเที่ยวทำให้

แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งเสื่อมโทรม ประกอบกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศต่างๆ การเปิดตัวของประเทศเวียดนาม ลาว กัมพูชา ทำให้แหล่งท่องเที่ยวของไทยต้องปรับตัวไปสู่การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ เพื่อให้เกิดความแตกต่างจากประเทศคู่แข่ง ประเทศไทยจึงต้องเร่งดำเนินการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว และหามาตรการในการแก้ไขกฎระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ ให้แหล่งท่องเที่ยวของไทยสามารถมีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวดั้งเดิม

๓. โครงสร้างการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ยังเป็นจุดอ่อนสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวไทย กลไกการจัดการการท่องเที่ยวยังอ่อนแอขาดเอกภาพ พัฒนาการท่องเที่ยวขาดความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่น จังหวัด กลุ่มจังหวัด และประเทศ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขณะที่หน่วยงานระดับพื้นที่ เช่น จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และชุมชนขาดความรู้ด้านการจัดการ ภูมิทัศน์และการวางแผน พัฒนาการท่องเที่ยว จึงควรรหาแนวทางในการบูรณาการการทำงานร่วมกันกำหนดภารกิจขอบเขตของงานการพัฒนาให้ชัดเจน กำหนดรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับพื้นที่ สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างครบวงจร

๔. วิกฤตและความเสี่ยงด้านการท่องเที่ยว ทั้งจากภัยธรรมชาติการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลก โรคระบาด สภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอย หรือสถานการณ์ทางการเมือง วิกฤตและความเสี่ยงเหล่านี้ไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้า และเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวอย่างมาก ประเทศไทยจึงต้องมีการเตรียมการรับมือกับปัญหาการดำเนินงาน ในเชิงนโยบาย รวมถึงการออกมาตรการต่างๆ ด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้การท่องเที่ยวของประเทศสามารถฟื้นตัวได้ในระยะเวลาอันสั้น

๕. ความพร้อมของภาคบริการและการท่องเที่ยว แม้ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกและความไม่สงบภายในประเทศ แต่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ และมีโอกาสพัฒนาเป็น “ศูนย์กลางการบริการและการท่องเที่ยว” ของภูมิภาคเนื่องจากการรวมกลุ่มเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรโลกผู้สูงอายุน่าจะเป็น โอกาสของไทยเนื่องจากมีความพร้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จะรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ ประเทศไทยยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวต่างประเทศ และมีโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว นอกจากนี้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีบทบาทมากขึ้นในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ทั้งสินค้า บริการที่มีการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่ามากขึ้นและการทำธุรกิจที่ต้องใช้ความสร้างสรรค์สูง โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ เช่น สาขาภาพยนตร์อนิเมชัน การเขียนซอฟต์แวร์และเกมส์คอมพิวเตอร์ แฟชั่น เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ยุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยวไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการจัดทำยุทธศาสตร์ โดยประกอบด้วย ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข ตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย อันประกอบด้วย ความพอเพียง ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกัน บนพื้นฐานของความรู้ และคุณธรรม ผู้วิจัยจึงได้นำหลักการดังกล่าว มาทำการตรวจสอบสถานะแวดล้อม อันนำไปสู่การกำหนดนโยบายความมั่นคง โดยดำเนินการตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๓ นโยบายหลัก คือ นโยบายด้านความพอเพียง นโยบายด้านความมีเหตุผล และนโยบายการสร้างภูมิคุ้มกัน ซึ่งผู้วิจัยได้ยึดถือตามแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร จึงได้ข้อสรุปเป็นยุทธศาสตร์สมบูรณ์ ดังต่อไปนี้

ผลประโยชน์แห่งชาติ

ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในระดับโลก สามารถสร้างรายได้และกระจายรายได้โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม สมดุล และยั่งยืน

วัตถุประสงค์มูลฐาน

๑. ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น
๒. รายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศเพิ่มขึ้น โดยเน้นการพัฒนากิจกรรมที่สร้างมูลค่าและคุณค่า
๓. สร้างรายได้และกระจายรายได้ โดยคำนึงถึงความสมดุลและยั่งยืน

วัตถุประสงค์เฉพาะ

๑. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว ตลอดจนปัจจัยสนับสนุนด้านการท่องเที่ยว ให้มีคุณภาพและมาตรฐานในระดับสากล
๒. พัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพ มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนสร้างความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์ทรัพยากรท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมสังคม และวิถีชีวิตของชุมชน

๓. เตรียมความพร้อมของภาคบริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยวให้มีความพร้อมในการรองรับการเปลี่ยนแปลง และมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ

๔. สร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้สามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ

๕. บูรณาการงานด้านการท่องเที่ยวให้มีเอกภาพ ลดความซ้ำซ้อนของภารกิจ สร้างกลไกในการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

นโยบายด้านความพอเพียง

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาและข้อจำกัด ในด้านการท่องเที่ยวที่อาจส่งผลกระทบต่อศักยภาพการท่องเที่ยวของประเทศไทยลดลง โครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้ ได้แก่ ระบบโลจิสติกส์ที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ และรวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่อาจเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย โดยมีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

๑. พัฒนาและปรับปรุงระบบโลจิสติกส์เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑.๑ พัฒนาระบบโลจิสติกส์การท่องเที่ยวระหว่างเมืองท่องเที่ยวหลักและเมืองท่องเที่ยวรอง โดยการบูรณาการขนส่งทุกรูปแบบให้มีการเชื่อมโยง เชื่อมต่อระหว่างศูนย์กลางขนส่งประเภทต่างๆ ในจังหวัดเดียวกันและจังหวัดใกล้เคียง รวมถึงพัฒนาระบบขนส่งมวลชนขนาดใหญ่เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยให้มีความรวดเร็ว ปลอดภัย สะดวก สะอาด และมีมาตรฐานสากล

๑.๒ ส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการพัฒนาระบบโลจิสติกส์การท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

๑.๓ ปรับปรุงป้ายบอกทางแหล่งท่องเที่ยว ป้ายสื่อความหมาย ให้ครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวหลัก และแหล่งท่องเที่ยวรอง เป็นระบบเดียวกันทั่วประเทศและถูกต้องตามหลักสากล

๑.๔ พัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบก ให้มีมาตรฐานความปลอดภัยตามหลักสากลและสามารถเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวหลักกับแหล่งท่องเที่ยวรองได้อย่างมีประสิทธิภาพสนับสนุนให้เกิดการลงทุนของภาคเอกชนในการพัฒนาการคมนาคมทางบก

๑.๕ พัฒนาเส้นทางคมนาคมทางอากาศ ให้มีความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศสนับสนุนให้เกิดการลงทุนของภาคเอกชน ในการเปิดเส้นทางการบินใหม่

๑.๖ พัฒนาท่าเรือ และส่งเสริมการลงทุนสร้างท่าเทียบเรือ เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวบริเวณชายฝั่งทั้งด้านอันดามันและฝั่งอ่าวไทย เส้นทางเดินเรือเพื่อการท่องเที่ยวในกลุ่มน้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำโขง ให้มีศักยภาพในการเป็นท่าเรือ เพื่อการท่องเที่ยว

๒. พัฒนาและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวโดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๒.๑ พัฒนาลสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว โดยการปรับปรุงภูมิทัศน์ลานจอดรถป้ายสื่อความหมาย ทางลาด บันไดเลื่อน ศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยว ห้องน้ำ รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ และผู้สูงอายุให้ได้มาตรฐานตามหลักสากล และสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

๒.๒ การพัฒนาเครือข่ายการสื่อสาร โทรคมนาคม ระบบสารสนเทศ และซอฟต์แวร์ดิจิทัลคอนเทนต์เพื่อการท่องเที่ยว สนับสนุนให้เกิดการใช้ระบบ E-commerce อย่างแพร่หลาย ส่งเสริมการจัดทำข้อมูลการท่องเที่ยวออนไลน์ และการเชื่อมโยงระบบบริการต่างๆ ด้านการท่องเที่ยวทางเว็บไซต์

๒.๓ นำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพทั้งระบบ เช่น ระบบตรวจสอบคนเข้าเมือง เชื่อมโยงการจองบัตรโดยสารระหว่างเครื่องบิน รถไฟ และรถโดยสารประจำทาง และการซื้อ-ขาย ระหว่างผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว

๒.๔ สร้างและพัฒนาระบบอำนวยความสะดวกผ่านแดน ปรับปรุงสภาพจุดผ่านแดนต่างๆ ให้มีสภาพที่ดี และสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยว รวมทั้ง ปรับปรุงกฎระเบียบบริเวณชายแดนให้มีความสะดวกรวดเร็ว

๒.๕ พัฒนาศูนย์กลางให้บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยว และอำนวยความสะดวกแบบครบวงจรเบ็ดเสร็จ ที่สามารถสอบถามข้อมูลการท่องเที่ยว ประสานแก้ไขความเดือดร้อน ช่วยเหลือกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินได้สะดวก รวดเร็ว เข้าถึงได้ง่าย และกระจายให้ครอบคลุมตามสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ

๓. สร้างโครงข่ายเส้นทางคมนาคมและระบบเชื่อมโยงการเดินทางท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านและในภูมิภาค โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

๓.๑ ผลักดันให้เกิดนโยบายการบินพาณิชย์ที่ค่อนข้างเปิด (Liberal Air Policy) โดยให้ท่าอากาศยานในประเทศทุกแห่งมีกฎเกณฑ์สร้างแรงจูงใจให้สายการบินนานาชาติมาใช้ท่าอากาศยานในประเทศมากขึ้น เช่น การเก็บค่าธรรมเนียมประเภทต่างๆ ในท่าอากาศยานให้มีสัดส่วนลดน้อยลง หรือเลิกเก็บค่าธรรมเนียมบางรายการรวมทั้งการปรับปรุงเงื่อนไขต่างๆ ในส่วนของการสัญจรทางอากาศระหว่างประเทศคู่สัญญาให้มีแรงจูงใจมากขึ้น เพื่อเสริมศักยภาพของท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิให้เป็นศูนย์กลางการบินของภูมิภาค และพัฒนาท่าอากาศยานนานาชาติภูเก็ต เชียงใหม่ เชียงราย หาดใหญ่ กระบี่ และท่าอากาศยานตรัง ให้มีศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางการบินของอนุภูมิภาค

๓.๒ พัฒนาและปรับปรุงเส้นทางคมนาคม เพื่อเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยขยายเส้นทางเดินรถประจำทางและรถไฟ และผลักดันให้มีการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ชายแดน

๓.๓ พัฒนาร่วมมือด้านการท่องเที่ยวทางเรือตามเส้นทางลำน้ำโขง เส้นทางแนวชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ฝั่งทะเลอันดามัน และหมู่เกาะต่างๆ เส้นทางเชื่อมโยงกับประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซีย ตามกรอบความร่วมมือ ASEAN, IMT-GT, ACMECS, BIMSTEC และ GMS

๓.๔ ผลักดันการเชื่อมต่อเส้นทางคมนาคมทั้งทางบกและอากาศระหว่างประเทศให้เสร็จโดยเร็ว ตามแนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor) และแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor)

๓.๕ ผลักดันให้ไทยเป็นศูนย์กลางการเดินทางสู่ภูมิภาคลุ่มน้ำแม่โขง โดยเชื่อมโยงโลจิสติกส์ของการเดินทางท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศให้มีความสะดวก

นโยบายด้านความมีเหตุผล

การขยายตัวของการท่องเที่ยวโดยเน้นปริมาณนักท่องเที่ยวหรือการแสวงหารายได้จาก การท่องเที่ยวในขณะที่การรองรับขยายไปไม่ทัน ทำให้แหล่งท่องเที่ยวของไทยมีความเสื่อมโทรม นโยบายนี้จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวอย่างมี ทิศทาง ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชาติ โดยคำนึงถึงขีด ความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อป้องกันการใช้ประโยชน์มากเกินไปการ กำหนดมาตรการในการแก้ไขกฎระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ ให้แหล่งท่องเที่ยวของไทยสามารถมี ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว โดยมีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

๑. พัฒนาระดับคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในเชิงกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพ โดยมีแนว ทางการดำเนินการ ดังนี้

๑.๑ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีศักยภาพ เพื่อสร้างทางเลือกใหม่แก่ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย เน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม ตาม กลุ่มท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ๘ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาและภาคเหนือตอนบน กลุ่มท่องเที่ยวมรดกโลกเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้กลุ่ม ท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขง กลุ่มท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำภาคกลาง กลุ่มท่องเที่ยว Active Beachกลุ่มท่องเที่ยว Royal Coast และกลุ่มท่องเที่ยวมหัศจรรย์สองสมุทร

๑.๒ พัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยว โดยผลักดันและกำหนดให้ เป็นเขตพื้นที่พิเศษเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อลดความซ้ำซ้อนของการดำเนินงาน และบูรณา การงานร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

๑.๓ สนับสนุนการท่องเที่ยวชายแดน (Cross Border Tourism) โดยการ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวกลุ่มท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ๘ กลุ่ม กับกรอบความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว ASEANIMT-GT ACMECS BIMSTEC และ GMS

๑.๔ ส่งเสริมและพัฒนากองทั่วยุทธในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงการพัฒนาเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในพื้นที่

๒. การฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๒.๑ ฟื้นฟูและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพเสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่สภาพเดิม เพื่อนำไปสู่กระบวนการต่อยอดในการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม เอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรม และวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ

๒.๒ ดำเนินการและจัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมทั่วประเทศ และจัดทำแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม และระบบการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ

๓. การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยว โดยมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

๓.๑ วางแผนจัดการภูมิสถาปัตยกรรมทางการท่องเที่ยวในทุกระดับทั้งระดับชาติระดับกลุ่มท่องเที่ยว ระดับจังหวัด และระดับพื้นที่ โดยการอนุรักษ์ซ่อมแซม และบำรุงรักษาสถาปัตยกรรมที่เป็นจุดเด่น พร้อมทั้งสร้างสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่

๓.๒ จัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ เพื่อให้การใช้ประโยชน์เหมาะสมกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชน โดยกำหนดการเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ เพื่อไม่ให้มีการใช้ประโยชน์เกินขีดความสามารถในการรองรับทางการท่องเที่ยว

๓.๓ ผลักดันให้มีการออกกฎ ระเบียบ และบทลงโทษที่ชัดเจนในการกำกับดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้ง มาตรการเกี่ยวกับการป้องกันและการปราบปรามผู้บุกรุกแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติโดยมิชอบ และสอดส่องดูแลการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง

๓.๔ พัฒนาระบบสาธารณสุขปโภคเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของสถานพยาบาลในแหล่งท่องเที่ยว ระบบการจัดการขยะ น้ำเสีย มลพิษและระบบเครือข่ายเฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรค

๓.๕ สนับสนุน และกำหนดมาตรการ เพื่อแก้ไขปัญหาและผลกระทบอันเนื่องมาจากภาวะโลกร้อน การใช้พลังงานสะอาด การใช้เคมีภัณฑ์ที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภค การกำหนดมาตรการการลดพลังงานของสถานประกอบการ

๓.๖ หาแนวทางในการแก้ไขปัญหาภาพลักษณ์ด้านลบของการท่องเที่ยวไทย เช่น ความปลอดภัย การเอาใจเอาเปรียบ และหลอกลวงนักท่องเที่ยว สินค้าที่ไม่มีคุณภาพ การท่องเที่ยวทางเพศ โสเภณี การค้ามนุษย์ และโรคเอดส์ เป็นต้น

นโยบายการสร้างภูมิคุ้มกัน

ในการสร้างภูมิคุ้มกัน จะมุ่งเน้นการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานอย่างต่อเนื่องครบวงจร ความพร้อมของภาคบริการและการท่องเที่ยว แม้ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกและความไม่สงบภายในประเทศ แต่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศประเทศไทยยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวต่างประเทศ และมีโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว เช่น โรงแรมและสปา ที่มีมาตรฐานสูง บริการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพขยายตัวอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้มีบทบาทมากขึ้นในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยมีแนวทางการดำเนินงานคือ

๑. การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์กิจกรรม นวัตกรรมและมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑.๑ สร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure Tourism) การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Spiritual Tourism) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและนิทรรศการ (MICE) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร กลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุ ครอบครัว และฮันนีมูน เป็นต้น

๑.๒ ส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการพัฒนานวัตกรรมทางความคิด เพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มในสินค้าการท่องเที่ยว ส่งเสริมการลงทุนเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คำนึงถึงคุณค่าและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการสนับสนุนการเสริมสร้างบรรยากาศการลงทุนในกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่มีศักยภาพ เช่น ธุรกิจบริการสุขภาพ ธุรกิจด้านนันทนาการ โดยเฉพาะการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน การจัดการสินค้า OTOP และของที่ระลึก เป็นต้น

๑.๓ ผลักดันให้งานเทศกาล ประเพณี และกิจกรรมในไทย เป็นงานเทศกาลระดับโลก เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง แฮ่ผีตาโขน เทศกาลดนตรีและศิลปะ เป็นต้น

๑.๔ ส่งเสริมสนับสนุน อุตสาหกรรมภาพยนตร์และการถ่ายทำภาพยนตร์ต่างประเทศในประเทศไทย รวมถึงการผลักดันให้มีการจัดตั้งหน่วยงานกลาง เพื่อส่งเสริมสนับสนุนธุรกิจการถ่ายทำภาพยนตร์ต่างประเทศ และในประเทศ ทั้งภาคการผลิต การบริการ และกิจการที่เกี่ยวข้อง

๑.๕ ดำรวจและคัดสรรเอกลักษณ์และจุดเด่นของจังหวัด กลุ่มจังหวัด เพื่อสร้างและกำหนดภาพลักษณ์ (Brand Image) ทางการท่องเที่ยวให้เป็นจุดขายแก่นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

๑.๖ ส่งเสริมและจัดการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติและระดับชาติ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว และการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นและชุมชน

๑.๗ ส่งเสริมการจัดประชุม สัมมนา จัดนิทรรศการ ทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

๒. การเสริมสร้าง โอกาสและแรงจูงใจเพื่อพัฒนาการค้า การลงทุนด้านการท่องเที่ยว โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๒.๑ ผลักดันให้มีการกำหนดเขตเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยว/เขตพัฒนาการท่องเที่ยวและส่งเสริมการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมบริการด้านการท่องเที่ยว ตามกฎหมายว่าด้วยนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ เพื่อให้มีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการค้าการลงทุนด้านการท่องเที่ยว

๒.๒ ส่งเสริมและสนับสนุนการลงทุนด้านการท่องเที่ยว โดยสนับสนุนให้ภาคเอกชนและนักลงทุนทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศเข้ามามีส่วนรวมในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยภาครัฐต้องจัดให้มีสิ่งจูงใจ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เหมาะสม

๒.๓ เสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคเอกชน ท้องถิ่น ชุมชน ผู้ประกอบการรายย่อยและวิสาหกิจชุมชนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยการสนับสนุนเงินทุน วิชาการ การให้ความรู้ และให้คำปรึกษาในการเริ่มต้นประกอบธุรกิจ การสร้างแบรนด์และเอกลักษณ์ของสินค้าให้ตรงกับความต้องการของตลาดท่องเที่ยว การจัดหาแหล่งเงินทุนการค้าประกันและเงินทุน การลด

ต้นทุนในการกู้ยืม การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีการสนับสนุนธุรกิจที่จัดตั้งใหม่ และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่มีความสลับซับซ้อน เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพและเพิ่มคุณภาพของสินค้า เป็นต้น

๒.๔ สนับสนุนให้ภาคธุรกิจรวมกลุ่มกัน เพื่อร่วมมือกันในการให้บริการทางการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความแข็งแกร่งในการรองรับการเปิดการค้าเสรีทางการท่องเที่ยวในอนาคต

๒.๕ สนับสนุนให้กลไกกองทุนต่างๆ ที่มีอยู่ เช่น กองทุนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยมีขอบเขตที่เอื้อต่อการค้า การลงทุนให้แก่ผู้ประกอบการภาคบริการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

๓. การพัฒนามาตรฐานสินค้าและบริการท่องเที่ยว โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๓.๑ พัฒนามาตรฐานบริการท่องเที่ยวเพื่อใช้เป็นกรอบในการยกระดับคุณภาพของสถานประกอบการด้านการท่องเที่ยว ให้มีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับระดับสากล

๓.๒ ส่งเสริมและผลักดันให้สถานประกอบการ ได้นำมาตรฐานด้านการบริการท่องเที่ยวไปใช้ในทุกภาคส่วน เพื่อพัฒนาผู้ให้บริการ และสถานประกอบการของตนเอง

๓.๓ สนับสนุนกิจกรรมด้านการตรวจประเมิน และรับรองสถานประกอบการตามแนวทางสากล

๓.๔ ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมที่จูงใจผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ให้เข้าสู่มาตรฐานการท่องเที่ยวไทย รวมทั้งผลักดันเครื่องหมายรับรองมาตรฐานการท่องเที่ยวไทย ให้เป็นที่ยอมรับ เชื่อถือ และเชื่อมั่นจากนักท่องเที่ยวไทยและต่างประเทศ

๓.๕ จัดทำฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวให้ครบถ้วน ทันสมัย เชื่อมโยงไปยังบริการที่เกี่ยวข้องอย่างครบวงจร และตรงกับความต้องการของผู้ใช้ข้อมูลอย่างแท้จริง

๔. การป้องกันและรักษาความปลอดภัยทางแก่นักท่องเที่ยว โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๔.๑ เตรียมความพร้อมในการรับมือภัยคุกคามของโรคติดต่อ ภัยพิบัติทางธรรมชาติการระบาดของโรค และภัยพิบัติอื่นๆ โดยให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการ

วิกฤตการณ์ (Crisis Management) การเตรียมความพร้อมเพื่อการตอบสนองอย่างฉับไว และการกู้วินาศภัยในภาวะฉุกเฉิน ครอบคลุมถึงการเตรียมความพร้อม การวางมาตรการป้องกันและแก้ไขเมื่อเกิดภาวะฉุกเฉิน และมาตรการฟื้นฟูภายหลังเกิดเหตุการณ์

๔.๒ กำหนดมาตรการในการป้องกัน ดูแล รักษาความปลอดภัยทางการท่องเที่ยวรวมถึงการท่องเที่ยวที่สร้างผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศ ให้เกิดการบังคับใช้อย่างจริงจังและมีการบังคับใช้บทลงโทษตามกฎหมาย

๔.๓ ผลักดันให้มีการกำหนดมาตรฐานการให้บริการ และมาตรฐานความปลอดภัยในสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อการท่องเที่ยวในกิจกรรมการท่องเที่ยวทุกรูปแบบ และมีการบังคับใช้อย่างจริงจัง

๔.๔ ส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการเป็นตำรวจอาสาสมัครดูแลรักษาความปลอดภัยในพื้นที่ชุมชนของตนเอง อาสาสมัครด้านการท่องเที่ยว สนับสนุนตำรวจท่องเที่ยว และอาสาสมัครรักษาความปลอดภัยทางทะเล (Lifeguard)

๔.๕ สนับสนุนส่งเสริมตำรวจท่องเที่ยว หน่วยงาน องค์กร และชุมชน ให้มีความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยว

๕. การพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันโดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๕.๑ พัฒนาเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคเอกชนในสาขาท่องเที่ยวโดยเฉพาะการพัฒนาบุคลากร ทักษะด้านภาษาต่างประเทศ ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ รวมถึงศักยภาพของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในด้านอื่นๆ ให้ได้มาตรฐาน เพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับการเปิดเสรีภาคบริการด้านการท่องเที่ยว

๕.๒ พัฒนาและผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอาเซียน

๕.๓ ผลักดันให้มีการจัดตั้งสถาบันกลางเพื่อพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ โดยทำหน้าที่ในการกำหนด กำกับ และพัฒนาคุณภาพของบุคลากรและการบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว รวมทั้งบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการ

จัดฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีมาตรฐานตรงตามตำแหน่งที่ตลาดแรงงานต้องการและมีความเพียงพอ

๕.๔ ส่งเสริมให้มีการจัดการฝึกอบรมและพัฒนาหลักสูตรระยะสั้น ทั้งทางด้านการปฏิบัติงานเฉพาะทาง วิชาชีพที่มีความจำเป็นเร่งด่วน สำหรับสถานประกอบการ ขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งหลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้บริหารตั้งแต่ระดับต้นจนถึงระดับสูง สำหรับบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และหลักสูตรพัฒนาผู้สอน

๖. สร้างและเผยแพร่ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวโดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๖.๑ ประชาสัมพันธ์ประเทศไทยเพื่อสร้างภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในการเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทย และสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย ทั้งในภาพรวมและในเชิงลึกอย่างต่อเนื่อง

๖.๒ เผยแพร่และสื่อสารภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว ให้แพร่หลายในทุกช่องทางและครอบคลุมทั่วถึงอย่างต่อเนื่อง โดยจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความรับรู้และความตระหนักในความสำคัญของภาพลักษณ์ให้กับผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และชุมชนท้องถิ่น

๖.๓ เพิ่มบทบาท/สถานะของไทยในเวทีระหว่างประเทศด้านการท่องเที่ยว ให้โดดเด่นยิ่งขึ้น และส่งผลดีต่อภาพลักษณ์ของไทยในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในเวทีโลก โดยใช้ประโยชน์จากกรอบความร่วมมือระดับโลก (UNWTO, APEC) กรอบความร่วมมือเอเชีย (ACD) และกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาค

๖.๔ สร้างจิตสำนึก และค่านิยมในความเป็นไทย (Thainess) ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความแตกต่างเหนือคู่แข่งอื่น ให้คนไทยมีจุดขายร่วมกันในเรื่องของควมมีอริยาศัยไมตรีที่ดีพร้อมต้อนรับผู้มาเยือน และร่วมกันเป็นเจ้าบ้านที่ดีในการต้อนรับนักท่องเที่ยว

๗. การสร้างกระแสการเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวไทยโดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๗.๑ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย ให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวไทยผ่านสื่อต่างๆ และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สร้างทัศนคติที่ดี ในการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างต่อเนื่อง

๑.๒ ร่วมกับภาคเอกชน ในการจัดทำแพคเกจพิเศษเสนอขายนักท่องเที่ยวชาวไทยเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเดินทาง

๑.๓ จัดงานส่งเสริมการขายในรูปแบบต่างๆ ทั้ง Trade + Consumer Fair และ Road Show ภายในประเทศ

๑.๔ ประสานงานและสนับสนุนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การบินไทย การรถไฟแห่งประเทศไทย สมาคมผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยนำเสนอ Special Offer หรือจัด Promotion สำหรับคนไทย

๘. การสร้างและพัฒนากลไก ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๘.๑ เชื่อมโยงบทบาทและภารกิจ ของหน่วยงานหลักด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กองบังคับการตำรวจท่องเที่ยว องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ ให้มีความสอดคล้องกัน และประสานกับกระทรวงอื่นๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในฐานะหน่วยงานสนับสนุน เพื่อให้การกำหนดนโยบายและสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวของประเทศเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๘.๒ การสร้างพันธมิตร หุ่นส่วน หรือเครือข่ายระหว่างภาครัฐและเอกชน ให้มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยการอำนวยความสะดวก การลดขั้นตอนในการทำงาน การระดมทุน การจัดสรรงบประมาณ เพื่อสนับสนุนกิจกรรมที่จะดำเนินงานร่วมกัน เช่น การส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวต่างประเทศ การแสดงสินค้าและบริการ เป็นต้น

๘.๓ สนับสนุน และผลักดันให้เกิดความก้าวหน้าตามกรอบความร่วมมือต่างๆ ที่รัฐบาลได้ดำเนินการไว้แล้ว เช่น IMT-GT ACMECS BIMSTEC และ GMS โดยควรมีการกำหนดนโยบายและผลักดัน ให้เกิดผลในทางปฏิบัติในเรื่องต่างๆ ที่ริเริ่มไว้แล้วให้รวดเร็วยิ่งขึ้น

๘.๔ ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ให้สอดคล้องและอำนวยความสะดวกต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

๘.๕ บูรณาการงานด้านการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวระหว่างหน่วยงานต่างๆ เพื่อทำหน้าที่ในการประสานงานและการสั่งการในการ

ป้องกัน ฝ้าระวังเดือนกษัย กำกับดูแล และรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทั้งในกรณีก่อน-หลังเกิดเหตุฉุกเฉินทางการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่นักท่องเที่ยว

๕. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการพัฒนาท่องเที่ยว โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๕.๑ อำนวยความสะดวก สนับสนุน ช่วยเหลือ ให้ความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการท่องเที่ยวแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๕.๒ กระจายอำนาจ และจัดสรรผลประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม เพื่อลดความขัดแย้งและสามารถสร้างกิจกรรม ให้เหมาะสมกับความต้องการสภาพและกำลังรองรับของชุมชน และระบบนิเวศในท้องถิ่น

๕.๓ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยจัดตั้งคณะกรรมการในระดับท้องถิ่นขึ้น เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีการบริหารเป็นรูปธรรม โดยมีภาครัฐ เอกชน ชุมชน และประชาสังคมในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นของตนเอง

จากการที่ประเทศไทย ได้เข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเต็มตัวเมื่อต้นปีนี้ (๒๕๕๘) จำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศไทยจะต้องเตรียมความพร้อมในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการจัดการการท่องเที่ยว เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมา อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสร้างชื่อเสียงและรายได้ให้แก่ประเทศเป็นจำนวนมาก เมื่อเริ่มการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มีแนวโน้มว่าจำนวนนักท่องเที่ยวจะเพิ่มปริมาณมากขึ้น ดังนั้น จึงควรให้ความสนใจและเตรียมความพร้อมด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะด้านนโยบายและการจัดการ ควรหันมาให้ความสนใจการจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์และการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด และยังคงรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้ หรือเพื่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด ซึ่งการจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานราชการ องค์กร ภาคเอกชน เครือข่ายต่างๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในท้องถิ่นและการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นควบคู่กัน นอกจากนี้ ยังควรพิจารณาและทบทวนถึงผลงานด้านวิชาการและการวิจัยที่ผ่านมาในประเด็นที่

เกี่ยวข้อง อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

จากยุทธศาสตร์ที่สร้างขึ้นนี้ ส่วนราชการ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และองค์การพัฒนาที่มีใช้ราชการ ซึ่งมีภารกิจเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวไทย สามารถจะนำไปใช้ในการกำหนดแผนงาน งาน โครงการ แลแนวทางการปฏิบัติในส่วนของตน อันจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยที่มีความต่อเนื่องอย่างยั่งยืน ซึ่งจะทำให้ความมั่นคงแห่งชาติโดยรวมมีความเข้มแข็ง อันจะนำมาซึ่งความสงบสุขและเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

กลุ่มยุทธศาสตร์และแผนการประชาสัมพันธ์ สำนักงานโฆษกรัฐบาล. “นายกรัฐมนตรีมอบรางวัลรัฐวิสาหกิจดีเด่น ย้ำรัฐวิสาหกิจเป็นเสาหลักทางเศรษฐกิจของประเทศที่มีความมั่นคงแข็งแรง.” (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก :

<http://www.thaigov.go.th/th/governmental/item/9149-.html?tmpl=component&print=1>,
๒๕๕๗.

บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทยจำกัด. “ประเมินแนวโน้มอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทย ปี ๒๕๕๗” (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก : <https://www.kasikornresearch.com/>, 2557

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงอิสราเอล. “คืนความสุขให้คนในชาติ.” (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก :

<http://www.thaiembassy.org/islamabad/contents/files/news-20140724-124354-842186.pdf>, ๒๕๕๗.

อิสรา, สำนักข่าว. “จับทิศทาง! นโยบาย ครม. พล.อ.ประยุทธ์ เน้น 3 เรื่องใหญ่.” (ออนไลน์) เข้าถึง

ได้จาก : http://www.isranews.org/isranews-scoop/item/32760-prayut_777_02.html,
๒๕๕๗.

ไทยรัฐ, สำนักพิมพ์. “คสช.เดินหน้าบูมท่องเที่ยว จ่ออนุมัติงบพิเศษดึงรายได้กลับมา 2 ล้านล้าน.”

(ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก : <http://www.thairath.co.th/content/426171>, ๒๕๕๗.

ไทยรัฐ, สำนักข่าว. “คสช.เดินหน้าบูมท่องเที่ยว จ่ออนุมัติงบพิเศษดึงรายได้กลับมา 2 ล้านล้าน.”

(ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก : <http://www.thairath.co.th/content/426171>, ๒๕๕๗.

แนวหน้า, สำนักพิมพ์. “Road Map ของ คสช.” (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก : <http://www.naewna.com/politic/columnist/12815>, ๒๕๕๗.

กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์. “ห้วงการเมืองปวนรายได้ท่องเที่ยวรอบ 5 หมื่นล้าน” (ออนไลน์)

เข้าถึงได้จาก :

<http://www.bangkokbiznews.com/home/detail/business/business/20140124/558464,2557>

Walter, Gabby & Mair, Judith. Post Disaster Marketing, What works?. Australia: Destination:

Gippsland Limited, 2010.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นายสุทธิชาติ อัสวศิริ โยธิน
วัน เดือน ปีเกิด	๑๘ ธันวาคม ๒๕๐๘
การศึกษา	ปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปริญญาตรี รัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ประวัติการทำงาน	
๒๕๕๖ – ถึงปัจจุบัน	ประธานกรรมการ บริษัท เทวัญดารา จำกัด (โรงแรมเทวัญดารา บีช วิลล่า จังหวัดประจวบคีรีขันธ์) ประธานกรรมการ บริษัท เดอะ มอนทานา ลอดจ์ จำกัด
๒๕๕๗ – ๒๕๕๘	ประธานกรรมการ บริษัท ป่าตอง เฮอริเทจ จำกัด (โรงแรม ป่าตอง เฮอริเทจ จังหวัดภูเก็ต)
๒๕๕๔ – ๒๕๕๖	ประธานคณะกรรมการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
๒๕๕๒ – ปัจจุบัน	ประธานกรรมการ บริษัท เทวัญดารารีสอร์ทแอนด์สปา จำกัด (โรงแรม เทวัญดารารีสอร์ทแอนด์สปา หัวหิน)
๒๕๕๓ – ๒๕๕๔	ที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน
๒๕๕๐ – ๒๕๕๑	ผู้จัดการ รทส. โรงแรมท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ (สังกัดกระทรวงคมนาคม)
๒๕๔๘ – ๒๕๕๐	คณะอนุกรรมการกำกับดูแลอัตราค่าไฟฟ้าและค่าบริการ

๒๕๔๘ – ๒๕๔๙

ที่ปรึกษาประธาน คณะกรรมการการคมนาคม สมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎร

คณะทำงาน โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนใน ๓ จังหวัด
ชายแดนภาคใต้

คณะทำงานจัดตั้ง โครงการพิพิธภัณฑสถานเด็ก (ศูนย์ครุฑศึกษา)

ตำแหน่งปัจจุบัน

ประธานกรรมการ บจก. โรงแรมเทวัญ - ดารา รีสอร์ท แอนด์ สปา

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ

เรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนากองทัพอากาศไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้วิจัย นายสุทธิชาติ อัครศิริโยธิน

หลักสูตร วปอ.

รุ่นที่ 57

ตำแหน่ง ประธานกรรมการ บจก. โรงแรมทิวา - ดารา รีสอร์ท แอนด์ สปา

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐบาลชุดปัจจุบันมีนโยบายที่จะนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นหลักการพื้นฐานในการพัฒนาประเทศทุกด้าน โดยได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ซึ่งอยู่ในระหว่างการดำเนินงาน และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าอย่างชัดเจนว่าเป็นแนวทางที่สามารถนำไปใช้ได้ทั้งระดับบุคคล หน่วยงาน และระดับประเทศ ซึ่งในปัจจุบัน การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากองทัพอากาศไทยยังไม่เคยได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งหากได้มีการดำเนินการขึ้น ย่อมสามารถสร้างความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยได้อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาในประเด็นดังกล่าวนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- เพื่อศึกษาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนากองทัพอากาศไทย
- เพื่อศึกษานโยบายของรัฐบาลในการพัฒนากองทัพอากาศไทยภายใต้ทิศทางของคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ
- เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนากองทัพอากาศไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ขอบเขตของการวิจัย

- ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ
- หลักการและแนวความคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์

3. สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวของไทยในปัจจุบัน
4. นโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
5. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารของทางราชการ ระเบียบ คำสั่ง รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ จากห้องสมุดของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร และสถาบันการศึกษาอื่นๆ รวมทั้งจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาเมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดสมดุล ความสมดุลคือความเป็นปกติ และยั่งยืนที่เราเรียกว่าเศรษฐกิจพอเพียงในชื่ออื่นๆ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจสมดุล เศรษฐกิจบูรณาการ เศรษฐกิจศีลธรรมคือเศรษฐกิจสายกลางหรือเศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปฏิปทา เพราะเชื่อมโยงทุกเรื่องเข้ามาด้วยกันทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ที่จริงคำว่า เศรษฐกิจ เป็นคำที่มีความหมายที่ดีที่ หมายถึง ความเจริญที่เชื่อมโยงกายใจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน แต่เมื่อมีการนำคำว่า เศรษฐกิจ ไปใช้ในลักษณะแบบแยกส่วนที่หมายถึง การแสวงหาเงินเท่านั้น เมื่อแยกส่วนที่ทำลายส่วนอื่นๆ จนเสียสมดุลและวิกฤติความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการในทุกขั้นตอน และในขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา รอบคอบเพื่อให้สมดุล พร้อมต่อการรองรับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

ยุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยวไทยตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผู้วิจัยได้ยึดถือตามแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร จึงขอเสนอแนะยุทธศาสตร์ ดังต่อไปนี้

ผลประโยชน์แห่งชาติ

ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในระดับโลก สามารถสร้างรายได้และกระจายรายได้ โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม สมดุล และยั่งยืน

วัตถุประสงค์มูลฐาน

1. ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น
2. รายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศเพิ่มขึ้น โดยเน้นการพัฒนากิจกรรมที่สร้างมูลค่าและคุณค่า
3. สร้างรายได้และกระจายรายได้ โดยคำนึงถึงความสมดุลและยั่งยืน

วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว ตลอดจนปัจจัยสนับสนุนด้านการท่องเที่ยว ให้มีคุณภาพและมาตรฐานในระดับสากล
2. พัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพ มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนสร้างความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์ทรัพยากรท่องเที่ยว ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมสังคม และวิถีชีวิตของชุมชน
3. เตรียมความพร้อมของภาคบริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยวให้มีความพร้อมในการรองรับการเปลี่ยนแปลง และมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ
4. สร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้สามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ
5. บูรณาการงานด้านการท่องเที่ยวให้มีเอกภาพ ลดความซ้ำซ้อนของภารกิจ สร้างกลไกในการสนับสนุนการพัฒนากองท่องเที่ยว และการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

นโยบายด้านความเพียงพอ

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาและข้อจำกัดในด้านการท่องเที่ยวที่อาจส่งผลกระทบต่อศักยภาพการท่องเที่ยวของประเทศไทยลดลง โครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้ได้แก่ ระบบโลจิสติกส์ที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ และรวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่อาจเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย

นโยบายด้านความมีเหตุผล

การขยายตัวของการท่องเที่ยวโดยเน้นปริมาณนักท่องเที่ยวหรือการแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยวในขณะที่การรองรับขยายไปไม่ทัน ทำให้แหล่งท่องเที่ยวของไทยมีความเสื่อมโทรม นโยบายนี้จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีทิศทาง ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและเอกลักษณ์ของชาติโดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อป้องกันการใช้ประโยชน์มากเกินไปการกำหนดมาตรการในการแก้ไขกฎระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ ให้แหล่งท่องเที่ยวของไทยสามารถมีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

นโยบายการสร้างภูมิคุ้มกัน

ในการสร้างภูมิคุ้มกัน จะมุ่งเน้นการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานอย่างต่อเนื่องครบวงจร ความพร้อมของภาคบริการและการท่องเที่ยว แม้ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกและความไม่สงบภายในประเทศ แต่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศประเทศไทยยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวต่างประเทศ และมีโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว เช่น โรงแรมและสปาที่มีมาตรฐานสูง บริการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพขยายตัวอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้มีบทบาทมากขึ้นในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว